

Yıl/Year:3 Cilt/Volume:3 Sayı/Number:3 ISSN 2602-4748

**ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER AKADEMİK
ARAŞTIRMALAR DERGİSİ**

Journal Of International Social Sciences Academic Researches

YIL : 2019

CİLT:3

SAYI:3

2019 YILI
CİLT 3- SAYI :3

YIL/YEAR :3
CİLT/ VOLUME :3
SAYI/NUMBER :3

Journal Of International Social Sciences Academic Researches

INDEXLER

Konular: Eğitim Bilimleri, Tarih, Güzel Sanatlar, Sosyoloji, Ekonomi, Siyaset Bilimi, İşletme, Muhasebe, İletişim, Yönetim ve İslami Bilimler gibi tüm sosyal bilimler

Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi 'ne yayımlanması için değerlendirilmek üzere gönderilen makalelerin yayıma kabul edilmesi durumunda tüm yayın hakları süresiz olarak Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi'ne aittir.

Makalelerdeki her türlü sorumluluk Yazarı/Yazarlarına aittir. IJOSSAR editörlüğü hakem süreci ve sonrasındaki yayın ve endeksleme işlemlerini yapar.

YIL/YEAR:3

CİLT/VOLUME :3

SAYI/NUMBER :2

Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi- C:3- -S:3 Yıl: 3- 2019 Yılı

EDİTÖR	
Yrd. Doç. Dr. Şahin ÇETİNKAYA	
BİLİM KURULU	
Prof.Dr.Ali ACAR	Selçuk Üniversitesi,İİBF,Siyaset ve Kamu Yönetimi
Prof.Dr. Ramazan KILIÇ	Dumlupınar Üniversitesi, İİBF, İktisat B.
Prof.Dr.Selami ÖZCAN	Yalova Üni.,İİBF ,İşletme Bölümü
Prof.Dr.Doğan UYSAL	Celal Bayar Üni.İİBF, İktisat Bölümü
Prof.Dr.İ.Halil SUGÖZÜ	Şırnak Üniversitesi,İİBF, İktisat Bölümü-Dekan
Prof.Dr.Ahsen ARMAĞAN	Uşak Üniversitesi İletişim Fakültesi
Prof. Dr. Ahmet YATKIN	İnönü üniversitesi, İletişim Fakültesi
Prof.Dr.Salih Öztürk,	NKÜ, İİBF.İşletme Bölümü
Prof. Dr. Turan ÖNDEŞ	Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme
Prof.Dr.Uğur Yavuz,	Atatürk Üniversitesi,İletişim Fakültesi,Gazetecilik Bölümü
Prof.Dr.Sait PATIR,	İnönü Üniversitesi İİBF,İşletme Bölümü
Prof.Dr.Haydar EFE,	Erzincan Üniversitesi,İİBF,Siyaset Bilimi ve Kamu Y. Bölümü
Doç. Dr. Erkan Arı	DPU İİBF Ekonometri Bölümü
Doç. Dr. Yusuf Ekrem AKBAŞ	Adıyaman Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü
Doç.Dr.Volkan ALPTEKİN	Celal Bayar Üni.,İİBF; İşletme Bölümü
Doç.Dr.Fatih KIRIŞIK,	DPÜ İİBF Kamu Yönetimi Bölümü
Doç.Dr. Mehmet Pekkaya	Bülent Ecevit Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü
Doç.Dr.Sanem BERKUN	Bülent Ecevit Üniversitesi,İİBF Kamu Yönetimi
DoçDr. Azize Serap Tuncer	AhiEvrân Üniversitesi,İİBF
Dr.Öğr.Üyesi İbrahim AKKAŞ	Erzincan Binali Yıldırım Üni. İİBF,İktisat Bölümü
Dr. Öğr.Üyesi Osman Altay	Beykent Üni.İİBF,Uluslararası İlişkiler
Dr.Öğr.Üyesi Abdurrahman Çalık	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü
Dr.Öğr.Üyesi Abdussemet YAMAN	Ardahan Üniversitesi,İİBF,İşletme Bölümü
Dr. Öğr.Üyesi Salih BATAL	Yalova Üniversitesi İİBF S.B.ve Kamu Yönetimi Bölümü
Dr.Öğr.Üyesi Filiz GÜNEYSU ATASOY,	Korkut Ata Üni. İİBF İktisat Bölümü
Dr.Öğr.Üyesi Barış KANDEĞER	Yüzüncü Yıl Üniversitesi İİBF, Siyaset Bilimi
Dr. Öğret. Üyesi Handan	Fırat Üniversitesi İİBF Sosyal Hizmet Bölümü

KARAKAYA	
Dr.Öğr.Üyesi İbrahim Okan Akkın	Ardahan Üni. İns.Bil. ve Edebiyat Fak. Felsefe Böl.
Öğr.Gör.Sevil Zengin	Bozok Üni. İİBF., İşletme Bölümü
Dr.Öğr.Üyesi Caner Ekizceleroğlu	Trakya Üni. İİBF., İktisat Bölümü
Dr.Öğr.Üyesi İsmail Güneş	Çukurova Üni.İİBF
Dr.Öğr.Üyesi Handan Karakaya	Fırat Üni.,Sosyal Hizmet Bölümü
Dr.Öğr.Üyesi Rezzan Neslihan	Giresun Üni. Devlet Konseratuvarı
VURAL	
Dr.Murat Genç	Bülent Ecevit Üni. İİBF.,İşletme Bölümü
Dr.Sibel Can	Kırıkkale Üniversitesi, Hukuk Fakültesi
Dr.Öğr.Üyesi A.Kadir Gümüş	Yüzüncü Yıl Üni. İİBF
Dr.Öğr.Üyesi Mikail Kara	Çankırır Karatekin Üni. Turizm Fak.
Dr.Öğr.Üyesi Fatih ÇELİK	Erciyes Üniversitesi,,Edbiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri
Dr. Öğretim Üyesi Yonca ALTINDAL	Balıkesir Üniversitesi, FEF,Sosyoloji Bölümü
Dr. Öğretim Üyesi, Gülsüm KORKUT	Burdur M.Akif Ersoy Üniversitesi İİBF,Sosyal Hizmetler Böl.
Yrd.Doç.Dr.Erdal BAYRAKÇI	Necmettin Erbakan Üni.Siyasal Bil.Fak. K.Yönetimi
Yrd.Doç.Dr.Önder DENİZ	Uşak Üni.İletişim Fakültesi
Yrd.Doç.Dr.Deniz TUGAN	Uşak Üni.İletişim Fakültesi
Dr.Öğr.Üyesi İbrahim Okan Akkın	Ardahan Üni. İns.Bil. ve Edebiyat Fak. Felsefe Böl.
Öğr.Gör.Sevil Zengin	Bozok Üni. İİBF., İşletme Bölümü
Dr.Öğr.Üyesi Caner Ekizceleroğlu	Trakya Üni. İİBF., İktisat Bölümü
Dr.Öğretim Üyesi Handan Karakaya	Fırat Üni. Sosyal Hizmet Bölümü

TAKDİM

Değerli Bilim İnsanları,

Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi Aralık 2017 döneminde yayın hayatına başlamış bulunuyor.

Dergimiz Sosyal Bilimlerden Eğitim Bilimi, Tarih, Coğrafya, Psikoloji, Sosyoloji, İktisat, Siyaset Bilimi, Kamu Yönetimi, Yönetim ve Organizasyon, Muhasebe Finans, İletişim, İslami İlimler gibi tüm alanlarda yaygın kabul etmektedir. Disiplinler arası uyum ve etik kurallarına bağlılık esası temel ilkimizdir.

Gönderilecek bilimsel çalışmaların daha önceden bir yayın sürecine girmemiş olması gerekmektedir.

Dergimiz yılda 2 sayı olarak yayınlanmakta olan uluslararası hakemli bir dergidir.

Bu sayıda emeği geçen değerli hakemlerimize ve bilim kurulu üyelerimize teşekkür eder, saygılar sunarız.

*Dr.Şahin ÇETİNKAYA
IJOSSAR DERGİSİ EDITÖRÜ*

Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi

International Journal Of Social Sciences Academic Researches

2019- ARALIK

YEAR/YIL:3

VOLUME/ CİLT:3

NUMBER SAYI:3

ISSN: 2602-4748

JEOTERMAL ENERJİ SANTRALİNE DİRENİŞİN MEDYA HALİ: BİRGÜN GAZETESİ ÖRNEĞİ

(Sayfa 1-20)

Dr. Öğretim Üyesi Yonca ALTINDAL

Balikesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Sosyoloji Bölümü, Uygulamalı Sosyoloji Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi,
e-mail: yoncaaltindal@balikesir.edu.tr

İBN BATTUTA'DA KARADENİZ ŞEHİRLERİNİN PORTRESİ; SOSYAL, İKTİSADİ, DİNİ VE İDARİ DURUMU

(Sayfa 21-31)

Arş. Gör. Dr. Yunus Arifoğlu

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü,
yunsarfglu@gmail.com

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KONUŞMA BECERİSİNİ

(Sayfa 32-42)

Dr. Öğretim Üyesi, Fatih ÇELİK

Erciyes Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü
fatihcelik007@gmail.com

TOPLUMSAL YAŞAMA TAM KATILIM İÇİN ERİŞEBİLİR KENTLER: ZONGULDAK ÖRNEĞİ

(Sayfa 43-52)

Doç.Dr. Sanem BERKÜN

Bülent Ecevit Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü,
sanemberkun@beun.edu.tr

YAŞLILARA BAKIM VEREN AİLE BİREYLERİNDE ALGILANAN BAKIM YÜKÜ VE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

(Sayfa 53-78)

Dr. Öğr.Üyesi, Gülsüm KORKUT

*Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü,
gkorkut@mehmetakif.edu.tr,*

Öğr. Gör. Dr., Zahide GENÇTÜRK

*Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi,
Atabey Meslek Yüksekokulu, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri,
zahidegencturk@isparta.edu.tr,*

**JEOTERMAL ENERJİ SANTRALİNE DİRENİŞİN MEDYA HALİ:
BİRGÜN GAZETESİ ÖRNEĞİ**

(Sayfa 1-20)

Dr. Öğretim Üyesi Yonca ALTINDAL

Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Sosyoloji Bölümü, Uygulamalı Sosyoloji Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi,

Öz

Kentler, pür fiziksel mekânlar olma özelliğinin dışında insanların yaşamsal döngülerini de aktif olarak deneyimledikleri mekânlardır. Kentlerin öneminin artması ise sanayi devrimi sonrasında denk gelmektedir. Kentin kapitalistleşme ve modernleşme ile olan sıkı bağı bu noktada değer kazanmaya başlamıştır. Zamanla kentin bu prestiji sosyal bilim paradigması içerisinde de çalışılan temel bir alan olmasını sağlamıştır. Sosyoloji disiplini içerisinde de kent, kentleşme, kentleşme olguları temel çalışma konuları haline gelmiş ve kent sosyolojisi alt disiplini oluşmuştur.

Çalışmada temel olarak Birgün Gazetesi örneği üzerinden medyanın jeotermal santrallerini haberleri değerlendirilişi, haberlerin aktarılırken mevcut benimsenen ideolojinin haberlere nasıl yansıdığı, haberlerin aktarılması, haberlerin boyutu, mevcut politik ve toplumsal yapılanmadaki yeri sorgulanacaktır. Birgün gazetesinde yer alan haberlerin nasıl aktarıldığı, haberlerde kullanılan olgular, kullanılan dilin yapısı ve anlamı ile haberlerin değer taşıma niteliği kategorik içerik analizi yöntemiyle sosyolojik perspektifle analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: kent, çevre hareketi, medya, jeotermal enerji santralleri, Birgün gazetesi

**MEDIA CASE OF RESISTANCE TO GEOTHERMAL POWER PLANT:
BIRGUN NEWSPAPER**

Abstract

In addition to being pure physical spaces, cities are also places where people's life cycles are actively experienced. The increase in the importance of cities coincided with the post-industrial revolution. The close connection of the city with capitalization and modernization began to gain value at this point. Over time, this prestige of the city has made it a fundamental field studied within the social science paradigm. Within the discipline of sociology, the phenomena of urbanization, urbanization and urbanization have become the main study subjects and even the sub-discipline of urban sociology has emerged.

In this study, the media's evaluation of the news of the geothermal power plants through the example of Birgun Newspaper, how the current ideology adopted during the transmission of news is reflected on the news, the transmission of the news, the size of the news, and its place in the current political and social structure will be questioned. Birgun newspaper is conveyed, the facts used in the news, the structure and meaning of the language used, and the value bearing of the news will be analyzed from a sociological perspective through categorical content analysis.

Key words: urban, environmental movement, media, Geothermal Power Plants, Birgun Newspaper Case.

GİRİŞ

Kent disiplinin değer kazanmasının en önemli sosyolojik sebeplerinden ve tarihsel gerçekliklerinden biri de 1968 dönemi ile başlayan yeni toplumsal hareketler olarak kabul edilmektedir. Çünkü bu dönem işçi hareketlerinin yerine, yeni toplumsal hareketlerin güçlenmesinin ve hızla tüm dünyada yankı bulmasının temel nüvelerini barındırmaktadır. Toplumsal yapıyı etkileyen bu hareketler; sınıf yerine kimlik yönelimli cinsiyet, çevre, öğrenci ve gençlik gibi pek çok farklı ve parçalanmış hareketi kapsamaktadır.

Kent olgusunun, mekânın konumlandırılışının, mekânın anlamlandırılması ve tüketilmesinin kentin toplumsal yapısı ile doğrudan kurulan ilişkisi, çevre ve kentin önemini de ister istemez arttırmıştır. Böylelikle kentsel hareketler ve kentin yaşanılabilirliği çevre konusu üzerine geliştirilen farkındalık düzeylerinin gelişmesi sebebiyle ekonomik temelli olarak kabul edilen kalkınma olgusu, yerini 1970'lerden itibaren sürdürülebilir kalkınma olgusuna bırakmıştır. Bu olgu yeni kalkınma olgusu olarak da tanımlanmış, çevre bilinci de bu temel hedeflerden biri haline gelmiştir. Dolayısıyla çevrenin korunması, sağlıklı yaşam ve kalkınma hedeflerinin 7.

ilkesi olarak belirlenen *'erişilebilir ve temiz enerji kullanımı'* etkili olmaya, sosyal politika alanlarını şekillendirmeye ve yönlendirmeye başlamıştır.

Günümüzde hızla gelişen teknoloji ile birlikte, enerji kullanımının artması mevcut fosil yakıt rezervlerinin gün geçtikçe azalmasına, bu enerji kaynaklarının kullanımı ise çevre kirliliğine ve çevre dengelerinin bozulmasına neden olmuştur. Fosil enerji kaynaklarındaki azalma ve bu kaynakların aşırı kullanılması sonucu ortaya çıkan olumsuzluklar, politikacıları yenilenebilir enerji kaynakları arayışına yönlendirmiştir.

Güneş, rüzgâr, jeotermal, hidrojen, biokütle gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının değişik sektörlerde ve özellikle elektrik enerjisi üretiminde hızla uygulanması söz konusudur. Ancak bu santrallerin yapımı; savunduğu amaçtan öte, insani yaşam koşullarının olumsuz olarak etkilenmesine ve temel yaşam hakkının tahribatına yol açmaktadır.

Bu araştırmanın en önemli amacı, medyanın insanları yönlendiren gücü etrafında çevreye karşı farkındalığın artması yönünde bir eğilimleri olup olmadığını araştırmaktır. Ayrıca Türkiye'nin jeotermal santrallerine ilişkin çevre halkı tarafından gösterilen tepkiler kent hakkı ve kentsel hareketler bağlamında görünümü tartışılmıştır. Yapılacak jeotermal santrallere ilişkin çevre halkının vereceği tepkilerin yönü sosyolojik perspektif ile değerlendirilip, medyanın buradaki tutumu ve kullandığı dil ile savunduğu ideolojik yapı arasındaki bağ etrafında analizi hedeflenmiştir.

1.KALKINMA, SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE ÇEVRE

Kalkınma kavramı, öncelikle ekonomi disiplini içerisinde ele alınmaya başlamıştır. Adam Smith ve John Stuart Mill bu kavramı, ekonominin ilerlemesi anlamında kullanmışlardır. Kavramın sıkça kullanılmaya başlaması ise, batı modeline uygun ulus devletlerin ortaya çıktığı I. Dünya Savaşı'nın sonrasında gerçekleşmiştir. Kalkınma, insanların hayatlarında devamlı bir iyileşme ve farklı fırsatların yaratılması ile ilişkili bir kavramdır (Toksöz, 2012).

Kalkınmanın amacı, bir ülkede toplumsal refahın artması, insanların sınıf, cinsiyet, etnik köken gibi farklılıklar gözetilmeksizin insan onuruna yakışan bir yaşam düzeyine ulaşmasını sağlamaktır. 1970'lerle beraber kalkınma kavramının ekonomik boyutunun yerine yeni kalkınmacı anlayış egemen olmaya başlamıştır. Bu anlayış kapsamında toplumsal cinsiyet ve çevre haklarına ilişkin tartışmalar da kalkınma kavramı içerisine dâhil edilmiştir (Altındal, 2016; 2017; 2018). Böylelikle kavramın hem yönü değişmiş hem de alanı genişlemiştir. Toplumsal, politik ve kültürel pek çok sorunun dillendirilmeye başladığı bu dönemle birlikte kalkınmanın adı da değişerek sürdürülebilir kalkınma kavramına evrilmiştir. 2016-2030 yıllarını kapsayan sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi için 17 tane küresel hedef belirlenmiştir. Bu ilkelerden konumuz açısından ve çevre farkındalığı açısından *'erişilebilir ve temiz enerji'* maddesi öne çıkmaktadır. Bu ilkenin en temel önemi yenilenebilir enerji kaynaklarının ülkelerin gelişmişlik göstergelerindeki yerine ilişkindir. Bu doğrultuda sürdürülebilirlik kavramını sosyal, kültürel, bilimsel, doğal ve insan kaynaklarının tümünün ihtiyatlı kullanılmasını sağlayan ve buna saygı duyma temelinde sosyal bir bakış oluşturan katılımcı bir süreç (Gladwin vd., 1995:877) olarak belirtmek de mümkündür. Bu nedenle kalkınma ifadesinin tek başına kullanıldığında sosyo-ekonomik bir kavramı çağrıştırmasına rağmen sürdürülebilirlik kavramıyla beraber kullanıldığında yukarıda da belirtildiği ve Munier'in de dikkat çektiği üzere, kavramın kapsamının genişleyerek ekonomik büyüme, sosyal gelişme ve çevrenin korunması konularını da içeren ve bu alanlarda meydana gelen ilerlemeler anlamına geldiğini söylemek mümkündür (Munier, 2005).

Sürdürülebilir kalkınma kavramına ilişkin uluslararası alanda en geçerli tanımın, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun (WCED) 1987 yılında yayınladığı Ortak Geleceğimiz başlıklı raporunda yer alan; "bugünün gereksinim ve beklentilerini, gelecek nesillerin kendi gereksinim ve beklentilerini karşılayabilme olanaklarından ödün vermeksizin karşılayabilmektir" şeklinde ifade edilen tanım olduğu kabul edilmektedir (Terzi, 2017). Dolayısıyla kavram; kalkınma ve doğal kaynak dengesini dikkate alan, kalkınmanın yararlarını bugünün olduğu kadar gelecek kuşakların da kullanımına sunan, çevreyle kalkınmanın birbirini tamamladığı karşılıklılık ilkesi etrafında irdelenmesi gereken bütüncül bir yaklaşımı ifade etmektedir. Kavramın etkinlik alanının geniş olabilmesi için de özellikle 1974 dünya petrol krizinin yaratmış olduğu ekonomik buhran dönemini ortadan kaldırılma çabasının çözüm notası olarak neo-liberal politikalar görülmüştür. Ancak zamanla neo-liberal

politikaların hayata dokunamaması nedeniyle ekonomik, sosyal ve çevresel boyutu önemseyen görüşler üzerinde düşünmenin gerekliliğine yol açmıştır (Haris, 2000:5-6; Demirayak, 2002:4; Gürlük, 2010:868; Ergün ve Çobanoğlu, 2012:100). Çünkü kapitalizmin krize girmeye başladığı bu tarihsel dönemde sosyal devlet alanı yerle bir edilmiş, Altındal'ın da belirttiği üzere yaşanan bu krizle beraber önemli bir kırılma noktası olmuştur. Emeğin bir anlamda parçalandığı ve sömürüldüğü esnek üretim modeli çözüm olarak sunulmuş ise de, sınıfsal uçurumun çok daha fazla derinleşmesine neden olmuştur (Altındal, 2017:231). Bu ekonomik kötü gidişat; toplumun bir yandan da çevre hakları gibi farklı alanlarda, ekonomide daha fazla kar ve hırs adına yapılan yatırımlar karşısında neler yapılabilirliğine dair çözüm arayışlarına yönelmeyi sağlamıştır. Sürdürülebilir kalkınma ilkesinin çok boyutlu yapısı; çevrenin korunmasına, kalkınma ile arasındaki ilişkiselliğe ve insanların özellikle kentsel alanlarda nasıl kolay ulaşılabilir ve temiz bir enerji kaynağına erişebilecekleri sorununu çözmeye bırakmıştır. Kapitalizmin esas olarak sağlıklı çevre yaratma gibi bir derdi olmadığı için insanların kullanılan enerjiden nasıl olumsuz etkilendiklerini de düşünmek ve buna ilişkin sosyal politika üretmek gibi bir amacının olmadığı da aşikârdır. İşte tam da bu noktada kapitalizm, neo-liberal politikalar adı altında enerjinin çoğalması söylemiyle doğanın, doğal habitatın, canlı yaşamına değin farklı yenilebilir enerji kaynaklarını sermaye ile birlikte sunması dolayısıyla kar elde etmek için doğal, doğal olanı yok etmesi söz konusudur.

Sürdürülebilir kalkınma kavramının uygulanabilmesi için ise ekolojik yapının uyumlu işlemesi gerekmektedir. Böylece biyolojik ve fiziksel sistemlerin dengeli olması da öngörülür. Ekosistemlerin değişen koşullara adapte olmasının sağlanarak gerçekleştirilecek çevresel anlamda sürdürülebilir bir sistemin etkin kılınması ise, kaynak temelinin sabit tutularak, yenilenebilir kaynak sistemlerinin ya da çevresel yatırım fonksiyonlarının istismarından kaçmalı ve yenilenemeyen kaynaklardan yalnızca yatırımlarla yerine yeterince konulmuş olanları tüketme anlayışından ileri gelmektedir. Sürdürülebilir kalkınma kavramının anlamının genişlemesindeki en önemli nokta, insanın faaliyetleri ile çevrenin kendini yenileme yeteneği yok edildiğinin ve bu durum gelecek kuşakların refahına engel olmasının yanında, onların yaşama hakkını da tehdit eder boyutlara gelmesine değin önemli çözüm yollarının arayışına ilişkindir (Tıraş, 2012). Kapitalizm ve çevre mücadelesi arasındaki asimetrik ilişki kar hırsından doğan tahribatta enerjilerin nasıl ve ne kadar üretildiğinden çok, bu enerjilerin canlılar açısından nasıl daha güvenli olacağı ve risk içerme ihtimalinin ortadan kaldırılmasıyla ilintilidir.

2.KAPİTALİZMİN ENERJİ SANTRALLERİNDEKİ ISRARININ SOSYOLOJİK OKUMASI

Günümüzde hızla gelişen teknoloji ile birlikte, enerji kullanımının artması mevcut fosil yakıt rezervlerinin gün geçtikçe azalmasına, bu enerji kaynaklarının kullanımı ise çevre kirliliğine ve çevre dengelerinin bozulmasına neden olmuştur. Fosil enerji kaynaklarındaki azalma ve bu kaynakların aşırı kullanılması sonucu ortaya çıkan olumsuzluklar politikacıları yenilenebilir enerji kaynakları arayışına yönlendirmiştir. Güneş, rüzgâr, jeotermal, hidrojen, biokütle gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının değişik sektörlerde ve özellikle elektrik enerjisi üretiminde hızla uygulanması söz konusudur. Ancak bu santrallerin yapımı savunduğu amaçtan öte insani yaşam koşullarının olumsuz olarak etkilenmesine ve temel yaşam hakkının tahribatına yol açmaktadır. Oysa çevrenin etkili kullanımı için Kaypak'ın da belirttiği gibi biyo-çeşitliliğin, insan sağlığının, hava, su ve toprak kalitesinin, hayvan ve bitki yaşamlarının korunması çok önemlidir (Kaypak, 2011:26). Buna karşın sayıları hızla artan enerji santrallerinin yapılması insanlık için ciddi anlamda tehdit oluşturmaktadır ki tarihsel süreçte sanayi devriminden sonra gelişen ekonomik temelli saldırı olarak adlandırılan sömürden büyük oranda etkilenmesine rağmen çevreye karşı oluşan bu sorunların göz ardı edilmesi söz konusudur (Yaylı, 2012:159).

Çevre ve onun sürdürülebilirliğini etkileyen üç temel faktör bulunmaktadır. Bunlar; sanayileşme, kentleşme ve hızlı nüfus artışıdır. Nüfusun hızla artışı, 18. yüzyılda başlamış ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte de doğal kaynakların kullanımının artması nedeniyle çevre sorunlarını ortaya çıkarmıştır (Toros vd., 1997:38). Çevrenin ve ekosistemin sürdürülebilirliği açısından yenilenebilir kaynaklar çerçevesinde ise artan nüfus ve uygulanan neo-liberal politikaların piyasa ve sermaye odaklı yaklaşımı nedeniyle çevre hakkına ilişkin sorunlar da çeşitlenmiştir. Bu sorunların çözüme ulaşması için ise 1968 tarihinin miad kabul edilmesinin ardından, yeni toplumsal hareketlerin etkili olmaya başlamasına mümkün olmuştur. Bu dönem ile birlikte yepyeni bir sosyolojik tablo karşımıza çıkmış, özellikle çevre ve ekolojik hareketin tüm dünyada etkisinin yankısı duyulmaya başlamıştır.

Çevreci Hareket ya da Çevreci Toplumsal Hareketler, çevrenin özellikle kapitalizm ve endüstrileşme nedeniyle tehdit altında olduğu görüşünden hareketle, korunmasına dair farkındalık oluşturmaya yöneliktir. Böylelikle

Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi- C:3- -S:3 Yıl: 3- 2019 Yılı

Castells'in de özellikle dikkat çektiği üzere (1997), kent ve çevre sorunları karşısında ortaya çıkan toplumsal hareketler, yeni kültürel modeller sunarak, gelişmiş kapitalist ülkelerde toplumsal değişimin temel unsurlarından biri haline gelmiştir. Bu yaklaşıma göre, çevreci oluşumlar kapitalist toplumlardaki değişimin ilk basamağını oluşturur. Sanayileşme ile artan üretim-tüketim zincirinin insan gücü ile karşılanamayacak boyutlara gelmesi petrol, doğalgaz, kömür gibi fosil kaynakların hammadde olarak kullanımını arttırmıştır (Uğurlu, 2009:157-163). Buna ek olarak küreselleşme neticesinde enerji santralleri yaşamı tehlike altına alacak şekilde sermayedarlar tarafından kurulmaktadır. Oluşan bu tehditleri ortadan kaldırmak amacıyla çevre hareketi etkili olmaya başlamıştır.

3.ÇEVRE HAREKETİNİN MEDYA İLE GÖBEK BAĞI

Yeni toplumsal hareketlerin varlığı sayesinde çevre hareketi oluşmuş ve etki alanı dünya genelinde zamanla artmıştır. Çevreci derneklerin sayısı çoğalarak çevrenin korunması temel alınmıştır. Toplumsal hareketlerin 1970'lerle birlikte değişen yönü, sınıf temelli içeriğinden sıyrılarak kimlik odaklı bir yöne evrilmiştir. Çevre hareketi de bu yeni toplumsal hareketlerin içerisinde kadın hareketi gibi güçlenmiştir. Yeni toplumsal hareketlerin yapısına bakıldığında "endüstriyel toplumun araçsal sorunlarından uzaklaşıldığına ve artık post-endüstriyel dönemde yaşam sorunlarına geçildiğini" (Parkin, 1968; Inglehart, 1990; Buechler, 1995) söylemek mümkündür. Bu sorunların toplum tarafından anlaşılması ve çözüme ulaştırılması için harekete geçirilmesinde medya kanalları önemli bir farkındalık düzeyini oluşturmaktadır. Çünkü medya toplumla birebir etkileşim halinde olarak iletişim gerçekleştirmektedir. Özellikle medyanın toplum yapısına verdiği şekil ve etkilemeler bugünün dünyasında hızla artış göstermektedir. Althusser'in de özellikle belirttiği gibi medyanın, devletin ideolojik aygıtlarından (DİA) birisi olarak etki alanı oldukça fazladır. Yasama, yürütme ve yargı organlarının hemen arkasından dördüncü büyük güç olarak kabul edilen medya, bağlı bulunduğu ideolojik yapıyla şekillenmektedir. Dolayısıyla her medya kuruluşunun ve patronunun benimsemiş olduğu bir ideolojik yapıyla etrafında belirlenen kurallar ve uygulamalar söz konusudur. Haliyle medya organı, haberin niteliğini ve haber yapma biçimini de mensubu olduğu kuruluşun belirlenmiş olunan kararlar ve düşünceler etrafında yapılmaktadır. Bu bağlamda medyanın gerçek anlamda özgürlük sun(a)madığı tartışılması gereken başka bir konu olmakla birlikte Gramsci anlamında da medya aslında kendi hegemonyasını yaratmakta ve yine kendi kavramsallaştırmasıyla bunu herhangi bir görünür şiddet kanalıyla değil rızaya dayalı olarak gerçekleştirmektedir.

Medya kuruluşlarından birisi olarak kabul edilen gazetelerde de bu ideolojik yapıyla kendisini fazlasıyla yansıtmaktadır. Gerçekleşen bir toplumsal olayın farklı gazetelerde farklı şekillerde aktarılması; tam da bu noktada Türkiye özelinde açıkça görüldüğü gibi muhafazakâr, milliyetçi, İslamcı, liberal, sosyalist olma gibi pek çok farklı ideoloji ekseninde kendisine yer edinmektedir. Çünkü özellikle Sevim'in de belirttiği üzere gündelik yaşam pratiklerinin de aktarılması söz konusu olduğunda medya devreye girmekte, medya organları ilettikleri mesajlar aracılığıyla her türlü olguyu ideolojik görüşleri doğrultusunda toplumsal olarak üretebilmekte ve yapılandırabilmektedir (Sevim, 2013).

4.YÖNTEM

Bu çalışma kapsamında günümüzde dördüncü güç olarak kabul edilen medya kuruluşlarından çevre hareketine duyarlı olduğu bilinen Birgün gazetesinin çevre hareketine, ekolojik soruna, enerji aktarımının kişiler üzerindeki etkisine nasıl yaklaştığı değerlendirilecektir. Çalışmada gazetenin jeotermal santrallerinin kurulmasına ilişkin farkındalık düzeyinin sorgulanması amaçlanmıştır. Bu çalışma 1 Ocak 2018-31 Aralık 2018 tarihleri arasında medyada yer alan jeotermal enerji santraline dair haberlerinin yer alışı biçimlerini sosyolojik perspektif ekseninde Birgün gazetesini örneğinde incelemeyi temel almaktadır. Bunu gerçekleştirebilmek için Birgün gazetesinin Ankara temsilciliğindeki haber ajansından 2018 yılına ait bir yıllık gazete temin edilerek, konuyla ilgili veriler 2019 yılı içerisinde yazar tarafından derlenerek incelenmiştir.

Bu çalışmada öncelikli olarak jeotermal santrallerinin çevresel, kentsel ve kültürel etkilerinin genel olarak ne olduğu, JES'lerin çevrede, kent yaşamında ve kültür üzerinde ne tür etkiler doğurabileceği sorusu yanıtlanmaya çalışılacaktır. Ardından haberlerin haber değeri taşıma niteliği irdelenecektir. Bu bakımdan haberin kim tarafından, nasıl yazıldığı, haberin tarafsız bir dil ile mi, gazetenin savunduğu ideoloji ile mi birebir örtüşmekte olduğu konuları sosyolojik perspektifle incelenecektir.

Bu araştırma ile medyanın insanları yönlendiren gücü etrafında çevreye karşı farkındalığın artması yönünde bir eğilimleri olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca Türkiye'nin jeotermal santrallerine ilişkin çevre halkı tarafından gösterilen tepkilerin kent hakkı ve kentsel hareketler bağlamındaki görünümü tartışılmıştır. Yine bu çalışma ile yapılacak jeotermal santrallere ilişkin çevre halkının vereceği tepkilerin yönü, sosyolojik perspektif ile değerlendirilip, medyanın buradaki tutumu ve kullandığı dil ile savunduğu ideolojik yapı arasındaki bağın analizi hedeflenmektedir. Birgün gazetesinin 'Halkın Gazetesi' söylemini benimseyen ve 'Patronsuz Gazete' olması yönüyle diğer ulusal gazetelerin mevcut yapısından ayrılmaktadır. Sermaye ile kapitalist süreç ilişkiselliğine girmeyen bu gazete, temelde sosyalist ideoloji etrafında; çevre, kadın, lgbtti haklarına saygılı ve bu hakların savunuculuğunu yapan, yoksulluğa, engelliliğe ve sosyal adalete ilişkin toplumsal farkındalığı yüksek bir gazete olma özelliğini göstermektedir. Gazetenin 14 Nisan 2004 tarihinde kuruluşundan itibaren yaptığı haberlerin geneline bakıldığında genel çizgisinin muhalif bir fikir gazetesi olma özelliği içerdiğini ifade etmek mümkündür. 2018 yılının tüm haberleri incelendiğinde de gazetenin genel çizgisini bozmadığı görülmektedir.

5. BULGULAR

Gazetenin 2018 yılına dair haberlerinin çevre hareketi ve kent hakkının toplumsal hareket boyutunda incelendiği bu çalışmada, jeotermal enerji santrallerinin etkisinin nasıl aktarıldığı gazetenin savunduğu değer ve söylemlerle ne derecede örtüştüğü anlaşılmaya çalışılmıştır. Bunu gerçekleştirmek için gazetenin 2018 yılı haberleri bütünüyle taranılarak Jeotermal Enerji Santraline (JES) ilişkin haberler belirlenerek, haberlerde kullanılan dil etrafında sosyolojik analiz yapılmaya çalışılmıştır. Gazetenin, diğer hiçbir gazetede olmayan "Yeşil BirGün" sayfası, çevre hakkına ilişkin farkındalığının olduğuna ilişkin önemli bir göstergedir. Bunun yanı sıra seçilen Jeotermal Enerji Santralleri (JES) haberlerine, gazetenin sadece *Yeşil BirGün* sayfasında değil, kimi zaman gazetenin ilk sayfalarında da (31 Mayıs 2018-12 Haziran 2018-17 Ağustos 2018-4 Aralık 2018 tarihlerinde olduğu gibi) haber olarak yer verilmiştir.

Gazetenin 2018 yılı incelendiğinde jeotermal enerji santraline ilişkin Ocak-Mart-Nisan aylarında hiçbir haber yapılmamıştır. Ancak Ocak ayını takip eden aylarda konu gündeme gelmiş özellikle Ege Bölgesini yakından ilgilendiren İzmir, Aydın ve Manisa kentleri ve ilçelerindeki jeotermal kaynak arama çabaları ile halkın verdiği toplumsal hareketler yakından izlenerek yılın son ayı olan Aralık ayında da tüm gelişmeler yakından takip edilerek aktarılmıştır. Haberlerde, kullanılan eleştirel bir dil ile santrallerinin insan sağlığına, doğa tahribatına ve tüm canlıların yaşam hakkına engel oluşturduğu yönündeki tutumu ile ideolojik savunusu arasında paralellik söz konusudur.

1.Haber: 1 Şubat 2018 tarihli Yeşil BirGün sayfasında:

Aydın Efeler'de kurulmak istenen JES protesto edildi

Aydın Çevre Platformu Derneği üyeleri, Sevgi Yolunda yaptığı basın açıklamasında Aydın Efeler'de kurulmak istenen jeotermal santral ve Toprak Koruma Kurulu yönetmeliğinde yapılan değişikliklerle tarım arazilerinin rantta açılması protesto etti. Eyleme sendika, siyasi parti ve demokratik kitle örgütü temsilcileri de destek verdi. Kitle adına basın açıklamasını okuyan AYÇEP Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Vergili Aydın'ın Efeler ilçesinde Karizma şirketine jeotermal arama sondaj izni verildiğini ve Aydın valiliğinin 02.01.2018 tarihli ilanyla ÇED süreci başlattığını belirterek "280 bin insanın 50 yıllık su ihtiyacını karşılayacak olan İkiz dere barajının insan hayatını tehlikeye sokacak şekilde kirletilme riski var. Bölgemizin tek su havzası ve birinci sınıf tarım topraklarımızın yok olması tehlikesinden dolayı yetkilileri sağduyulu olmaya çağırıyoruz" dedi.

2. Haber: 4 Şubat 2018 Pazar Yeşil BirGün sayfasında

İzmir Karabağlar'da jeotermal sondaj çalışmasına karşı nöbet

İzmir'in Karabağlar ilçesinin Uzundere Mahallesi'nde halk, jeotermal kaynak aramak için başlatılmak istenen sondaj çalışmasına karşı nöbet tutuyor

İzmir'in Karabağlar ilçesinin Uzundere Mahallesi'nde bir şirket tarafından jeotermal kaynak aramak için başlatılmak istenen sondaj çalışmaları, yöre halkının tepkisini çekti. Mahalle sakinleri, çalışmaların zeytin ağaçları bulunan alana yakın olduğu ve yaşam alanlarına zarar verdiğini belirterek hem dava açtı hem de nöbet tutmaya başladı. Özel bir şirket tarafından Karabağlar'ın Uzundere Mahallesi'nde, Jeotermal Enerji Santrali (JES) kuyusu açmak için proje dosyası hazırlandı. Karayolları 2. Bölge Müdürlüğü tarafından 7 yıllığına tahsis

Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi- C:3- -S:3 Yıl: 3- 2019 Yılı

edilen alan için proje dosyası hazırlayan şirket, İzmir Valiliği'ne başvuruda bulundu. 2015 yılında arama ruhsatı alan firmanın projesi için, valilik tarafından 'Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) raporu gerekli değildir' kararı verildi. Bunun üzerine iki JES kuyusu açmak için iş makineleri ve işçilerle birlikte alana gelen firma görevlilere, mahalle sakinleri tepki gösterdi. İzmir 1. İdare Mahkemesi'nde yürütmenin durdurulması ve projenin iptali istemiyle dava açan mahalle sakinleri, proje alanı olarak belirlendiği ileri sürülen bölgede firmanın çalışma yapmaması için nöbete başladı. 70 hektarlık alanda 110 zeytin ağacı ile tarım arazilerinin etkileneceğini belirten vatandaşlar, JES kuyularına karşı yargı yoluna gitti. Zeytinlik alanda hissesi bulunan vatandaşlardan Mehmet Türkeli, açtıkları dava sürerken şirketin çalışma yapmak istediğini, ancak mahalle sakinlerinin buna izin vermediğini belirtti. Sabahın erken saatlerinde çalışma yapılan bölgede nöbete başlayan vatandaşlar, bekleyişlerinin süreceğini söyledi. Mehmet Türkeli, "Burada yaptıkları çalışma hileli. Aslında yukarı alanda 11 bin 305 ada, 1 parsel var. JES kuyuları açmaları gereken yer orası. Burası 740 parsel. Burası ile ilgili bir ÇED süreci işletilmedi. Hileli bir çalışma yaptıkları için biz bunun karşısında duracağız ve asla yaptırmayacağız. Yaşam alanlarımız tehlikede" dedi. Pazartesi günü ise hukuksuz işlem yapıldığı iddiasıyla, firma hakkında İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunacaklarını açıklayan Türkeli, "Kaçak bir çalışma var. Nöbetimizi tutacağız, şirketi buraya koymayacağız. Projenin durdurulmasını ve iptalini istiyoruz" diye konuştu. Öte yandan, şirket bünyesinde çalışan işçiler, çalışmaların yapılacağı alana getirilen konteyner içerisinde bekliyor.

Mahalle sakinleri, itiraz gerekçelerini ayrıntılı olarak dava dilekçesinde sıraladı. Dilekçede; projenin, 3575 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabancılarının Aşılattırılması Hakkında Kanun ve Uygulama Yönetmeliği'ne aykırı olduğu belirtildi. Havuzlarda depolanacak sondaj çamuru ve jeotermal akışkanların kurutma ve buharlaştırma yöntemiyle bertarafı sırasında oluşacak etkilerin, bilimsel olarak göz önünde bulundurulmadığı vurgulanırken, bu durumlarda yapılacak iş ve işlemlerin göz ardı edildiğine değinildi. Dava konusu proje dosyasında yeri belirtilmeyen hafriyat depolama alanlarındaki atıkların, telafisi güç veya imkânsız zararlara neden olacağına dikkat çekildi. Proje alanının, yürürlükteki tüm alt ve üst ölçekli imar planlarına uygun olmadığı da itirazlar arasında yer aldı.

3. Haber: 16 Şubat 2018 Tarihli Yeşil BirGün sayfası

İzmir'de jeotermalin iptali için açılan davada mahkeme, projeyi durdurdu. Kararda, projenin zeytinliklere zarar vermemesinin 'hayatın akışına aykırı' olduğuna dikkat çekildi

MAHKEME JEOTERMALE DUR DEDİ: Zeytinlikler zarar görür

İzmir'in Karabağlar ilçesi Uzundere Mahallesi'nde, jeotermal kaynak aramak için hazırlanan proje, mahkemeden döndü. İzmir 1. İdare Mahkemesi, açılmak istenen 2 sondaj kuyusunun, Zeytinciliğin Islahı ve Yabancılarının Aşılattırılması Kanunu'nun 20. Maddesi'ne aykırı olduğuna hükmetti. Mahalleli, sondaj çalışmalarını engellemek için nöbete başlamıştı. Mahkeme, halkı haklı buldu İzmir'in Karabağlar ilçesi Uzundere Mahallesi'nde bir şirket tarafından jeotermal kaynak aramak için başlatılan çalışmalar, mahkeme kararıyla durdu. Mahalle sakinlerinin, zeytinlik alanlar ile tarım alanlarına zarar verdiği gerekçesiyle Jeotermal Enerji Santrali'ne (JES) karşı İzmir 1. İdare Mahkemesi'nde açtığı davada, mahkeme heyeti vatandaşı haklı buldu. Zeytinliğe zarar vermemesi imkânsız İzmir Valiliği'nce verilen 'Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) raporu gerekli değildir' kararını, hukuka aykırı bulan mahkeme, kararın yürütmesinin durdurulmasına hükmetti. Dosyayı inceleyen mahkeme kararında, işleme konu olan proje sahasında, açılması planlanan sondaj kuyularından itibaren 3 kilometrelik alan içerisinde zeytinlik alanlar bulunduğu ve söz konusu faaliyette zeytinliklere zarar vermeden, kimyevi atık bırakmayan, tuz ve duman çıkarmayacak şekilde faaliyette bulunulmasının hayatın olağan akışına aykırı olduğuna dikkat çekti. Kararda, 3573 sayılı kanuna atıfta bulunan mahkeme, "Bu kanun uyarınca zeytinlik sahalarına 3 kilometreden daha kısa mesafede yapılması mümkün olmayan projelerden olan JES projesi için verilen 'ÇED gerekli değildir' kararında hukuka uyarlılık bulunmamaktadır" denildi. Diğer taraftan dava konusu işlemin uygulanması halinde telafisi güç zarar doğurabileceğine hükmedildi. Karar, mahkeme heyeti tarafından oy birliği ile kesin olarak alındı. Bu nedenle ne İzmir Valiliği ne de şirket karara karşı itirazda bulunamayacak. Ne olmuştu? Özel bir şirket, Uzundere Mahallesi'nde, JES kuyusu açmak için proje dosyası hazırlamış ve Karayolları 2. Bölge Müdürlüğü tarafından 7 yıllığına tahsis edilen alanda 2 adet sondaj kuyusu açmak için bölgeye gelmişti. Mahalle sakinleri, şirketin alanda çalışma yapmaması için nöbet tutmaya başlamış ardından da projenin zeytin ağaçları ile tarım arazilerine zarar vereceği gerekçesiyle, proje için verilen ÇED gerekli değildir kararına karşı dava açmıştı.

4. Haber: 26 Şubat 2018 Tarihli Yeşil BirGün sayfası

"Asıl mücadele bundan sonra başlıyor"

Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi- C:3- -S:3 Yıl: 3- 2019 Yılı

İzmir Karabağlar'da açılmak istenen jeotermal santral (JES) kıyıların yapımı direnişleriyle durduran kadınlar, "fikrimiz alınmadan çivi dahi çakamazsınız" mesajı verdiklerini belirterek, "asıl mücadele şimdi başlıyor" dedi.

5. Haber: 4 Mayıs 2018 Tarihli "Jeotermal Aydın'da nefes aldırıyor!"

Aydın'da, jeotermal enerji santrali hem Büyük Menderes Nehri'ni kirletti hem de şehri nefes alamaz hale getirdi. Kötü kokunun sardığı şehirde yurttaşlar 'nefes alamıyoruz' diyor. Aydın'ın Efeler ilçesinde önceki gece yayılmaya başlayan ve **tüm kenti saran kötü koku, halkı isyan noktasına getirdi**. Sosyal medya üzerinden tepkilerini dile getiren Aydınlılar, nefes almakta zorlandıklarını vurguladı. Ziraat Mühendisleri Odası Aydın Şube Başkanı Mahmut Nedim Barış ise kokunun jeotermal kuyularından kontrolsüzce salınan gazdan oluştuğunu belirtti. Halkın jeotermale tepkisi büyük kokuya tepki gösteren yurttaşlardan Süha Bayır, "Aydın'da jeotermalden dolayı halk olarak çok mağduru. Çevreye yaydıkları kötü kokular ve saldıkları pis sular öncelikle Büyük Menderes Nehri'ni kirletiyor. Yetkililere defalarca iletmemize rağmen Valilik dahil herkes sessiz kaldı. Aydın'daki yüz binlerin sesi değil, sadece beş on jeotermalcinin sözü dinlendi. Biz gece olduğunda balkona çıkıp rahatça oturamıyoruz. Kokudan duramıyoruz" dedi. 'Kokunun sebebi kontrolsüz gaz' Kötü koku ile ilgili yetkililer tarafından herhangi bir açıklama yapılmazken, Ziraat Mühendisleri Odası Aydın Şube Başkanı Mahmut Nedim Barış, kokunun Efeler ilçe merkezi yakınlarındaki jeotermal kuyularından kontrolsüzce salınan gazdan oluştuğunu belirtti. "Sağlığımızı değil parayı önemsiyorlar" Şube Başkanı Barış, "Buharkent'ten Germencik'e kadar her taraftan jeotermal kuyularından kükürt akıyor. Bir sürü jeotermal kuyusu var. Hangisinin saldıgını kokunun nereden geldiğini bilemiyoruz ki. Bunu her zaman yapıyorlar. Efeler ilçesinde Çeştepe Mahallesi'ne kadar kuyu açtılar. Belki de oradan geliyordu. Bir şekilde her gün salınıyor. Herkes şikâyetçi ama hiçbir yetkili bununla ilgilenmiyor. Biz yıllardan beri bunu söylüyoruz. **Bizim sağlığımız önemli değil ama onların kazandığı para önemlidir. Aydın elden gidiyor bunu herkes bilir**" dedi.

6. Haber: 31 Mayıs 2018 Tarihli 2. Sayfa haberi

Aydın'da büyük tehlike

Menderes'teki toplu balık ölümleri, kuruyan zeytin ağaçları ve solunum yolu hastalıkları yaşayanlar...

Son zamanlarda bunlarla gündemde gelen kentte, baş şüpheli jeotermal santraller

Toplu balık ölümleriyle gündeme gelen Menderes nehri, Aydın'daki çevre felaketinde gelinen son nokta olarak basında geniş yer bulduysa da tahribat çok daha büyük. **Yüzlerce yıllık zeytin ağaçları kurudu, bölgeye has olan sarilob incirinin kalitesi düştü, küçükbaş hayvanlar öldü, halk arasında solunum yolu rahatsızlıkları ve kanser artış gösterdi**. Bölge halkına göre sebep jeotermal. Birleşik **Haziran Hareketi** de bölgeye bir ziyaret gerçekleştirerek gelinen son durumu yerinde gözlemledi. Haziran Hareketi Merkez yürütme kurulu üyesi İknur Başer ile Aydın Haziran Meclisi'nden Seyit Pak'ın gerçekleştirdiği ziyaret bölgedeki tahribatın boyutlarını bir kez daha gün yüzüne çıkardı. 17 santral faaliyette adeta bir jeotermal şehre dönen Aydın'da sadece Germencik ilçesinde 17 jeotermal enerji santrali faaliyet gösteriyor. **Gür iş, Zorlu, Bereket, BM, Maren, Yeditepe gibi şirketlerin jeotermallerinin bulunduğu bölgede artık tarım yapmak neredeyse imkânsız**. Germencik, tıpkı Aydın'ın geneli gibi verimli tarım arazilerine sahip ancak şimdilerde ilçede şimdilerde ise zeytin ağaçları bile kurudu. Sebebinin hastalık olduğu söyleniyor ama halk bunu da araştırmış. **Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, İzmir Bornova Zeytincilik Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü bölgede inceleme yaptı. Çıkan sonuçta göre ise ağaca zarar veren hastalık değil**. Tarım biterse halk geçinemez Köy halkı hakkını arayabilmek için bir de dernek kurmuş. Germencik Çevre ve Doğa Derneği (GERCED) ismiyle kurulan derneğin kurucu üyesi Halil Çetinkaya şunları söylüyor: "Jeotermalin atıklarını gündüzleri depoluyorlar, geçleri ise derelere, göllere, Menderese bırakıyorlar. Atıklar kuyularda göstermelik olarak toplanıyor. Aydın Belediyesi analiz yaptı ama sonuçları halka vermedi. Mahkeme kararıyla verebiliriz dedi. Alamadık. **Uzmanlar şunu söylüyor, jeotermal sırasında çıkan kükürt dioksit oksijenle birleşince havada sülfürik asit oluşturuyor. Bu asit de 42 gün havada askıda kalabiliyor ve yağmurla da bitkilerin ve insanların üzerine yağıyor. Şu an burada kanser, astım, bronşit gibi hastalıklar patlamış durumda. Buna dair veriler de var elimizde. Buradan para kazanılırken kaybedilecek insan sağlığı hesaba katılmıyor. Burada dünyada hiçbir yerde yetişmeyen sarilob inciri yetişir. Bu incir Aydın'ın başka bölgesinde bile yetişmez sadece Germencik'te yetişir. Çok iyi bir aroması vardır. Zeytincilik yapılır. Bu zenginliği hızlıca kaybediyoruz. Burası verimli bir tarım şehriydi. Dünyada birinci sınıf tarım toprağında Aydın'dan başka hiçbir yerde jeotermal yok. Tarım biterse Aydın halkı geçinemez. Jeotermalden gelen enerji zenginlerde kalıyor."** GERCED Yönetim Kurulu üyesi Ali Erol ise jeotermallerin ilkinin Kenan Evren tarafından yapıldığını ama son 5-6 yılda sayılarının hızlıca arttığını ifade ediyor. Aydın'ın yüzde 85'inin jeotermal sahası olarak belirlendiğini de sözlerine ekleyen Erol şöyle devam ediyor: "Bireysel

Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi- C:3- -S:3 Yıl: 3- 2019 Yılı

mücadeleler başladı. Bireysel yürümeyeceğini fark edince de dernekleştik. 2 bine yakın üyemiz var. Sosyal medyadan da takip ediliyor. Bugüne kadar birçok dava açtık, köy köy dolaşarak insanları aydınlatmak için toplantılar yaptık. Mücadeleyi sürdüreceğiz.” Gözlemlerini aktaran Haziran Hareketi Merkez Yürütme Kurulu üyesi İlknur Başer ise şöyle konuştu: ‘Durum çok vahim’ ‘Atıkların metrelerce derinlikten enerjinin çıkarıldığı yere geri gömülmesi lazım ama şirketler bunu yapmıyor ve yeryüzüne bırakıyor. Durum kelimenin tam anlamıyla facia. Halk çaresiz bırakılmış, kimse durumla ilgilenmiyor. Tarım arazileri göz göre göre yok ediliyor. Rant uğruna gereksiz enerji ile doğayı ve halkı karşısına alanlarla mücadele etmeye devam edeceğiz. Aydın halkının yanındayız. Birlikte nasıl bir süreç ilerleteceğimizi kararlaştırıp hemen işe koyulacağız ve doğamızı savunacağız. Mücadelemizi büyüteceğiz. Hayır’ı burada tamamlayacağız.” Daha sonra Menderes Nehri’nde bir araya gelen yaşam savunucusu ve köylüler burada bir basın açıklaması gerçekleştirdi. Yaşanan balık ölümlerini ve kirliliği protesto eden yurttaşlar, EKODOST ve yurttaşlar adına açıklamayı okuyan Bahattin Sürücü şu ifadeleri kullandı: “Kirlilik bu şekilde devam ederse, ülkemizin en önemli doğal alanlarından birinin geleceği büyük tehlikeye girer. Menderes’in kirli suyuyla ürünlerini sulamak zorunda kalan çiftçinin toprağı büyük tehlike altında. Bu sularla sulanan suyun ürünleri insan sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yapar. Başta Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı ve Menderes’i kirleten illerin yerel yöneticilerini göreve davet ediyoruz.”

7. Haber: 6 Haziran 2018 Tarihli Yeşil BirGün sayfası

Haziran Hareketi halk sağlığına ve kuruyan ağaçlara sahip çıkıyor

Haziran Hareketi, JES’lerin yüzlerce zeytin ağacını kuruttuğu Germencik’te cumartesi günü bir miting yapmaya hazırlanıyor

Birleşik Haziran Hareketi, Aydın Germencik’te Jeotermal enerji santrala (JES) atıklarının yarattığı tahribat sebebiyle miting yapmaya hazırlanıyor. Geçen günlerde bölgeye bir ziyaret düzenleyerek yaşanan tahribatı yerinde gözlemleyen Haziranlılar, halkın tepkisinin büyük olduğunu söyleyerek durumu “vahim” olarak nitelendirmişti. Bunun ardından hemen harekete geçen Birleşik Haziran Hareketi, Germencik halkının da talebiyle bölgede büyük bir miting yapma kararı aldı. Bölge halkı yaşanan tahribatın, JES atıklarının bilimsel metotlardan uzak bir şekilde derelere, göllere dökülmesi sonucu oluştuğunu söylüyor. Hayvanların buralardaki suları içip öldüklerini söyleyen Germencikliler, bu sularla yaptıkları tarımdan da verim alamadıklarını hatta durumun ilçede tarımı bitirme noktasına getirdiğini ifade etti. Zeytinlikle geçinen ilçede yüzlerce zeytin ağacı kurumuş durumda. Oysa bölge verimli tarım arazilerine sahip. Öte yandan yine Germencik’te yaşayan halk arasında çözüm yolu rahatsızlıkları da oldukça artış göstermiş durumda. “JES kenti” ilan edilen Germencik’te halk adeta zehir soluyor. Duruma tepki gösteren Birleşik Haziran Hareketi de buradaki tahribatı ve halkın yaşadığı mağduriyeti bir mitingle duyurma kararı aldı. 9 Haziran cumartesi günü gerçekleşecek olan miting saat 16.00’da Eski Belediye önündeki toplanmayla başlayacak ve Cumhuriyet Meydanı’nda devam edecek.

8. Haber: 6 Haziran 2018 Tarihli Yeşil BirGün

Sit alanındaki jeotermale itiraz

İzmir Valiliği, bir firmanın Çeşme’nin Ovacık Mahallesi’nde, sondaj yöntemiyle jeotermal kaynak arama faaliyeti için 9 sondaj kuyusu açmak üzere yaptığı başvuruyu karara bağladı. Valilik, proje için Çevresel Etki Değerlendirmesi’ne (ÇED) gerek duymadı. Mahalle sakinleri kararın iptali için dava açmaya hazırlanıyor. Üçüncü derecede doğal sit alanı içerisinde bulunan parsellerde yapılacak olan çalışmalarını değerlendiren Çevre Mühendisleri Odası Başkanı Helin İnay Kınay da jeotermal faaliyetlerin, yüzey ve yeraltı sularını kirlletici özelliklerine dikkat çekti. Jeotermal akışkanların bileşiminde doğal yapısı gereği başta arsenik ve bor olmak üzere yüksek seviyede ağır metaller bulunduğuna işaret eden Kınay, “Nihai ÇED kararlarının tüm işlemlerin ardından verilmesi gerekmekte” dedi.

9. Haber: 8 Haziran 2018 Tarihli Yeşil BirGün

Germencik’te yarın JES’e karşı miting yapılacak

Haziran Hareketi, JES’lerin yüzlerce zeytin ağacını kuruttuğu Aydın’a bağlı Germencik’te yarın miting yapacak. Birleşik Haziran Hareketi, Aydın Germencik’te Jeotermal enerji santrala (JES) atıklarının yarattığı tahribat sebebiyle miting yapmaya hazırlanıyor. Geçen günlerde bölgeye bir ziyaret düzenleyerek yaşanan tahribatı yerinde gözlemleyen Haziranlılar, halkın tepkisinin büyük olduğunu söyleyerek durumu “vahim” olarak nitelendirmişti. Bunun ardından hemen harekete geçen Birleşik Haziran Hareketi, Germencik halkının da

Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi- C:3- -S:3 Yıl: 3- 2019 Yılı

talebiyle bölgede büyük bir miting yapma kararı aldı. Bölgede zeytin ağaçları kurumuş, yurttaşlar arasında ise solunum yolu hastalıkları ile kanser oldukça fazla artış göstermiş durumda. Yarın, saat 16.00'da Eski Belediye önündeki toplanmayla başlayacak ve Cumhuriyet Meydanı'nda devam edecek olan mitingle ilgili Haziran Hareketi şunları söylüyor: "Jeotermaller kurulduğundan bu yana Germencik'te ırmaklar kurumaya, ağaçlar yok olmaya, balıklar ölmeye başladı. Aydın önemli bir tarım kentidir. Bu nedenle enerji üretimi değil, tarım desteklenmeli ve teşvik edilmelidir. Soluk alıp veremiyoruz, üretmiyoruz, geçinemiyoruz, ölüyoruz! Germencik'te JES'e hayır."

10. Haber: 10 Haziran 2018 Tarihli Yeşil BirGün

JES'LERİN TARUMAR ETTİĞİ GERMENCİK'TE HALK:

Toprağımız, havamız, suyumuz bizimdir!

Jeotermal enerji santralleri sebebiyle sağlığından olan ve onlarca yıllık zeytin ağaçlarını tek tek kaybeden Germencikliler: Topraklarımızı şirketlere terk etmeyeceğiz. Toprağımız da suyumuz da bizimdir!

Aydın'da ve yine Aydın'a bağlı Germencik'te faaliyet gösteren, doğaya ve insan sağlığına zarar veren yaklaşık 33 jeotermal enerji santrali (JES) büyük bir miting ile protesto edildi. Toplu balık ölümlerine, insan sağlığına kansere varan olumsuz etkilere ve zeytin ağaçlarına verdiği zararlarla köylüyü bezdiren JES'lere karşı halk tek ses oldu: "Köyümüzü rahat bırakın!" Verimli tarım arazisi olan Germencik'te halk, JES'lerin rant odaklı üretim yapması ve bilim dışı atık yok etme teknikleri sebebiyle doğaya zarar vermesi sonucunda tarım yapamaz hale geldi. Solunum yolu hastalıklarının da arttığı ilçede, zeytin ağaçları da kurudu. Halk mitingde, kuruyan zeytin ağaçlarıyla katıldı. Sadece Germencik'te 17 tane JES bulunuyor. JES şirketlerinden bazıları ise Gür İş Holding, Zorlu, Bereket Enerji, BM Holding Enerji Grubu ve Kipaş Holding Enerji Grubu bağlı ortağı olan Maren Maraş Elektrik. Miting dün akşam saatlerinde Eski Belediye önündeki toplanmayla başladı. Burada bir araya gelen yurttaşlar Cumhuriyet Meydanı'na bir yürüyüş gerçekleştirdi. Burada söz alan köylüler ve yaşan savunucuları: "Artık yeter! Toprağımızı da sağlığımızı da suyumuzu da size peşkeş çekmiyoruz! Germencik bizimdir!" dedi. Doğayı tahrip edenlere TAMAM! Cumhuriyet Meydanı'nda kurulan kürsüde sırasıyla sözler verildi. Birleşik Haziran Hareketi adına konuşan İlknur Başer, "Bu toprakların sahipleri biziz bu topraklara sonradan gelip kurulan ve yaşamı bize zehir edenler değil" dedi. Başer şunları söyledi: "JES'lere, doğanın talanına HAYIR deyip insan yaşamını, çocuklarımızın geleceğini, temiz gıdayı savunanlar hoş geldiniz! Evliya Çelebinin bu topraklar için söylediği laf hepimiz tarafından bilinir: 'Dağlarından yağ, ovalarından bal akan bölge' demiştir buralara. Dağlarından yağ akıtan yüzyıllık kadim zeytin ağaçlarımız, ovalarından bal akıtan incir ağaçlarımız kurudu, kuruyor. Bu yetmiyor hidrojen sülfürlü, zehirli hava soluyoruz. Yetmiyor sularımız, topraklarımız kirleniyor. Yetmiyor balıklarımız, hayvanlarımız ölüyor, insanlarımız hastalanıyor! Neden? Aydın'da mantar gibi çoğalan ve daha da yapılması düşünülen jeotermal enerji santralleri yüzünden! Çeşitli raporlarda, hatta bazı firma yetkililerinin de belirttiği gibi yurt dışındaki tesislerde havaya sadece CO2 salınırken, hatta bazılarında o bile havaya salınmadan kullanılırken, bizler burada hiçbir parfümün örtmeyeceği çürük yumurta kokusuyla zehirli gazları soluyoruz. Şimdi buradan soruyoruz bizim, Aydınlıların bu ülkenin insanların sağlığı, canı şirketlerin karından, enerjiden değersiz mi! Biz üreticiyiz, memuruz, işçiyiz, işsiziz, kadınız yani yüzyıllardır bu topraklarda yaşayanlarız. Yani yerli olan biziz. Temiz bir çevrede, istediğimiz şekilde yaşamak istiyorsak birlik olacağız. Artık bugün TAMAM deme vakti. 24 Haziran seçimleri yaklaşırken sandığa gidelim jeotermal santrallerin bu topraklara kurulmasına HAYIR diyenlere oy verelim! Ama oy vermek yetmez; yaşamımıza, topraklarımıza her zaman her yerde hep birlikte sahip çıkmaya devam edelim! Mitingde daha sonra Germencik Çevre Derneği Yönetim Kurulu Üyesi ve Aydın Çevre Birliği Yönetim Kurulu Üyesi olan Metin Aydın söz aldı. JES'lerin bıraktığı tahribatı özetleyen Aydın, "Bu topraklar bizim. Biz sahip çıkmazsak kimse sahip çıkmaz. Burası tarım ovası. Tarım yapmadan yaşayamayız. Zeytin ağaçlarımız gözlerimizin önünde kuruyup gitti. Onlar bizlere dedelerimizden emanetti. Biz de çocuklarımıza bırakacaklık. Yılmak yok! Yeni ağaçlar dikeceğiz, Germencik'i yeniden zeytine boğacağız. JES'leri ilçemizde istemiyoruz" diye konuştu.

Son konuşmayı ise Aydın Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı Mahmut Nedim Barış yaptı. Barış'ın ardından da köylüler söz aldı. Tarım yaparak geçindiğini söyleyen köy halkı, topraklarını JES şirketlerine feda etmemekte kararlı olduklarını ifade etti.

11. Haber: 12 Haziran 2018 Tarihli 2. Sayfa haberi

Jeotermal izni yargıya taşınacak

Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi- C:3- -S:3 Yıl: 3- 2019 Yılı

9 jeotermal kuyu için verilen ‘CED gerekli değildir’ kararı tepkilere yol açtı. Çeşme Kent Konseyi’nin çağrısıyla yurttaşlar, hukuk mücadelesi başlatma kararı aldı

İzmir Çeşme'nin Ovacık Mahallesi'nde, tarım alanları içinde 9 jeotermal kuyusu açılmak istenmesi ve yapılan başvuru için İzmir Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nce ‘CED gerekli değildir’ kararı verilmesi, Çeşmelilerin ve çevrecilerin tepkisine yol açtı. Çeşme'nin en verimli ovasında jeotermal enerji santrali kurulmasının kabul edilemeyeceğini belirten çevreciler, Ovacık Mahallesi'nde düzenlenen kahve toplantısında bir araya geldi. Çeşme Kent Konseyi Başkanı Ömer Önal'ın çağrısıyla gerçekleştirilen toplantıya, çevre davalarıyla tanınan avukat Şehrazat Mercan, Gücücek Koyu Doğal Yaşamı Koruma ve Güzelleştirme Derneği Başkan Yardımcısı Avukat Seher Gacar, Türkiye- Avrupa Eğitim ve Bilimsel Araştırma Vakfı Yönetim Kurulu ve Mütevelli Heyeti Üyesi Dr. Ahmet Güler, Ovacık Mahallesi Muhtarı Mehmet Koç, Ovacık Mahallesi'ndeki sitelerin temsilcileri, Ovacıklar ve Çeşmeli çevreciler katıldı.

Hukuk devreye girmelidir Toplantının açılış konuşmasını yapan Çeşme Kent Konseyi Başkanı Ömer Önal, Çeşme Yarımadası'nda yaşam alanlarına sistemli müdahale olduğunu öne sürerek, “Bizler de yaşam alanlarımıza yapılan müdahalelere direnmeye çalışıyoruz. Hepimizi ilgilendiren yaşam alanlarımıza yapılan müdahalelere, tüm Çeşme olarak karşı çıkmayı istedik. Bu konuyla ilgili üçüncü kez bir araya geliyoruz. Artık ‘Hukuk devreye girmelidir’ diyoruz. Bizi kimse yıldıramayacak. Yaşam alanlarımıza yapılan müdahalelere karşı tüm yasal haklarımızı kullanarak direnmeye devam edeceğiz” dedi. Bölge etkilenecek Ovacık Mahallesi'nin muhtarı Mehmet Koç da jeotermal enerji santralinin Ovacık Ovası'na büyük darbe indireceğini savunarak, “Biz ne kadar karşı çıksak da ne yazık ki bizi dinlemiyorlar. Daha önce de rüzgar enerjisi santrali (RES) sorununu yaşamıştık. RES'lere karşı olmadığımızı ama hemen evlerimizin dibine yapılmasına karşı çıktığımızı belirtmiştik. Buna rağmen RES pervanelerini tepemize diktiler. Şimdi de ovamıza jeotermal kuyular açmak istiyorlar. Kimseye bir şey sormadan ‘CED gerekli değildir’ dediler. Şirket, en verimli ovamızda 9 tane jeotermal kuyu açacak. Jeotermal için açılacak derin kuyulardan çıkarılacak jeotermal su, yüzey sularına karışacak. Tarlalarımızı sulayamaz hale geleceğiz. Bu jeotermal kuyulardan sadece tarım alanları değil, bütün bölge etkilenecek. Onun için hep beraber mücadele etmeliyiz” diye konuştu.

12. Haber: 8 Temmuz 2018 Tarihli Yeşil BirGün sayfası**Uzundere halkını sevindiren karar****İzmir'in Karabağlar ilçesi Uzundere Mahallesi'nde jeotermal kaynak arayan bir şirket, dolan ruhsat süresini uzatmak için Valilik'e başvurdu. Valilik ek süre vermedi. Ekipler bölgeden ayrıldı**

İzmir Karabağlar'da jeotermal kaynak aramak için ikinci kez verilen ‘Çevresel etki değerlendirmesi (CED) gerekli değildir’ kararının ardından, şirket çalışmalarına başladı. 29 Haziran'da sondaj çalışmalarına başlayıp, bir hafta boyunca alanda sondaj işlemlerini sürdüren şirket, 6 Temmuz'da dolan arama ruhsatı süresinin uzatılması için İzmir Valiliği'ne başvuruda bulundu. Valilik, şirkete ek süre vermeyince, sondaj çalışması yapan ekip, alandan ayrıldı. Halk durumu sevinçle karşıladı. Firma, geçen şubat ayında bölgede sondaj çalışmalarına başlayacağı sırada, vatandaşların tepkisi ile karşılaşmış ve kaynak arama işlemini gerçekleştirememiştir. Vatandaşlar daha sonra İzmir 1'inci İdare Mahkemesi'nde dava açtı. Mahkeme, ‘CED gerekli değildir’ kararının iptaline karar verdi. Ancak 4 ay sonra aynı firmaya aynı çalışma için bir kez daha ‘CED gerekli değildir’ kararı verildi. Bunun üzerine geçen 29 Haziran'da sondaj çalışmalarına başlayan şirket, bir hafta boyunca kaynak arama çalışmalarını sürdürdü. Mahalle sakinlerinin tepkisini çeken çalışmalar, 24 saat boyunca aralıksız devam etti. Ancak şirketin aldığı arama ruhsatının süresi, 6 Temmuz'da doldu. Mevzuata aykırı bulundu İzmir Valiliği'ne başvuruda bulunan şirket, bir aylık ek süre istedi. Valilik şirketin bir aylık ek süre talebini mevzuata aykırı bularak kabul etmedi. Vali Yardımcısı Uğur Kolsuz'un imzasıyla firmaya gönderilen yazıda, 1441 no'lu Jeotermal Kaynak Arama Ruhsatı Süre Uzatım Talebi ile ilgili olarak, şirkete verilen 3 yıl ve 1 yıl uzatım süresi ile birlikte ruhsat süresinin 6 Temmuz'da dolduğu belirtildi ve mevcut sondaj çalışmalarının ruhsat süresi bitiminde sonlandırılması istendi. Bunun üzerine şirket, ekipmanlarını alarak alandan ayrıldı. Aydın'da zeytin ağaçları kurumuştur Aydın'a bağlı Germencik Alangüllü'de Jeotermal Enerji Santrali (JES) yakınındaki 1500 zeytin ve incir ağacı kurudu. Halkın tepkisine sebep olan çevre tahribatı geçen Haziran ayında büyük bir mitingle protesto edilmişti. Yörede hayvanlarda da sakat ve ölü doğum oranlarının büyük rakamlara ulaştığını ifade edilirken, ‘Jeotermal kenti’ denilen Germencik'te yurttaşlar arasında solunum yolu hastalıkları ve kanser oranında da artış söz konusu. Toplu balık ölümlerinin de yaşandığı Aydın'da, halkın en büyük gelir kaynağı olan tarımdan da eskisi gibi verim alınmıyor.

**13. Haber: 26 Temmuz 2018 Tarihli Yeşil BirGün sayfası
İncir cennetine jeotermal tehdidi**

İzmir'in incir, kestane ve ceviz üretimiyle öne çıkan ilçesi Tire'ye yapılmak istenen jeotermal enerji santral tepki çekiyor. Dünyanın en kaliteli incir, kestane ve cevizinin yetiştirildiği Tire ilçesinin Başköy, Ortaköy, Yemişler, Akmesic ve Armutlu köylerinde başlayan etüt ve arama çalışmaları, tarım temsilcileri ve üreticilerden büyük tepki gördü. Konuyla ilgili açıklamada bulunan İzmir Tarım Grubu Başkanı Mahmut Eskiörük, jeotermal enerjinin gerekli olduğunu ancak planlama yapılırken yer seçimine dikkat edilmesi gerektiğini belirterek, jeotermal kuyularının tarım alanlarında açılması halinde büyük felaketler meydana gelebileceği uyarısında bulundu. Aydın'ın Germencik ilçesinde jeotermal sebebiyle zeytin ağaçlarının tek tek kurduğunu hatırlatan Eskiörük, "Tarımla, üreticinin hayatıyla, ekolojik sistemle ilgili kararlar alınırken deneme, yanılma şansımız yoktur. Tarımla kumar oynanmaz. Jeotermal enerji üretilmesine önem verilmeli ancak içinde yaşadığımız çevreyi yok edecek, yaşamımızı sürdürmemizi sağlayan gıda üretimini ortadan kaldıracak bir riski kabul etmemiz mümkün değil. Buralarda açılacak kuyular insanlığı katletmek anlamına geliyor" diye konuştu. Uzmanlar, jeotermal enerjinin üretilmesi sırasında yüksek ısıdaki akışkanlar, yeraltında jeolojik ortamlardan geçerken eriyebilen her minerali içine alarak aldığını belirtiyor. Akışkan yüzeye çıktığında içinde siyanür, arsenik ve bor barındırabiliyor. Sondaj çalışmaları da riskli Jeotermal enerji tetkik-arama çalışmalarının dahi sıkı bir denetim ve sıkı önlemlerle yapılması gerektiğinin altını çizen Başkan Eskiörük, şunları söyledi: "Sondaj sırasında yeterli önlem alınmadığı takdirde; yeraltındaki akışkanın çok yüksek basınçla yüzeye çıktığı ve içindeki bütün zararlı minerallerle patlamalara neden olduğu biliniyor. Özellikle 2012'de Manisa'nın Alaşehir ilçesine bağlı Alkan köyünde art arda yaşanan patlamalar, buna örnek gösteriliyor. Böylesine riskli bir çalışmanın Türkiye'nin en değerli tarım ürünlerinin yetiştirildiği bölgelerde yapılması hem insan hem çevre açısından büyük tehlike arz ediyor." Yeraltı sularını tehdit ediyor Mahmut Eskiörük, bölgede yaz aylarında ciddi susuzluk yaşandığını da sözlerine ekledi. Jeotermal kuyularından çıkarılan yer altı suyunun geri enjeksiyon yapılmasında sorun yaşanmasının, yeraltında son derece azalmış olan su rezervlerinin tamamen bitmesi anlamına geleceğini ifade eden Eskiörük "Su yoksa yaşam yoktur. Böylesine hassas bir konuda önlem zinciri oluşturulmadan yapılan çalışmalar pimi çekilmiş bombayla oymaktan farksızdır. Meclis gündeminde TBMM Çevre Komisyonu Üyesi CHP İzmir Milletvekili Murat Bakan, konuyu TBMM gündemine taşıyarak, Çevre ve Şehircilik Bakanı Murat Kurum tarafından yanıtlanması istemiyle yazılı soru önergesi verdi.

**14. Haber: 17 Ağustos 2018 Tarihli 3. Sayfa haberi
Aydın delik deşik ediliyor**

'Jeotermal kent' haline getirilen Aydın'da 5 köye daha 120 tane jeotermal kuyu planlanıyor. Kanser arttığı, tarımsal verimin düştüğü bölgede halk mücadeleye hazırlanıyor Verimli tarım arazilerinin jeotermal enerji santral (JES) kuyularına feda edildiği Aydın'da açılmak istenen yeni 120 jeotermal kuyusu tepkiye sebep oluyor. Jeotermal kuyularının yoğunlaştığı Germencik ve Buharkent'te hava kirliliği de kanser oranı da yükselmiş durumda. Üstelik zeytin ağaçlarının kurduğu bölgede, incirin de verimi düştü. Kızılca köy ilçesindeki köylerde açılması planlanan yeni kuyulara karşı gelen bölge halkı kendi aralarında bir toplantı düzenledi. Köy halkı, Balıkköy, Alatepe, Gözpinarı, Horozköy ve Kardeşköy olmak üzere toplam 5 köyü etkileyecek olan projeyi yapturmamakta kararlı. Çoğunluğu kadın yaklaşık 500 kişinin katıldığı toplantıya Aydın Çevre Birliği kurucularından Dr. Metin Aydın, AYÇEP (Aydın Çevre Platformu) Başkanı Mehmet Vergili ve çevre konularında hukuk mücadelesi veren avukat Akın Yakan da katıldı. Kanser yüzde 17 arttı Buharkent ve Germencik'te doğal afetler yaşandığı, bitki, hayvan ve insanların zarar gördüğünü, zeytin ve incir ağaçlarının kurduğunu, kanser vakalarının hızla arttığına dikkat çeken Dr. Metin Aydın, faaliyette 25 Jeotermal santral olduğunu söyledi. "1 santral 300 dekarlık alanı etkilemektedir" diyen Aydın şöyle konuştu, "2017 yılında dolaşım yolu hastalıkları yüzde 48, kanser vakaları yüzde 17, solunum yolu hastalıkları yüzde 12 arttı. Çocukların bebeklerin kanser olması kabul edilemez. Buradaki katılımı daha da çoğaltarak, hukuk mücadelesi başlatıp topraklarımıza sahip çıkmalıyız." Söz alan köylü Arif Balaban ise jeotermaller sebebiyle diğer köylerde yaşanan sorunlara değindi. Balaban şöyle konuştu, "JES'lerin olduğu köylerde balık ölümleri, arı ölümleri ve arıların bölge değiştirmesi arttı. Zeytin ve incir ağaçlarının kurudu. Tarımda verim düştü. Doğamızı korumalıyız." köyümüz önceden çiçek kokardı AYÇEP Başkanı Mehmet Vergili de kadınların önde olduğu her yerde mücadelenin başarıya ulaştığını belirtti. Vergili şöyle konuştu, "Sanrallar kurulmadan önce çiçek kokuları aldığımız köyümüzde şimdi kötü kokudan duramıyoruz. Gürültüden, uğultudan TV seslerini duyamaz olduk. Buna karşı birlik olmalıyız." Toplantı, köylülerin JES'lere karşı hukuk mücadelesi verme kararıyla son buldu.

Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi- C:3- -S:3 Yıl: 3- 2019 Yılı

15. Haber: 3 Eylül 2018 tarihli Yeşil BirGün sayfası**Başköylüler İncirinin Peşinde**

İzmir Tire'ye bağlı Başköy'deki JES karşıtı mücadele sürüyor. Geçim kaynağı incir olan köylüler şimdi, yetkililerin sözlerinde durup köy halkının hazırladığı taahhütnameyi imzalamasını bekliyor.

İzmir'in Tire ilçesine bağlı Başköy'e yapımı planlanan Jeotermal enerji santraline (JES) karşı köy halkının mücadelesi sürüyor. Köylünün iki aya yakın süredir devam eden mücadelesine karşı 'Sizin hazırladığınız taahhütnameyi imzalayacağım' sözü veren şirket ise henüz buna dair somut bir adım atmadı. Şirketten bir yetkilinin alıkonulması üzerine bu sözün verildiğini söyleyen köylüler 'Bizi kandırdılar' diyor. Kadınların tepkisi büyük 2015 yılında Tire'nin 7 köyünde arama ruhsatı alan Pozitif Enerji Ltd.Şti. isimli şirket geçen Temmuz ayında Başköy'de sondaj çukurları açarak JES çalışmalarına başlamak istedi. Köy halkının özellikle de kadınların tepkisiyle karşılaşan şirket, kuyuları açamadı. Köylü kandırıldı mı? Birkaç kez daha deneme yapan şirketin denemelerinden biri de 29 Ağustos'ta yaşandı. Şirket yetkilileri bölgede çalışma yaparken köylü kadınlar tarafından ablukaya alındı. Ablukaya alınan şirketin genel müdürü kendisini "şirket şoförü" olarak tanıtmak zorunda kaldı. Köylü kadınlar şirket sorumlusunun gelip kendileriyle görüşünceye kadar gelenleri bırakmayacaklarını söylediler. İlçe jandarma komutanının araya girmesi ve şirketin kurucu ortağı Cihan Çanakçı'nın 31 Ağustos Cuma günü köye gelip, köylülerin bizzat hazırlayacağı bir tutanağa imza atmaya söz vermesi üzerine köylüler alıkoymaları kişileri serbest bıraktıktan sonra dağıldı.

Olayın ardından şirket yetkililerinin bahsettikleri tarihte köye gitmemesi halkı yeniden telaşlandırdı. Köylü şimdi yetkililerin köye gelerek çalışmaların sonlandırıldığına dair hazırlanan taahhütnameyi imzalamasını ve kararı coşkuyla kutlamayı bekliyor. Germencik örneği gözlerinin önünde Geçimini incirle ve zeytincilikle sağlayan Başköy, Aydın'ın JES şehrine dönüştürülmüş ilçesi Germencik'e yaklaşık 20 km uzaklıkta. Germencik'teki zeytin ve incir ağaçlarının JES'ler sebebiyle kuruduğunu, ilçede solunum yolu hastalıklarının arttığını, tarımsal verimin ve kalitenin düştüğünü bizzat gözleriyle gören Başköylüler, kendi köylerinin de o duruma gelmesini istemiyor. Öyle ki 20 km uzaklıktaki JES bile Başköy'ün havasını olumsuz anlamda etkilemiş. CHP'li Polat: Gerekirse çadır kurarım CHP İzmir Milletvekili Mahir Polat, dün Başköy'deydi. Burada halkı ziyaret eden Polat, BirGün'e yaptığı değerlendirmede şunları söyledi: Bu direnişin bir parçası olmaktan gurur duyuyorum. Halkla birlikte süreç nereye giderse oraya kadar gideceğiz. Bir korkumuz yok. Burada örgütlü bir halk var. Ekmeğinin, geleceğinin, doğasının peşinde olan bir halk var. Bu halkın mücadelesi içerisinde olmak saygı duymak benim için onur. Gerekirse burada çadır kurup onlara her an omuz vereceğim." Köylülerden Sami Şengün isimli kişi ise bu hafta içerisinde şirket yetkililerinin kendi belirledikleri bir günde köye geleceklerine dair bir haber aldıklarını söyledi. 'Kandırıldığımızı düşünüyoruz. Geri adım atmayacaklardır' diyen Şengül sözlerine şöyle devam etti: "Akyurt, Akmesic, Ortaköy, Topalak, Yemişler, Armutlu, Musalar köyleri bu projeden etkilenecek. Buradaki insanların tek geliri incir. Hava, toprak, su bütünlüğü buradaki incirin kalitesini artırıyor. Bu dengeden bir tanesi bozulursa biz incirimizden aynı ekmeğimizden oluruz ki Germencik'te gözlerimizle gördük JES'in doğayı nasıl mahvettiğini, ağaçların nasıl kurduğunu." 77'lik direnişçi Hatice Teyze Doğayı etkileyecek tüm projelere karşı direnmekte kararlı olduklarını söyleyen Şengün, sözlerini şöyle sürdürdü: "Burada canını ortaya koymuş bir halk var. Özellikle kadınlar asla geri adım atmamakta kararlı. Sahada araştırma yapan şirket yetkililerini duyunca 1 kilometrelik yolu 40 derecelik sıcak havada yürüten 77 yaşındaki Hatice Teyze'miz ve onun 'Biz bu ağaçları kolay yapmadık' sözleri kararlılığımızın göstergesidir. Asla pes etmeyeceğiz. Hukuk mücadelemizden eylem hakkımızdan da vazgeçmeyeceğiz. Son bir iğne ucu kadar çare kalsa da bu mücadele yıllarca sürse de biz buradayız. O çalışma bu köyde asla yapılmayacak." 'Yetkililer sesimizi duysun' Köy muhtarı Salih Gülmez'in sözleri de Sami Şengün'ün sözlerini destekliyor. 'Biz devlete karşı bir şey yapmıyoruz, devletin de bizim yanımızda olması lazım' diyen Gülmez sözlerini şöyle sürdürüyor: "Mücadelemiz kesin bir kazanıma kadar devam edecek. Biz incirimizin peşindeyiz. Yetkililer bizim sesimizi duysun. Tarımla karnımızı doyuruyoruz biz. Bunu elimizden alırlarsa ortada kalırız. Yetkililer buraya gelip bu doğayı bu inciri görse zaten kendileri vazgeçecektir bu projeleri yaptırmaktan. Biz şirketin sözünü tutup gelmesini, taahhütnameyi imzalamasını ve şenlik yapmayı istiyoruz. Eğer gelmiyorlarsa söylesinler biz onların istedikleri yere gidelim."

16. Haber: 7 Eylül 2018 Tarihli Yeşil BirGün sayfası**Üzümün kalbine bir hançer daha**

Jeotermal santrallerle boğuşan Manisa Alaşehir'e yeni bir santral daha yapılıyor. Üzüm üretiminin adeta kalbi olan bölgede şirketin hedefi ise 5 santral daha yapmak

Verimli tarım arazilerine sahip olan, özellikle üzüm üretiminde de önemli bir yeri olan Manisa Alaşehir'e yeni bir jeotermal enerji santrali (JES) yapılacağı öğrenildi. Bölgede mevcut jeotermaller sebebiyle üzüm üretimi her geçen gün düşüyordu. Yeni santralleri, bölgede başka santralleri de olan Türkerler Holding yapacak. Halkın sağlığının da tehlike altında olduğu Manisa Alaşehir'de üzüm üretimi yapmak her geçen gün zorlaşıyor. Alım fiyatları yüzünden zaten zor durumda olan üreticiye bir diğer darbeyi de jeotermal santraller vuruyor. Santral bacalarından yükselen büyük buhar kütlelerinin hava koşulları değiştirdiği, santraldan salınan kükürtün toprağı kirlettiği, üzümlerin ve yapraklarının şeklinin ve renginin değiştiği Alaşehir'de halk sağlığı da görmezden geliniyor.

5 santral daha yolda! Şimdilerde ise gündemde yeni bir santral var. Konuyla ilgili Türkerler Holding sponsorluğunda yapılan ve üreticiler tarafından bir gerçekliği olmayan Alaşehir Üzüm Festivali'nde konuşan Türkerler Holding Yönetim Kurulu Başkanı Kazım Türker, bölgedeki JES 1 ve JES 2 projelerinin ardından JES 3 için başlattıkları inşaa sürecinin hızlı bir şekilde sürdüğünü söyledi. Türker'in buradaki konuşmasında JES 3'ün ardından JES 4,5,6,7 ve 8'i de inşaa edeceklerini söylemesi, Alaşehir'de tahribatın ileriki yıllarda daha çok artacağını ve üzümün artık bölge için bir hayal olacağını kanıtı. Konu hakkında konuştuğumuz CHP 25 ve 26.Dönem Manisa Milletvekili Tur Yıldız Biçer, Alaşehir'in jeotermaller yüzünden geldiği hale tepki gösterdi. "Tablo gibi bir görüntü vardı, bacalarla onu bile mahvettiler" diyen Biçer, halkın sağlığının da tehlike altında olduğuna değindi. Her yıl ilk üzümün alındığı zaman yapılan İlk Üzüm Töreni'nde geçen yıl yaptığı bir konuşmaya hatırlatan Biçer şunları söyledi: Geçen yılki törene, JES'lerin bacalarının, o bacalardan çıkan dumanların büyük fotoğraflarıyla katıldım. Protokolde yer alan vali, belediye başkanları, AKP'li milletvekilleri ve borsa başkanına "Bu fotoğraftaki yer sizce neresi" diye sordum. 'Soma'daki termik santral bacası olabilir' dediler, 'Hayır burası Alaşehir'de bağların ortasındaki jeotermal bacası' dediğimde kendileri bile inanmadı. İzinleri veren, ruhsatlara imza atan yetkililer bile neyi imzaladığını bilmiyor. Bağların ortasından çıkan bu duman, tarımı da bitiriyor, hava kalitesini de insan sağlığını da." Kükürt yağılıyor Jeotermallerin olduğu bölgede üzümün şeklinin de kokusunun da üzüm yaprağının renginin de değiştiğini ifade eden Biçer, "Toprağın da meyvelerin de üzerinde kükürt birikiyor. Yer altı sularına da geçiyor. Bunlar bir yandan da kanserojen etkiler ama hiç kimse bölgede halk sağlığı araştırması yapmıyor" diyerek konunun halk sağlığı boyutunun umursanmadığını da söyledi. 'Üreticinin sesi olmayı sürdüreceğiz' Biçer, sözlerini şöyle sürdürdü: "Yolda gördüğün herhangi birine 'Jeotermal' de, 'öldük, bittik' der. Herkes şikâyetçi. 'E sesini çıkar o zaman' deyince 'bir şey yapamayız' diyorlar. Halk öğrenilmiş bir çaresizlik yaşıyor. Ama biz üzüm üreticisinin her zaman yanında olmaya, JES'lerle mücadele etmeye, üreticinin sesi olmaya devam edeceğiz." 'Bıraksınlar üzüm üretelim' Ekonomik krize de atıfta bulunan Biçer, iktidar kanadından gelen 'Artı değer üreteceğiz, uçak üreteceğiz' gibi söylemleri ise 'Üretsinter tabii, çok güzel ama keşke bıraksalar da biz üzüm üretebilsek zeytin üretebilsek. Ekonomiye böyle de büyütebilsek."

17. Haber: 22 Eylül 2018 Tarihli Yeşil BirGün sayfası

Santrala karşı çıktılar, yolları kesildi

Aydın'a bağlı Kızılcaköyü'nde kurulması planlanan Jeotermal Enerji Santrali'ni (JES) istemeyen köylüler tepkili. 28 Ağustos'ta Aydın Valiliği tarafından açılan ihale sonucu Aydın'da kurulması planlanan Jeotermal Enerji Santrali halkı alarma geçirdi. Santralin kentin ekolojik sistemini bozup doğayı tahrip edeceğini dile getiren halk, 20 gündür Kızılcaköyü'nde nöbet tutuyor. Son olarak dün Valiliğin halk günü'nde, Vali Yavuz Selim Köşger ile görüşmek isteyen yurttaşlar dolmuş ile yola koyuldu. Dolmuş kent merkezinin girişinde jandarma ekipleri ve polisler tarafından durduruldu. Valinin makamında olmadığını ifade eden ekipler yurttaşlardan geri dönmelerini istedi. Germencik Çevre ve Doğa Derneği Sözcüsü Metin Aydın, gazetemize yaptığı açıklamada haklı direnişlerinin engellenmeye çalışıldığını kaydetti. Santral istemeyen isimlerden Mehmet Kaçmaz ise şöyle konuştu: "Kızılcaköylüler halk dolmuşları ile Valiliğin Halk Günü'nde vali Yavuz Selim Köşger ile görüşmeye giderken Aydın girişinde güvenlik noktasında durduruldu. Emniyet amiri ve jandarma, vali Köşger'in makamında olmadığını söyledi. Ekipler, daha sonra ancak üç kişi ile pazartesi günü vali Köşger ile görüşebileceklerini belirterek bizleri engelledi. Ancak Halk Günü dolayısıyla vali Köşger, makam arabasıyla o sırada makamına gidiyordu. Valilikte bekleyen arkadaşlardan makamda olduğunu öğrendik."

18. Haber: 25 Eylül 2018 Tarihli Yeşil BirGün sayfası

Kızılcaköy Jeotermal istemiyor

Aydın'ın Efeler ilçesine bağlı kırsal Kızılcaköy Mahallesi'nde kurulmak istenilen jeotermal santral, köylüler tarafından protesto edildi. Aydın-İzmir yoluna kadar ellerinde dövizlerle yürüyen Kızılcaköylüler, mahallerine jeotermal santral yapılmasından vazgeçilene kadar eylemlerini sürdürmekte kararlı olduklarını söyledi. Şirket

Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi- C:3- -S:3 Yıl: 3- 2019 Yılı

yetkililerini mahallerine sokmamak için bir süre önce çadır nöbetine başlayan köylüler, eylemlerini sürdürüyor. Yaklaşık 200 köylü, bu kez kadınlara ait traktörün arkasından ellerinde taşıdıkları 'İncirime, zeytinime dokunma', diyerek Aydın- İzmir yoluna kadar yürüdü. Burada açıklama yapan eylemcilerden Leyla Çiyanşen, mahalledeki birkaç kişinin arazisinin şirket yetkililerince yüksek paralarla satın alındığını söyleyip, "Köylü, bamyaya ve börülce ekerek, emekli maaşını alarak çocuklarını okutmaya çalışıyor. Biz oksijen istiyoruz ve temiz havada yaşamak istiyoruz" dedi.

19. Haber: 30 Eylül 2018 Tarihli Yeşil BirGün Sayfası

Jeotermale karşı nöbet tutan 59 yaşındaki Leyla Cihanşen: Bir çivi bile çaktırmayız

Adeta bir 'jeotermal şehre' dönüşen ve gitgide doğası da havası da bozulan Aydın Kızılcaköy'de halk 1 aydır ayakta. Köylüler, genç yaşlı demeden kurdukları çadırda nöbet tutuyor. Zeytin ve incir ağaçları kuruyan, solunum yolu hastalıkları baş gösteren bölgede halk, "Köyümüze 1 çivi bile çaktırmayız" diyor. Germencik'i yok eden jeotermal santraller bu kez de ilçenin köylerinden olan Kızılcaköy'ü tehdit ediyor. Köy halkı, kanunlara aykırı biçimde kurulan santrallerin tüm Aydın ve Menderes havzasını tehdit ettiğini ifade etti. Neredeyse tüm gelirini incir ve zeytinden elde eden köylü, santraller yüzünden son bir ayda 200 civarında küçükbaş hayvanın öldüğünü, 2000'e yakın zeytin ve incir ağacının kurduğunu belirtti. Kanuna aykırı Konuya dair BirGün'e konuşan **Germencik Çevre Platformu** üyesi Dr. Metin Aydın, kanunlara aykırı ve yeterince denetlenmeden kurulan jeotermal santrallerin, bölge halkının hem sağlığını hem de tek ekonomik geçimi olan tarımı olumsuz etkilediğini ifade etti. Aydın sözlerini şöyle sürdürdü: "Aydın bölgesi yaz aylarında kükürt kirliliği bakımından Bursa'dan sonra ikinci il oluyor. Bunların sebebi hukuksuz şekilde yapılan santrallerdir. Düşünün, yerleşim yerleri içine santral kuruyorlar. Bir de bu bölge birinci sınıf tarım arazisi. Kanunen bu saydığım bölgelerin hiçbirine santral yapılamaz. Aydın Valiliği geçenlerde bu santrallerden birine bir buçuk milyon liralık ceza kesti. Bu ceza ne kadar kabul etmeseler de yanlış uygulamaların bir itirafıdır." **Halk heyeti bekliyor Türkiye'de kansere bağlı ölümlerin oranı 2010-2013 yılları arasında yüzde 18 iken, Aydın'da bu oranın %42 civarında olduğunu söyleyen Aydın, "Menderes nehrine yakın yerleşim yerlerinde kansere bağlı ölüm oranlarının oldukça yüksek olması dikkat çekiyor. Dünya Sağlık Örgütü raporlarında 2014 yılına kıyasla 2015'te hava kirliliği artışının yaşandığı iller arasında, kükürt dioksit emisyonları açısından Türkiye'nin en kirli ili olan Bursa'nın arkasından ikinci sırada Aydın'ın yer aldığı görülüyor. Biz bölge sakinleri olarak hukuksal sürece başlayacağız. Bugün bölgeyi incelemek üzere Bilim Kurulu Heyeti gelecek. Elimizden geldiğince anlatmaya çalışıyoruz" diye ekledi.** Günlerdir nöbette olan 59 yaşındaki Leyla Cihanşen, genç yaşlı demeden gece gündüz santrallere karşı nöbet tuttuklarını ve bölgeye bir çivi dahi çaktırmayacaklarını ifade etti. Cihanşen sözlerini şöyle sürdürdü: "Buraya geçen gün mühendisler geldi, köyümüzün gençleri tepki gösterdi. Bu köy santral kurmaya uygun değil. Biz burada çiftçilik yapıyoruz, insanların tüm geliri incir, zeytin ve sebze meyve bahçeleri. Onlar kurursa biz ne yaparız? Bunları düşünerek bir aydır çadır kurduk. Geceleri kadın-erkek nöbet tutuyoruz. Bugün heyet gelecekmış, sesimizi duysunlar. Buraya bir çivi dahi çaktırmayız ben 59 yaşındayım, hasta halimle gelip burada çocuklarımız için bekliyoruz."

Mücadeleye destek veren isimlerden **ÖDP Başkanlar Kurulu Üyesi İlknur Başer**, "Aydın Kızılcaköy'de JES'e karşı yürütülen direniş, 24 Haziran'dan sonra yeni rejimin inşa sürecinin hızlandığı ve parlamentonun etkisizleştiği ülke ortamında muhalefetin sokaktan nasıl yapıldığının en güzel örneklerindendir" dedi. "Bu direniş; insanların; toprağına, suyuna, havasına, ürettiğine, sağlığına ve çocuklarının geleceğine sahip çıkma mücadelesidir" diyerek nöbetin önemine vurgu yapan Başer şöyle devam etti: "Direniş için köyün ortasındaki çadır nöbetinin 15. gününde nöbetteydim. Nöbetin ertesi günü Vali'nin halk günüydü ve köylüler valiyle görüşmek için o gece karar aldılar. O gün köyden bir kadının söylediği söz her şeyin düğüm noktasını oluşturuyor bana göre. 'Gidelim Valiye yarın diyelim ki; Sayın Valim siz Jeo termalcilerin Valisi misiniz, yoksa bizim Valimiz mi?' Kadın ağırlıklı yürüyen bu mücadelede; kadınların inancına, inadına ve kararlılığına şahit oldum. Bu kararlılık ve inat nasıl ki Tire Başköy'de kazandıysa Aydın Kızılcaköy'de de mutlaka kazanacaktır. Kızılcaköy'lülerin onurlu direnişleri, direnişimizdir! " 'vali, kimin valisi?'

20. Haber: 30 Ekim 2018 Tarihli Yeşil BirGün

JES karşıtı nöbet dayanışmayla sürüyor

Aydın Kızılcaköy'de halkın **Jeotermal santrallerine karşı** uzun süredir tuttuğu nöbete Denizli ve Uşak'tan yaşam savunucuları destek verdi. Yol boyunca 6 kez jandarma tarafından kimlik kontrolü yapılan Denizli ve Uşaklı yaşam savunucuları, Kızılcaköy'deki nöbet çadırını ziyaret etti. **Denizli Menderes Havzası İnişiyatifi, Uşak'tan ÇEDAY, Avgan Banaz Çayı Yaşatma Derneği ve Murat Dağı Koruma Platformu**'nun destek ziyareti sırasında **Germencik Çevre Derneği** Başkanı Metin Aydın, Menderes havzasındaki kirliliğe dikkat çekti.

Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi- C:3- -S:3 Yıl: 3- 2019 Yılı

Menderes havzasında kanserden ölüm oranlarının Türkiye'nin iki katı olduğunu ifade eden Aydın, kanunlara aykırı ve yeterince denetlenmeden kurulan jeotermal santrallerin, bölge halkının hem sağlığını hem de tek ekonomik geçimi olan tarımı olumsuz etkilediğini ifade etti. Menderes Havzası İnişiyatifi adına söz alan Emre Aktan ise "Buradaki köylülerin yaşam kaynağı ellerinden alınıyor. Çevre büyük tahribata uğruyor. Geri dönüşü mümkün olmayan bu arazilerin kirlenmesi tarım ekonomisine de çevre ve insan sağlığına da olumsuz etkiler yapıyor. Çevremizi sermayenin çıkarlarına peşkeş çektiirmeyeceğiz" diye konuştu.

21. Haber: 4 Kasım 2018 Tarihli Yeşil BirGün sayfası

Aydın halkı JES'e karşı miting yaptı

Aydın'ın Efeler ilçesine bağlı Kızılcaköy Mahallesi çevresine yapılacak jeotermal enerji santralına (JES) karşı kurdukları çadırda, 82 gündür nöbet tutan köylüler ve Denizli halkı seslerini bu kez mitingle duyurmaya çalıştı. Aydın Kent Meydanı'nda toplanan 3 bine yakın kişi 'toprağımızı feda etmiyoruz' dedi. Aydın'da hızla artan jeotermal santrallerden doğaya salınan sıvı ile gazların, ilin havasını, suyunu ve toprağını kirlittiğini söyleyen Kızılcaköy sakinleri, mahallelerine kurulmak istenilen jeotermal santrale karşı olduklarını dile getirdi. Kızılcaköylü kadınlardan Leyla Çiyanşen "Bu devasa borularla insanlar hiç iç içe yaşar mı? Bizi buradan sürmek, çıkarmak istiyorlarsa aldanırlar. 'Köylü' diyerek, bizleri sindirmeye çalışıyorlar. Kadınlara diyorum ki uyanık olun, eşinize bile sözünüzü dinletin. Elektriksiz de yaşanabilir ama havasız, yiyeceksiz hiçbir şey olmaz. Biz burada bamya, incir ve fasulye ile uğraşan insanlarız. Bizim JES'le bir işimiz yok" diye konuştu.

22. Haber: 4 Aralık 2018 Tarihli 3. Sayfa

Kızılcaköy'e jes baskını

JES'e karşı başlatılan direnişte kadınların ön planda olması dikkat çekti.

Aydın'ın İncirliova ilçesinde bulunan Kızılcaköy'e jeotermal enerji santrali (JES) kurmak isteyen bir şirketin yetkilileri, Jandarma eşliğinde dün bölgeye geldi. JES'e karşı aylardır direnen bölge halkı, söz konusu şirketin yetkilileriyle karşı karşıya kaldı. Bu esnada jandarmalar, JES'e karşı çıkan kadınların üzerine yürüdü. 'Kurdurtmayacağız' Araziye giren şirket çalışanları, çalışmalarına başlarken, JES'e direnen yurttaşlardan Yasin Taler BirGün'e konuştu. Taler, "Sonuna kadar buradayız, mücadele edeceğiz. Her gün ölmektense, bir gün ölürüz. Ama buraya jeotermal enerji kurdurtmayacağız" dedi. Çadırda Nöbet Tutuyorlardı. Söz konusu JES'e ilişkin ÇED süreci, geçen haftalarda başlamış ve Dereağzı Köyü'nde ÇED toplantısı yapılmıştı. JES projesi kapsamında incir bahçeleri ve birinci sınıf tarım arazilerinde kuyular açılacak. Kurulması planlanan santral, JES'lerin kuşattığı Aydın'ın içme suyunu karşılayan İkizdere Barajı'na da çok yakın mesafede. Kızılcaköy'de köylüler, kurdukları çadırda haftalarda santrale karşı nöbet tutuyordu.

23. Haber: 6 Aralık 2018 Tarihli

Jeotermalde acil çözüm gerekiyor

Aydın'ın Efeler ilçesine bağlı Kızılcaköy'de köylüler aylardır çadırlarda nöbet tutuyor. Kurulmak istenen jeotermal santralına karşı direniyorlar. Dün medyaya yansıyan bir kareyi unutmak mümkün değil. Onlarca jandarmanın önünde toprağını korumak için oturmuş o köylü kadının fotoğrafından bahsediyorum... Ne garip, küçükken bana okullarda hep köylünün milletin efendisi olduğu anlatılmıştı. Fotoğraf bütün öğretilenleri yalanlar gibiydi. Köylüler, tarımsal ürünlerinin etkileneceğini ve santraldan çıkacak zararlı gazlar ile atık suların çevre kirliliğine yol açacağını düşündüklerinden jeotermal santrale karşı çıkıyor. Kızılcaköy tek değil. Aydın yöresinden uzun zamandır jeotermal santrallerıyla ilgili benzer şikâyetler geliyor. Jeotermal enerji yer altındaki sıcak suyun buharından faydalanarak elektrik üreten bir sistem. Buhar türbinleri çeviriyor, jeneratör elektrik üretiyor. Dünyada yenilenebilir enerji sınıfında yer alıyor ve küresel iklim değişikliğine neden olmamasından ötürü destekleniyor. Peki, ne oluyor da dünyada "temiz" kabul edilen bu enerji kaynağı Türkiye'de "kirli" olabiliyor? Efeler Belediyesi de bu sorunun yanıtını bulmaya çalışmış ve şikâyetleri araştırmak için bir komisyon kurmuş. Yaklaşık 10 ay önce yayımladıkları raporda; yeraltından çıkarılan akışkanın tamamen yeraltına geri verilmediği, bazı gazların koku yaptığı, yüksek sıcaklıktaki suyun çevreye zarar verebileceği ve bölgede artık organik incir yetiştirmenin mümkün olmadığına dair önemli bulgular var. Öneriler bölümünde de şu madde yer alıyor: "yaptığımız araştırmada diğer ülkelerin standartlarına uygun olmayan Jeotermal yasası ve yönetmeliğinin, dünya ülkelerinin jeotermal yasaları ve yönetmelikleriyle

Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi- C:3- -S:3 Yıl: 3- 2019 Yılı

karşılaştırılıp, yaşamızın tekrar düzenlenmesi gerektiğine inanıyoruz". Anlaşılan o ki enerji aynı enerji ama dünyayla Türkiye'deki uygulama farklı. Jeotermal enerjiden elektrik üretimi son yıllarda hızla arttı. Bu santrallardan üretilen elektriğe verilen kilovatsaat başına 10,5 dolar sentlik alım garantisinin artıştaki payı büyük. 2017 yılında Türkiye'nin elektrik üretiminin yüzde 2,1'i jeotermalden sağlandı. 2010'da bu oran yüzde 0,3'tü. Yedi yılda yedi kat arttı. Kurulu santralların neredeyse dörtte üçü Aydın ve Denizli'de. Belli bölgelerde yığılma olduğu açık. Aynı HES'ler gibi, tek tek etkisi sınırlı olabilen bu santrallar, aynı bölgede arda ardına kurulunca iş değişiyor. Yeraltına geri gönderilmeyen sızılar, koku ve aşırı kullanım nedeniyle azalan yeraltı suları gibi çeşitli sorunların kümülatif etki yaratması sürpriz olmasa gerek. Gözüme çarpan bir başka nokta ise bu santralların kullanım biçimi. 2017 yılında kurulu gücü 1063 megavattı bulan jeotermal santrallar aynı yıl 6 milyar kilovatsaatten fazla elektrik üretmiş. Bu santralların çok yüksek verimle, adeta bir doğalgaz santrali gibi çalıştırıldığı görülüyor. Kapasite faktörü yüzde 70, yani, santrallar bir yıldaki 8 bin 760 saatin 6 bin 132'sinde tam kapasite çalışmış. Alım garantisinin 2020'de bitecek olması da bu santralları gece gündüz çalıştıran bir etken olabilir. Jeotermal enerji rüzgâr ve güneşin aksine dilediğiniz zaman elektrik üretebileceğiniz bir kaynak. O yüzden de baz yük dediğimiz (düşmesine basınca size elektrik veren) santrallarının yerine geçebilir. Ancak, onu böyle kullanmak yerine, rüzgâr veya güneş santrallarıyla eşleştirip, güneşin olmadığı, rüzgârın azaldığı anda devreye alıp, bu üçlüyü tek bir santralmiş gibi çalıştırmak daha akıllıca olabilir. Hem yeraltındaki su rezervi sürdürülebilir bir şekilde kullanılır hem de tarımsal ürünler, çevre riske atılmadan, belirlenecek yüksek standartlara uygun bir üretim gerçekleştirilebilir. Çevre ile enerji bakanlıkları işi denetlemez, kuralları koymazsa, firmalar en kısa zamanda en çok karı elde etmek için mümkün olduğunca fazla elektrik üretip satmak ister. İtiraz edenin karşısına jandarmayı göndermekle sorunu çözmüş olmuyorsunuz.

24. Haber: 6 Aralık 2018 Tarihli

Diren Kızılcaköy

Aydın Kızılcaköy'de, başta kadınlar olmak üzere tüm köy ayakta! Halk, hem tarım alanlarına jeotermal santral kurmak isteyen şirkete hem jandarmaya hem de polise direniyor. Direniş giderek büyüyor

Aydın'ın Efeler ilçesinde, Güriş isimli firma tarafından jeotermal enerji santrali (JES) kurulmak istenen arazinin tel örgüyle kapatılmak istemesine karşı toprağını savunan köylünün direnişi sürüyor. Firma yetkilileri ile jandarma ve polisin zor kullanmasına rağmen yaşam alanlarının yok edilmesine karşı koyan köy halkı, 100 günün aşkın süredir bölgede nöbet tutuyordu. Efeler'in kırsal mahallesi Kızılcaköy'de, tarım arazileri üzerine JES kurmak isteyen firma yetkilileri, bazı kişilerden satın alınan 31 dönüm arazinin etrafına tel örgü çekilmesi için geçen pazartesi günü öğle saatlerinde iş makinelerini bölgeye gönderdi. Firma yetkililerine jandarma ekipleri de eşlik etti. Şirket çalışanları, arazinin etrafını tel örgüyle çevirmek için çalışmaya başlarken, köylü onları engellemeye çalıştı. Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) raporu çıkmadan yapılan çalışmanın yasaya aykırı olduğunu söyleyen halk darp edildi.

Tüm baskılara ve saldırılara rağmen toprağını terk etmeyen köy halkı dün de aynı şekilde direnişini sürdürdü. Gece saatlerinde arazinin etrafını tel örgüyle çeviren şirket yetkilileri tepki çekti. Tepkisini slogan atarak göstermeye çalışan köy halkına polis biber gazıyla saldırıda bulundu. Köylüler ne istiyor? İncir ve zeytincilikle geçimini sağlayan köylüler, çevredeki JES'ler sebebiyle yaşanan tahribatı bizzat deneyimledikleri için JES'e karşı istikrarlı bir tepki gösteriyor. Adeta bir jeotermal kentine dönen Aydın'da, birçok köyde santral sebebiyle zeytin ağaçları ve incir ağaçları kurudu. Solunum yolu hastalıklarına bağlı şikâyetler sebebiyle hastanelere başvurunun da arttığı Aydın'da, köylü tarım arazilerini de sağlığını da daha fazla kaybetmek istemiyor. Bu sebeple Kızılcaköy'de Güriş'in faaliyetine karşı 100 günü aşkın süredir çadır kurup nöbet tutan köy halkı, sesini yetkililere duyurmaya çalıştı.

25. Haber: 6 Aralık 2018 Tarihli

Çiftçi Sen Kızılcaköy saldırıyı değil ödülü hak ediyor

Kızılcaköy'deki direnişle ilgili bir basın açıklaması yayınlayan Çiftçi Sen, 5 Aralık Dünya Toprak Günü'ne dikkat çekerek "Toprağını koruyan Kızılcaköy köylüleri saldırıyı değil ödüllendirilmeyi hak ediyor" dedi. Açıklamada ayrıca şu ifadeler yer aldı, "Kuyulardan ve santraldan çıkan buharlar nedeniyle ortam nemi ve sıcaklığı yükselerek ekosisteme zarar veriyor. Havaya salınan jeotermal gazların içinde bulunan kimyasal maddeler yoğun ve kontrolsüz olarak ortama salınınca oluşturduğu sera etkisi, asit yağmurları ile insan vücudunda birikerek ölüme kadar varan sağlık problemlerine neden olduğu gibi bitkileri ve diğer canlıları da öldürüyor. Nem ve bu gazların yağmurlarla birlikte asit yağmuru olarak yağması bitkisel üretimde hastalık ve zararlıları artırıyor. Jeotermal akışkanlar bor ve arsenik başta olmak üzere pek çok toksik ve kanserojen

Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi- C:3- -S:3 Yıl: 3- 2019 Yılı

kimyasallar taşıyor, içme ve kullanma sularına karışarak onların kullanılamaz hale gelmesine zehir ve ölüm saçmasına sebep oluyor.”

26. Haber: 7 Aralık 2018 Tarihli

Direnişe devam

Jeotermal enerji santralına karşı toprağını savunan Kızılcaaköy halkının direnişi üzerine bölgeden çekilen şirket yetkilileri geri geldi. Bu duruma tepki gösteren köylüler, “Direnişe devam edeceğiz” dedi

Aydın Kızılcaaköy'e jeotermal enerji santrali (JES) kurulmasına karşı çıkarak, toprağını savunan köylünün direnişi üzerine bölgeden çekilen şirket yetkilileri araziye geri döndü. Önceki gün köye gelen Aydın Vali Yardımcısı Mustafa Kemal Arat, Kızılcaaköylülerle görüşmüş ve şirketin tüm izinleri tamamlayıncaya kadar araziye tek bir çivi daha çakmayacağını sözünü vermişti. Ancak Vali Yardımcısı'nın verdiği “Yasal izin olmadan hiçbir çalışma olmayacak” sözüne rağmen, şirket çalışanları, araziye geldi. Bölge sakinleri ise alanı boş bırakmayacaklarını söyledi. Şirket, yaklaşık 30 dönümlük araziye tel örgü içine almış ve bunun üzerine olaylar çıkmıştı. Sözlerini tutmadılar. Gazetemize bölgedeki durumu aktaran Mehmet Kaçmaz, “Gösterilen bu direnişte köylüler bir hukuk dersi veriyorlar” dedi. Jandarmanın köylülere saldırmasının ardından yaralanan yurttaşların suç duyurusunda bulunduğunu kaydeden Kaçmaz, şunları bildirdi: “JES yapılmak istenilen alanda, gençlerin gözlem yaptığı bir çadır var. Umarım abluka dağılacak.” Köylülerin JES'e karşı kurduğu direniş çadırında bir konuşma yapan Leyla Çiyanşen ise, “Biz buranın yerlisiyiz, burada yaşıyoruz. Efelik yapıyoruz, başka çaremiz yok. Dedem Kurtuluş Savaşı'nda ülkeyi kurtarmak için efelik yapmış. Biz de köy çetesiyiz, kendi köyümüzü kurtarmak için çeteyiz” diye konuştu. Kızılcaaköylüleri, Haziran Meclisleri ziyaret etti. Burada Aydın Haziran Meclisi adına bir konuşma yapan Şenol Eskin, “Menderes Ovası, enerji bölgesi olarak ilan edildi, bunun üzerine de yüzlerce jeotermal santral yapılmak isteniyor. Bu mücadele hepimizin yaşam mücadelesidir” dedi. Öte yandan Uşak'ta, ‘Murat Dağı Yok Olmasın’ Platformu, Kızılcaaköy için açıklama yaptı. Yapılan açıklamada, “JES ölüm demek, Kızılcaaköy halkı yalnız değildir” denildi.

27. Haber: 9 Aralık 2018 Tarihli Yeşil BirGün Sayfası

Pişkin sözlere değil eyleme soruşturma

Aydın Valiliği, Kızılcaaköy halkının jeotermal karşıtı eylemleri hakkında ve eylemler sırasında medyaya yansıyan görüntülerle ilgili soruşturma başlattı. Vali Yardımcısı'nın köylü kadınlara ‘Biber gazından bir şey olmaz’ demesi büyük tepki çekmişti Pişkin sözlere değil eyleme soruşturma! Aydın'ın Efeler ilçesine bağlı Kızılcaaköy'de, Güriş isimli özel bir firmanın köydeki tarım arazilerine jeotermal enerji santrali kurmak istemesine karşı günlerdir direnen köylüye valilik tarafından soruşturma açıldı. Soruşturma hem köylüler hakkında hem de eylemler sırasında medyaya yansıyan görüntülerle ilgili başlatıldı. Çarşamba günü bölgeye giden Vali yardımcısı Mustafa Kemal Arat ile köylü kadınlar arasındaki diyalog tepkilere neden olmuştu. Köylülerin, jandarmanın biber gazı sığıdığı yönündeki şikâyeti üzerine Arat'ın, “Bir şey olmaz. Bir parçacık biber gazından ne olacak?” yanıtı vermesi eleştirilmişti. Valilik'ten yapılan soruşturma açıklamasında “Eylem ve ayrıca medyaya yansıyan görüntülerle ilgili soruşturma süreci başlatılmıştır” dendi. Ne olmuştu? Tarım arazileri üzerine jeotermal kurmak isteyen Güriş isimli firmanın yetkilileri, arazinin etrafını çevirmek üzere geçen pazartesi günü bölgeye gitti. 100 günü aşkın süredir kurdukları çadırda jeotermale karşı nöbet tutan köylüler, firma yetkililerinin jandarmayla beraber köye adeta baskın düzenlemesi üzerine direnişe geçti. Polisin de köye gelmesiyle halka biber gazlı saldırılar yapıldı. Çarşamba günü bölgeye gelen Vali yardımcısı Mustafa Hulusi Arat, firmanın izinsiz bir çalışma yapmayacağı yönünde halka söz verdi.

28. Haber: 11 Aralık 2018 Tarihli Yeşil BirGün sayfası

Topuklu efe Çerçioğlu nerede?

CHP'den yeniden Aydın Büyükşehir Belediye Başkan Adayı olan Özlem Çerçioğlu'nun, Kızılcaaköy direnişine sahip çıkmaması eleştirilere neden oluyor. Kızılcaaköy köylüleri, bölgede **Topuklu efe** olarak da anılan Özlem Çerçioğlu'na kendilerine destek vermediğini belirterek sitem ediyor. Kızılcaaköy köylülerinden Leyla Çiyanşen, direniş çadırında yaptığı konuşmada, 100 gündür Belediye Başkanı'ni çağırdığını belirterek “**Belediyeler nerede? duyuyorlar mı? Kış uykusundalar mı? Belediye başkanını 100 gündür çağırıyorum**” diye konuşuyor. Destekçilerin arkasında değil, yanı başında, kendileri ile kol kola olmalarını isteyen Leyla Çiyanşen, “Ben destekliyorum, arkadayım diyorlar. Bakın arkamda yoklar. Arkamda değil yanı başımda, benle beraber, kol kola, yürek yüreğe olsunlar. Benim boyum bir elli, benim gücüm ne olacak ki... Ama yüreğim var. Yüreğim bir seksen” diyor.

**29. Haber: 12 Aralık 2018 Tarihli Yeşil BirGün sayfası
Her torbada bir talan!**

Çevre talanına yol açan düzenlemeleri bir bir yasalılaştıran AKP'nin, TBMM'ye gönderdiği iki torba kanun teklifinde de ormanlar ve meraların zarar görmesine neden olacak yeni maddeler yer aldı. Maden Kanunu ile Bazı Kanunlarda ve Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi hazırlayan AKP, enerji üretimine ilişkin kapsamlı değişiklikler planlandı. Buna göre, Elektrik Piyasası Kanunu'nda değişikliğe giden AKP, milli parkların da dâhil olduğu ormanlık alanlara yapılacak enerji santralleri için alınacak arazi izin bedeli yüzde 50 oranında düşürülecek. Düzenleme ile 49 yıllığına izin verilen santrallerin üretim izninin 99 yıla kadar çıkarılmasının da önü açılıyor.

MERALARA JEOTERMAL

AKP, hazırladığı bir başka torba yasa teklifine de meralara büyük zarar verecek değişiklikleri ekledi. Bu kapsamda Mera Kanunu'nda değişikliğe giden hükümet, hazırladığı teklifle hayvancılık için kullanılması gereken mera alanlarına jeotermal enerji santrali (JES) yapılmasına izin veren düzenlemeye imza attı. 4342 Sayılı Mera Kanunu'nun 24'üncü maddesinde yapılan değişiklikle mera alanı dışına çıkarılacak yerler arasında "jeotermal kaynak ve doğal mineralli sular" da dahil edildi.

14 MİLYON HEKTAR YOK OLDU Jeotermal kaynak ve doğal mineralli su bulunduran alanların mera dışına çıkarılmasını "mera katliamı" olarak niteleyen CHP Milletvekili Okan Gaytancıoğlu, AKP iktidarı döneminde en az 14,6 milyon hektar mera alanının talan edildiğini ve bu düzenleme ile kaybedilen mera alanların çoğalacağını belirtti.

**30. Haber: 30 Aralık 2018 Tarihli
2018'in umutlandırıcı çevre mücadeleleri**

Yılın direnişi: Kızılcaköy Aydın'ın İncirliova ilçesine bağlı Kızılcaköy'de tarım arazileri üzerine kurulmak istenen jeotermal elektrik santralına (JES) karşı köylüler yüzü aşkın gün çadır kurarak nöbet tuttu. JES şirketini bölgeye almayan köy halkı bir sabah jandarma ve şirket yetkililerinin baskısıyla uyandı. Direnişlerine buna rağmen devam eden köylüler jandarmayla karşı karşıya getirildi, polis saldırısına maruz bırakıldı. **Kadınların ön planda olduğu direniş, jandarma ve şirketin alandan çekilmesiyle son buldu.** Projeye ilgili ÇED sürecinin tamamlanması beklenen Kızılcaköy'de köylüler mücadelesini sürdürüyor.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Jeotermal santrallerle ilgili olarak yapılan haberler; İzmir, Aydın ve Manisa'da kurulan ve kurulması planlanan jeotermal santrallerinin, insan ve doğanın yaşamsallığındaki emek, üretim, sağlık ve gelecek kavramlarındaki belirsizlik ve olumsuzluğa yol açabileceği endişelerine ilişkindir. Burada sorgulanan asıl nokta risk olgusunun çevre hakkının gasp edilmesi ile arada kurulan sıkı bağda saklıdır. Haberlerin dili nötr değil; aksine bilgilendirici olmanın da ötesinde sorgulayıcı olması sebebiyle çevre farkındalığının doğrudan izlerini taşımaktadır. Gazetenin "Yeşil BirGün" sayfasında her gün olmamakla birlikte jeotermal santrallerle ilgili aktif olarak haberlerin yer alması ve haberlerin takibinin yapılması oldukça önemlidir. Haberlerde özellikle değinilen nokta, sadece kırsal alanda jeotermal enerji santrallerinin yapılmasında konunun uzmanları tarafından ve sivil toplumun da aktifliğine yer verilmesinde görülmektedir. Bu bağlamda 1968 tarihiyle tüm dünyayı etkisi altına almaya başlayan çevre hareketinin, alanının genişlemesi ile birlikte yeni toplumsal hareketlerin güçlenmesine yol açtığını söyleyebilmek mümkündür. Aynı zamanda kırsal alandaki mücadelenin, katılım ve örgütlülüğün gerçekleşmesinde doğrudan etkide bulunması 2018 yılı içerisinde BirGün Gazetesi örneğinde yapılan bu çalışmada görülmüştür. Gazetede JES ile ilgili toplam 30 haber konu edilmiştir. Haberlerde özellikle çevre farkındalığının JES özelinde karşı bir örgütlenme deneyimi olarak dayanışma ve güçlenme ifadeleri yer almaktadır. Sol ideoloji ile bütünleşen *direniş* ve *mücadele* kavramları yanında, kapitalist sermayenin devreye girmesiyle birlikte insan ve doğanın sağlığı konusunda duyulan endişelerin dillendirilmesine sıkça yer verilmiştir. Haberlerde kullanılan aktarımlarda yeni toplumsal hareketlerde, özellikle Aydın özelini içeren haberlerde aktif özne olması bakımında kadınların etkili olmasına ve harekete yön vermesine değinildiği de görülmektedir. **17 Ağustos 2018** tarihli haberde "*kadınların önde olduğu hareketlerin başarıya ulaştığı*" ile kurulan ilişkide kadınların toplumsal hareketlerdeki gücüne ilişkin farkındalık ifade edilmiştir. Kadınların çoğunluğunu oluşturması gibi ifadeler farkındalığa ve toprağa, üretime, doğaya sahip çıkanlar adına esas aktörün, eylemde bulunanların kadınlar olduğu bilgisine yer verilmesi açısından oldukça değerlidir. Sıradanlaştırılan ve normalleştirilen ve sosyal hakların uzağında kullanılan genel medya dilinin yerine sorgulayıcı ve açıklayıcı dilin kullanılmış olması BirGün gazetesinin savunduğu değerlerin de değişmeden

Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi- C:3- -S:3 Yıl: 3- 2019 Yılı

yansıdığını göstermektedir. Haber başlıklarında kullanılan ifadelerde halkın içerisinde bulunduğu mağduriyetten, bu mağduriyete karşı toplumsal hareket ve mevcut politikalara karşı muhalif duruştan bahsedilmektedir. Kullanılan dilin kesinlikle nötr olmadığı **30 Aralık 2019** tarihinde yapılan **“2018’in umutlandırıcı çevre mücadeleleri”** haber başlığında da açıkça görülmektedir. Bu çevre mücadeleleri içerisinde; *Yılın direnişi* kavramsallaştırılmasıyla bu toplumsal hareketin başarısına değinilmektedir. Aydın’ın İncirliova ilçesine bağlı Kızılcaköy’de JES için verilen toplumsal hareketin devamlılık gösterdiğine ilişkin yapılan haberde; kadınların ön planda olduğunu ve gösterilen direnişin jandarma ve şirketin alandan çekilmesi ile son bulduğunu, ancak direnişin hala devam ettiği bilgileri de aktarılmaktadır. Haber başlığındaki *umut* kavramının haberin içerisinde de *yılın direnişi* tanımlaması ile başlaması ve desteklenmesi bilgisine ulaşılmaktadır. Bulgular kısmında özellikle haberlerde dikkat çekmek için koyu renkle belirtilen sözcük ve cümlelerden de görüldüğü üzere gazete genel savunduğu ilkeler etrafında haberleri değerlendirdiği ve çevre bilincini koruduğunu söylemek mümkündür.

Haberlerde dikkat çeken bir diğer nokta ÇED (Çevresel Etki Değerlendirmesi) bilgilerine yer verilmesidir. Ayrıca çok önemli olarak Aydın kentini tanımlamak adına için *incir cenneti* olarak nitelendirildikten sonra, olası tehlikelerden bahsedilmesi jeotermal enerji santrallerin yapılması ile çevresel tehlikelerin artacağına ilişkin farkındalığa dairdir. Ayrıca özellikle Aydın’a bağlı Germencik ilçesindeki jeotermal enerji santrallerinin sayısının artışı nedeniyle kentin adeta *jeotermal kent* haline dönüştüğüne dair metaforların dile getirilmesi söz konusudur. Haberlerde *‘Birleşik Haziran Hareketi’* nin içerisindeki çevre aktivistlerinin de olaylara dâhil olduğu ayrıca ifade edilmiştir.

Gazetenin çevre hakkının savunuculuğunu yapan sosyalist ideolojiyi benimsemiş olduğu, yaptığı söz konusu haberlerle de doğrudan örtüşmektedir. Yine gerek köşe yazıları şeklinde gerekse araştırma haberleri niteliğinde olsun haberlerin genel yapısı jeotermal enerji santrallerinin canlıların yaşam hakkının kapitalizm ile kurduğu ilişkide halkın uzmanlarla birlikte toplumsal farkındalığa sahip olduğu bilgisine önemle dikkat çektiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Altındal, Y. (2016). Türkiye’de Turizm Sektöründe Kadın Girişimciliğinin Gelişiminin İncelenmesi: Batı Akdeniz Bölgesi-Güney Ege Bölgesi Karşılaştırması, *Yayımlanmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta*.
- Altındal, Y. (2017). *Kir’in Muhabatı: Kadın Kat Görevlilerin Hayat Tutunma Dinamikleri, Çalışma Hayatında Kadın*, ss. 231-256.
- Altındal, Y. (2018). *“Mış Gibi Politikalarla Kamusalda Görünmezliği ‘Korunan’ Sessiz Yığınlar: Kadınlar”*, Toplumsal Cinsiyet ve Kent-Mekan Sempozyum Bildiriler Kitabı, ss. 6-26.
- Buechler, M. S. (1995) “New Social Movement Theories”, *Sociological Quarterly*, 36: 441-464
- Castells M (1997). The Power of Identity, *The Information Age. Economy, Society and Culture*, Vol. II. Oxford: Blackwell.
- Demirayak, F., (2002), Biyolojik Çeşitlilik-Doğa Koruma ve Sürdürülebilir Kalkınma, *Tübitak Vizyon 2023 Projesi Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Panel Raporu*, Aralık.
- Ergun, T. ve Çobanoğlu, N. (2012) Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre Etiği, Ankara: *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1) DOI:
- Gladwin, T.N., Kennelly, J.J. ve Krause, T-S., (1995), Shifting Paradigms For Sustainable Development: Implications for Management Theory And Research, *Academy of management Review*, Vol:20, No:4, pp:874-907.
- Haris, J.M., (2000), Basic Principles of Sustainable Development, *Global Development and Environment Institute*, Working Paper 00-04, June
- Inglehart, R. (1990) “Values, Ideology, and Cognitive Mobilization in New Social Movements”, *R.J. Dalton ve M. Kuechler (der.), Challenging the Political Order: New Social and Political Movements in Western Democracies içinde*, New York: Oxford University Press, 43-66.
- Kaypak, Ş., (2011), Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Bir Çevre, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 13, sayı: 20, ss:19-33
- Munier, N. (2005) *Introduction to Sustainability–Road to a Better Future*. Springer, Dordrecht.

- Parkin, F. (1968) *Middle Class Radicalism*, New York: Praeger.
- Sevim, F. (2013). *Medya Okuryazarlığı, Toplumsal Cinsiyet Ve Kadının Medyada Temsili, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Terzi, S. (2017) *Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde Türkiye’de Uygulanan Çevre Politikası Araçlarının Değerlendirilmesi, Çevre ve Şehircilik Uzmanlık tezi*.
- Tıraş, H. (2012) *Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre: Teorik Bir İnceleme, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı*.
- Toksöz, G., (2012), *Kalkınmada Kadın Emegi*, İstanbul, Varlık Yayınları.
- Toros, A., Ulusoy, M. ve Ergöçmen, B., (1997), *Ulusal Çevre Eylem Planı*, Nüfus ve Çevre, Devlet Planlama Teşkilatı.
- Yaylı, H., (2012), *Çevre Etiği Bağlamında Kalkınma, Çevre ve Nüfus, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl:2012/1, Sayı:15, ss:151-169.

İBN BATTUTA'DA KARADENİZ ŞEHİRLERİNİN PORTRESİ; SOSYAL, İKTİSADİ, DİNİ VE İDARİ DURUMU

(Sayfa 21-31)

Arş. Gör. Dr. Yunus Arifoğlu

*Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü,
ynsarfglu@gmail.com*

Öz

Ortaçağ dünyasında dönemin zor şartlarını düşünmeden, uzak diyarlardan gezginler yola koyulur, gezdikleri bölgelerdeki hayat hakkında gözlemlerini bize aktarırlardı. Ortaçağ'ın zorlu koşullarında seyahat edenlerden birisi de İbn Battûta'dır. Seyyahımızın gezdiği bölgelerden birisi de Anadolu coğrafyasıdır. Gezdiği dönemde Anadolu coğrafyasında Moğolların hâkimiyeti sonrasında kurulan çok sayıda beylik bulunmaktadır. İbn Battûta'da Karadeniz Şehirlerinin Portresi adlı bu çalışma Amasya-Gümüşhane ve Batı Karadeniz yerleşim yerleri olarak iki kısımda incelenmiştir. Bu çalışma, bir Ortaçağ gezgini olan İbn Battûta'nın Karadeniz bölgesine yapmış olduğu seyahatindeki gözlemlerini kapsamaktadır. Bunlar 14. yüzyılda Karadeniz bölgesinin idarî işleyişi, iktisadî, coğrafyası, şehirleri, nüfusu, tekke ve zaviyeleri hakkındaki bilgileridir. Böylece günümüzden çok uzak bir dönemde bölgenin portresi görülmüş olacaktır. Ayrıca ekler kısmında işlenen haritalarla İbn Battuta'nın rotası görsel olarak da görülecektir.

Anahtar Kelimeler: Anadolu, Karadeniz, Seyahatname, İbn Battuta, Şehir, İktisat, Kültür

IN AN MEDIEVAL TRAVELER PORTRAIT OF THE BLACK SEA CITIES; SOCIAL, ECONOMIC, RELIGIOUS AND ADMINISTRATIVE SITUATION

Abstrac

Travellers who set off from distant lands, undeterred by the conditions prevailing in the middle ages, not only conveyed their observations about the places they visited, but also collected information about them. Ibn Battuta was one of those who traveled in difficult conditions of the Middle Ages. One of the regions visited by our traveler was the geography of Anatolia. During the time of his visit, there were many principalities established in the Anatolian geography following the rule of the Mongols. In this two-part paper, Amasya-Gümüşhane and the Western Black Sea are investigated. In this paper, the data given by Ibn Battuta as a result of his travels in the Black Sea region in the fourteenth century will be analysed. This data includes his observations on the Black Sea Region's administrative functioning, its economic situation, geography, cities, population, and religious life. Thus we will be able to see a general portrait of the region.

Key Words: Anatolia, Black Sea, Travel Book, Ibn Battuta, Urban, Economy, Culture

GİRİŞ

Seyyahların kalemine yansıyanlar, tarihe katkı sunan bilgiler içerisinde doğal olanlardır. Ortaçağ dünyasının aydınlatılmasında seyyahların önemli rolleri vardır. Bu dönemin zorlu şartlarına rağmen, seyyahlar uzak memleketlerden yola koyulmuşlar ve eski dünyanın sınırlarında kalan çoğu bölgeyi gezmişlerdir. Gezip gördükleri bu yollardaki hayat hakkında gözlemlerini bize aktarmalarının yanı sıra, uğradıkları yerleşim yerlerinde yaşlı, bilge kimselerden veya kütüphanelerden bilgiler de toplamışlardır. Ortaçağ'ın sınırlı imkânları ölçeğinde gezmenin zorluğuyla birlikte yazı materyalinin de sınırlı olması şahit olunanı kaydetmeyi zorlaştırmaktaydı. Bu ise seyyahlarımızın yüz yıllar ötesinden taşıdıkları bilgileri en kırtısına kadar değerli kılmaktadır. Bu seyyahların biri olarak 14. yüzyıl seyyahı İbn Battuta'dır. Battuta doğduğu memleketten uzak diyarlara seyahat etmiş, gördüğü ve dinlediği bilgileri kaydetmiştir. Seyyahın gezmiş olduğu coğrafyalardan biri de Anadolu coğrafyasıdır.

25 Şubat 1304'te Fas Tanca şehrinde doğan İbn Battûta, 1368'de Merrakeş (Temesna) kadısıyken ölür. Ailesi Berberilerden Levate kabilesine mensuptur. Berka'dan Tanca'ya göç etmişlerdir. İbn Battûta dini

Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi- C:3- -S:3 Yıl: 3- 2019 Yılı

ilimlerde belli bir seviye yakalamış olmasına karşın herhangi bir bilim dalında derinleşmiş değildir. Genç bir adam olan İbn Battûta gezip gördükleri yerler ile bilgilerini artırarak, tecrübe sahibi olmuştur. İbn Battûta dönemin İslam kültürü içinde yetişmiş ve bu kültürle üslubu şekillenmiştir. Olayları aktarmadaki mahareti okuyucuda oradaymış gibi canlı bir biçimdedir. İlim ehli olmasına karşın halkın içinde ve uyum sağlamada mahirdir. Eser, seyyahın kısa aralıklarla gezdiği ve toplamda 28 yıl süren gezilerinden oluşmaktadır. İbn Battûta seyahatnamesini İbn Cüzeyy Kelbi adlı bir kâtip kaleme almıştır. İbn Battûta adı geçen şahsa yazdığı metinleri ham bir şekilde vermiştir. İbn Cüzeyy Kelbi adlı kâtip, eseri İbn Battûta'nın arzuladığı şekilde biçimlendirdiğini iddia ederek metne sadık kaldığını ifade etmektedir. Ancak eseri yazarken kendi tasarrufuyla eseri kısaltma veya ekleme yapması ihtimal dâhilindedir. David Wines ve benzeri çalışmalar esere ekleme yapıldığı konusunda kesin bir şey söyleyemeseler de, İbn Battûta'nın bulunduğu bölgelerdeki zamanın karıştırıldığını zikretmektedirler. İbn Battûta eserini 1355'te İbn Cüzeyy Kelbi vermiş, O ise, bir yıl içerisinde 1356'da eseri tamamlamıştır (İbn Battûta, 2017: 17; Waines, 2010: 26-32).

İbn Battûta'nın bu eseri çağdaşlarınca ve kendisinden sonra İslam âleminde bilinen bir eserdir. Ortaçağ'da İbn Haldun, İbn Hacer ve birçok İslam âlimi İbn Battûta'nın kendisine ve eserine değinmişlerdir. Bu eserin daha geniş kitleler tarafından tanınmasında Muhammed b. Fethullah b. Mahmud Beyluni (1674), öncülük etmişti (Aykut, 2014: XXII). Günümüzde İbn Battûta üzerine yazan çok sayıda araştırmacı bulunmaktadır. Ross Dunn, *İbn Battûta'nın Dünyası ve David Waines, İbn Battûta'nın Destansı Seyahati* eserleri bunlardan ikisidir.

14. yüzyıl, Anadolu'da siyasi birliğin olmadığı, her bölgede farklı bir beyliğin olduğu, İslamiyet'in Anadolu'da yerleşik hale gelerek, özellikle tekkelerin her yerde yaygınlaştığı bir dönemdir. İbn Battûta böyle bir siyasi ve ona bağlı gelişen sosyo-ekonomik kültürel yapı içerisinde Anadolu'ya seyahat etmiştir. İbn Battûta'nın gezdiği yüzyıl Moğol etkisinin Anadolu'da sönüğü, siyasi birliğin olmayıp, her bir bölgede farklı bir beyliğin hâkimiyetinin sürdüğü bir yüz yıldır. Yerel otoritelerin güçlü olması İbn Battûta'nın gezisi açısından bir şans olarak telakki edilebilir, yine siyasi bir birliğin yokluğu da Anadolu'nun genel yapısı açısından olumlu bir seyir olmadığını da yansıtır. Siyasi birliğin olmadığı bir coğrafyada iktisadi anlayış da buna bağlı bir biçimde şekillendiğini bilmek gerekir (Köprülü, 2013; Uzunçarşılı, 2003: 81-90, 117-128; Yücel, 1991: 3-18; Göde, 1995: 295-296; Lindner, 2000; Cahen, 2011).

İbn Battûta'nın gezdiği yerlerde, Osmanlılar, Eratna beyliği, Çandarogulları gibi beyliklerin hüküm sürdüğü bugünkü anlayışa indirgenirse, bir nevi Ademi merkezîliğin olduğu bir siyasi anlayış hakimdir (Uzunçarşılı, 2003: 81-90, 117-128; Yücel, 1991: 3-18; Göde, 1995: 295-296; Lindner, 2000; Cahen, 2011). Bu dönemde Mevlana, Hacı Bektaşî Veli ve Yunus Emre kültürel iklimin şahsiyetleriydi. Anadolu'nun küçük köylerine varıncaya kadar tekke ve zaviyelerin bulunduğu, idarî ve esnaf örgütlemesi açısından Anadolu'nun her şehrinde ahılık¹ teşkilatının olduğu bir dönemdir (Ocak, 1996: 455-458; Öngören, 2004: 441-448; Tatçı, 2013: 600-606).

İbn Battûta'nın gezmiş olduğu coğrafya; Mekece İznik'in 30 km doğusunda, buranın tekfuru (Bizans'ta bir idari isim) Osman Gazi zamanında itaat yoluyla 1313 Osmanlıya katılmıştır. Yenice Traklı'ya bağlı bir yerleşim birimidir. 1292'de Osman Gazi tarafından alınmıştır. Göynük Taraklı'nın 25 km doğusunda olup, Osman Gazi döneminde 1292'de fethedilmiştir (Uzunçarşılı, 2003: 107, 111; Lindner, 2000). Mudurnu, Göynük'ün 35 km doğusundadır. 1326'da Bursa'nın fethinin akabinde alınmıştır. Bolu, Mudurnu'nun 45 km doğusunda, İbn Battûta'nın gezdiği sırada İlhanlılara bağlı küçük beylik olan Eratna beyliğine aitti. Gerede Bolu'nun 37 km doğusundadır. Safranbolu, Gerede'den 65 km kuzeydoğuda olup, Candaroğlu Süleyman paşanın oğlu Ali bey, İbn Battûta buraya geldiğinde emirdi. Kastamonu'da Candaroğulları beyliği hüküm sürmektedir. Beyliğin başında Süleyman paşa bulunmaktadır (Uzunçarşılı, 2003: 82, Yücel, 1991: 58-65). İbn Battûta'nın uğrak yerlerinden biri olan, Fahreddin bey medresesi, bugünkü Taşköprü'den 95 km kuzeydoğudadır. Bu bölge ve civarı Süleyman Beyin oğlu İbrahim'in idaresindeydi (Uzunçarşılı, 2003: 123-124; Baltacı, 1976).

İbn Battûta'nın gezdiği dönem açısından bakıldığında çarşı pazarı olan, belirli bir büyüklükteki neredeyse bütün küçük yerleşim birimleri için şehir kelimesi kullanılmaktadır. Bu durum, özellikle coğrafyayı gezen Müslüman coğrafyacılar da çok sık görülmektedir. İbn Battûta'da Birkaç Karadeniz Şehrinin Portresi; Sosyal, İktisadi, Dini Ve İdari Durumu adlı bu çalışma iki kısımda incelenmiştir. Birinci kısımda Orta Karadeniz'in bir şehri olan Amasya ile Doğu Karadeniz'in bir şehri olan Gümüşhane ele alınmıştır. Bu çalışmada İbn Battûta seyahatnamesinin tercümesinden istifade edilmiştir. Said Aykut'un çevirisi iki cilt ve tek

¹ İbn Battûta seyahatnamesine bir giriş yazan Said Aykut, bu sözcüğün Ahi mi ahi mi şeklinde bir tartışmaya girerek, kelimenin ahi (kardeş) değil, ahi (akı) olduğuna dair ikna edici mantıklı izahlar yapmaktadır. Ayrıntı için bkz. (Aykut, 2014: XXIV-XXVII).

cilt halinde iki şekilde basılmıştır. Bu çalışmada her ikisinden de istifade edilmiştir. Aykut'un iki ciltlik çevirisinde uzunca bir giriş bölümü olup, burada bazı kavramlar hakkında açıklamalar yer almaktadır. Aykut'un kendisine ait olarak görülen bu ayrıntılar tarafımızdan Said Aykut, "İbn Battûta Seyahatnamesi Giriş Bölümü" şeklinde verilmiştir. Çalışmada kullanılan İbn Battûta'nın metni ise tek cilt halinde tercüme edilen eserden yapılmıştır.

1. İbn Battûta'nın Karadeniz Gezisi

1.1. Amasya ve Gümüşhane Yöresi

İbn Battûta Akdeniz, Ege ve İç Anadolu'yu gezmesinin ardından Sivas üzerinden Amasya'ya geçer. Amasya coğrafyasını tanımlayan İbn Battûta, buranın büyük bir ırmak kenarında olduğunu belirterek şehrin coğrafi yapısını, cadde ve çarşılarının geniş olduğuyla da şehrin fiziksel durumunu betimler. İbn Battûta Amasya çevresinin bağ ve bostanlarla kaplı, meyvelik bir şehir olduğunu belirtir, ırmak üzerinden kurulan dolaplarla çekilen suyla bostanlar, ağaçlar sulandığı gibi, yine bu yolla evlere de su verildiğini ifade etmektedir. Bu, o dönemde Amasya'nın su dağıtımının gelişmişliği açısından önemli bir örnektir. Yakın zamana kadar bile evlere su verilmediği düşünüldüğünde bunun ne kadar önemli olduğu görülmektedir (İbn Battûta, 2017: 286-287).

Amasya'dan bu şehre yakın ve bağlı olan Sonisa diye bir kasabadaki tekkede konaklar. (Sonisa bugün kelkit çayıyla yeşil ırmağın birleştiği yerdedir). Burada tekkelerden bahseder. Yine bu bölgede Ebu Abbas Ahmet Rifai'nin torunlarının olduğunu söylemektedir (Uzunçarşılı, 2003: 153).

İbn Battûta Amasya'nın ardından Gümüşhane'ye geçer. Bazı araştırmacılar onun Gümüşhane'ye değil, Gümüşhacıköy'üne gittiğini iddia etmekte, bunun için de Gümüşhane'de yerleşimin 15. yüzyılda Canca mevkinde başladığını ve öncesinde herhangi bir yerleşimin olmadığını delil olarak sunarlar. Diyanet İslam Ansiklopedisinin'de Metin Tuncel'in hazırlamış olduğu maddede ise burada yerleşimin varlığı çok eskiden beri görülmekteydi (Tuncel, 1996: 273). Gümüşhacıköy Amasya'nın batısına düşerken, İbn Battûta'nın buranın ardından gittiği Sonisa köyü bu şehrin doğusunda kalmaktadır. İbn Battûta'nın Gümüşhane'ye gelinceye kadar yol boyunca başka bir konaklama merkezinden bahsetmemiş olması akıllara şüphe düşürüyorsa da, izlediği güzergâha baktığımızda bir şüphe gözükmemektedir. Gümüşhane'den hemen sonra oraya yakın olan Erzincan'a geçmesi ve buradan bahsetmesi de onun güzergâhının doğru olduğunu göstermektedir. Ayrıca seyyahımızın bahsettiği yüksek sarp dağlar da Gümüşhane coğrafyasında bulunmaktadır. İbn Battûta'nın güzergâhı ekler kısmındaki haritadan görülebilir.

İbn Battûta Gümüşhane yolunda şehre iki günlük mesafeden sarp ve yüksek dağların olduğunu belirtir. Gümüşhane'nin bakımlı ve büyük bir şehir olduğunu söyler. Irak ve Suriye'den Gümüşhane'ye tüccarların geldiğini, buradan mal aldıklarını belirtir. Şehirde gümüş madeninin olduğunu belirtmesi o dönemde özellikle paralarda kullanılan bu madenin yoğun ticaretinin yapıldığına bir işarettir. Gümüşhane'de de bir tekkede kaldıklarını ve buradaki bey tarafından finanse edildiklerini belirtmektedir (İbn Battûta, 2017: 286-287).

1.2. Batı Karadeniz Şehirleri

İbn Battûta'nın Karadeniz'deki ikinci başlangıcının ilk durağı Mekece adında bir köydür. Burada bir fakihin evinde ağırlanmış olması dini anlamda köye kadar fakihlerin girdiğini yansıtmaları açısından önemlidir. Burada kendisine ikramda bulunulmuş, kafilesiyle birlikte bu köyden bir Türk hatunun da eşlik etmiş olduğu bir kafilenin kılavuzluğunda, Sakarya nehrinin kıyısı boyunca seyahate devam etmişlerdir. İbn Battûta Sakarya nehrini cehenneme benzetir. Bunu canlı bir biçimde anlatır ve yaşadığı o dehşete şahit eder. Türk hatunun nehrin azgın sularına kapıldığını, etraftakilerin gayretiyle kurtulduğunu belirtir. Geçtiği mevsim açısından Sakarya'nın yoğun bir akışa sahip olduğunu görülmektedir. İbn Battûta her ne kadar nehir boyunca herhangi bir yerleşim biriminden bahsetmemiş olsa da, hatunu kurtarmaya gelenlerden anlaşılan nehir etrafında yerleşimin olduğudur (İbn Battûta, 2017: 298).

Nehrin üzerinde yolculuğun sal ile olduğunu ifade eden İbn Battûta, öncelikle sal'ı ve işlevini tanıtır. Bu dönem için nehrin üzerinde bulunan sal; halatlarla birbirine bağlı dört odundan ibarettir. Üzerine eşyaların konulmasının ardından, karşı kıyıda bir ekip sal'ı çeker. Hayvanların semerleri alınarak sudan kendilerinin geçmesi sağlanıyor. Buradan Geyve'ye ulaşan İbn Battûta, buraya Kaviye demekte, kelimeyi Arapça "Keyy" kökünden almaktadır. Burada bir Ahının zaviyesinde kalan İbn Battûta Arapça bilen birilerinin olmamasından dolayı sıkıntısını yansıtır. Bir fakihin bulunup gelmesiyle de rahatlar. Lakin o, Arapça bilmeyip kusurunu da onların eski, kendisinin de yeni Arapça konuştuğunu belirterek örtmeye çalışır. Bu durum dahi İbn Battûta'ya yarar, Ahı şeyhi eski Arapça konuşmalarından ötürü kendileriyle daha ziyade alakadar olur. İbn Battûta Geyve

naibince kendilerine kılavuz verildiğini belirtmektedir. Burada yerel idarecilerin ilgi ve hürmetlerini de yansıtmaktadır (İbn Battûta, 2017: 298-299).

Geyve'den Yenice'ye geçen İbn Battûta, buranın büyük ve şirin yer olduğunu söyler. Burada ilginç bir anısını anlatır. İbn Battûta dervişin birine bir şey sorar o da evet deyince dervişin Arapça bildiğini zanner. Lakin sadece evet bildiğini, sonradan anlar. Buradan Göynük'e geçen İbn Battûta, Göynük için küçük bir yer olduğunu, ahalisinin Rum Hıristiyanlardan oluştuğunu belirtir. Göynük'te sadece bir Müslüman hane olduğunu belirtmesine karşın, ücretiyle Hıristiyan yaşlı bir kadının evinde kalırlar. Yaşlı kadının kendilerini tüccar sanarak safran getirip teşhir ettiğini söylemesi, tüccarların gelip doğrudan ahaliden safran aldığını, kasabanın ticaretinin de bunun üzerinden şekillendiğini göstermektedir. İbn Battûta devamla da bu kasabada safran üretiminin olduğunu, bunun dışında bir şey yetişmediğini ifade etmektedir. Hıristiyan ahalinin yoğunluğuna karşın burada bağıcılığın gelişmediğini İbn Battûta'dan öğreniyoruz.² Bu, 14. Yüzyılın başlarında bölgenin geçiminin sadece safrandan olduğunu göstermektedir (İbn Battûta, 2017: 299-300). Bugün, Gölpazarı ilçesini geçtikten sonra, Göynük'e bağlı Safranlar adında bir köyün varlığı da bunu destekler niteliktedir.

İbn Battûta'nın kafilesi buradan başka bir kılavuzla Mudurnu'ya doğru hareket eder. İbn Battûta'nın buraları gezdiği mevsim kış, öyle ki bazen yağan kardan yollarını kaybettikleri bile olmaktadır. İsmi vermediği bir Türkmen köyünde ağırılanmanın ardından yola koyulmuşlardır. Bu köyde kendilerine bir başka kılavuz eşlik etmektedir. Kendilerine eşlik eden bu kılavuz hem paralarını alır hem de kafileyi orta yerde bırakır. Kış günü orta yerde kala kalan kabile, mesken arayışına çıkar. İbn Battûta bu olayı anlatırken de canlı bir biçimde hissettirir. İbn Battûta'nın çabalarıyla bölgede bir tekkeye sığınarak kurtulmaları, dönemin tekke zaviye zenginliği açısından önemli bir ayrıntı olarak dikkat çeker.

Mudurnu'da bir Ahî tekkesinde kalan İbn Battûta, aynı zamanda burada Arapça bilen biriyle de tanışacak ve daha sonra kendisini Kastamonu'ya kadar davet edecektir. İbn Battûta burada alışveriş yaparken dilden dolayı yaşadığı karışıklığı anlatmaktadır. Bölgenin bir pazara sahip olması dönemin ticari hareketliliği açısından önemli bir gösterge olmaktadır. İbn Battûta Arapça bilen kişiyi çeşitli hediyeler ve parayla kendileriyle Kastamonu'ya kadar gelmeye ikna eder. Sonradan Arapça bilen bir tefeci ve ahalinin kendisine borçlu olduğunu öğrenir. Arapça bilen olmayışı, Arapça bilen kişinin tefeci oluşunu bile önemsiz hale getirir. Bu kişiye mahkûm kalırlar. Onun kendilerine karşı yaptığı hadsizliklere, kendilerini soymalarına ve bunun gibi her türlü uygunsuz tavırlarına da katlanmaya çalışırlar. Ayrıca bu tefeci şahsiyetin kötü huylarını, cimrilliğini, kız kardeşine karşı bile böyle olmasını ifade eder. Bahsi geçen şahsın karakteri ve ahlaki yapısı, İbn Battûta'nın söz konusu şahsın kız kardeşine, ondan gizli verdiği bahşişle görülmektedir (İbn Battûta, 2017: 300-301).

Mudurnu'nun ardından İbn Battûta'nın kafilesi Bolu'ya geçer. Bolu'ya girişte önce küçümsedikleri bir dereyi anlatan İbn Battûta, bu dereyi geçerken terkisine aldığı cariyesiyle atının tökezlemesi sonucunda, cariyesinin tehlike atlattığını, kendisinin de çabalarıyla sudan çıktığını belirterek Bolu'nun o dönemde coğrafyası hakkında basit de olsa bilgiler verir. Diğer bir ayrıntı ise, o dönemde birlikte yol almanın gerekliliğini hissettirmesidir. Bolu'da bir tekke kaldıklarını ifade eden İbn Battûta, ilk kez burada bir tekkeyi tasvir etmektedir. Tekkenin her yerinde ocak olduğunu belirtir. Bu ocaklara Baharî adının verildiğinden bahsetmektedir.³

İbn Battûta'nın anlattıklarıyla tekkenin gelen geçen, yolda kalan, garip gurabının yedirilip içirildiği bir mekân olduğu anlaşılmaktadır. İbn Battûta'nın Bolu hakkında bilgilerinin azlığı o dönem Bolu'nun küçük olmasıyla ilintilidir (İbn Battûta, 2017: 302).

İbn Battûta Bolu'nun ardından Gerede'ye (Kerede) vardığında, öncelikle coğrafyasını tanımlar. Gerede'nin düz ve şirin bir yer olduğunu belirterek Gerede'nin coğrafyasını basit şekilde betimlemektedir. Caddelerinin büyük, çarşılarının geniş olduğunu ifade eder, şehrin ayrı ayrı semtlerden oluştuğunu belirterek, şehrin fiziki yapısı hakkında bilgiler sunar. Bu anlamda bir nevi 13. yüz yılın Gerede'sinin bir nevi fotoğrafını çekerek, dönem açısından gelişmiş bir şehir olduğunu yansıtır. Farklı ırk ve din mensupları dikkate alınarak bir mahalle biçiminin oluştuğunu belirtir. Bu tarz bir yerleşim planı Ortaçağın ruhuna uygun bir yerleşim planı olmaktadır.

İbn Battûta Gerede emiri için sultan terimini kullanmaktadır, (bu bugün anlaşılan bir manadan uzak, o nedenle emir demek makuldür). Gerede emirinin cömert olmadığını belirtmektedir. (Şu gerçek ki İbn Battûta'nın

² Hıristiyanlık'ta şarabın ayrı bir yerinin olması nedeniyle, bu din mensuplarının yaşadıkları bölgelerde bağıcılığın geliştiği bilinir. Ayrıntı için bkz. (Tunalı, 2006).

³ "Ocak" geçmişte soba yerine ısınmada kullanılırdı. Soba 19. yüzyılda bizim coğrafyamıza gelmiştir. Ayrıntı için bkz. Şahin, 2007: 316-317).

bir şehrin emirini cömert veya cimri olarak tanımlamasının, kendilerine karşı ikram sahipliğiyle doğrudan ilintili olduğunu söylemek, yadırganacak bir durum değildir. Bu dönem açısından alalade bir şeydi.) Ancak buna karşın emir, İbn Battûta'ya koşunları mükemmel bir at ile bir kat elbise hediye etmiştir. Bu aynı zamanda seyahatin finansmanının nasıl sağlandığına dair iyi bir örnektir. Dikkat çeken bir başka husus ise emirin başka emirler hakkında bilgi edinmek istemesidir (İbn Battûta, 2017: 303).

Gerde'den Safranbolu'ya geçen İbn Battûta Safranbolu'yu tepe üzerinde küçük bir şehir olarak tanımlar, etrafının hendekle kazıldığını ifade eder, buradaki hendek insan eliyle olmayıp, doğal bir çevrenin oluşumuyla meydana gelmiştir. Zirvede bir kalenin olduğunu, yanında bir medresenin varlığından bahsederek şehrin 13. yüzyılın başlarında kazanmış olduğu fiziki bağlamının resmini çizer (İbn Battûta, 2017: 304).

Safranbolu'nun ardından Kastamonu'ya geçiş yapan İbn Battûta Kastamonu'yu Anadolu'nun en güzel ve büyüğü olarak tarif eder. Bu gelişmişlikte, İbn Battûta'nın gezmiş olduğu dönemde, Candaroğulları beyliğinin Kastamonu'da hüküm sürmelerinin payı büyüktür. Burada kırk gün kaldıklarını ifade eder. İbn Battûta, bu şehirde yaşamın kolaylığını buradaki malların ucuzluğuyla açıklar. Bu, iktisadi anlamda şehirde bir bolluğun yansıması olarak gösterilebilir. Ne kadar ucuz olduğunu göstermesi açısından fiyatları kıyaslayarak vermektedir. İki dirhemle bir koyun alınabildiğini belirtir. İki dirhemle alınan ekmeğin 2 gün boyunca 12 kişilik kafiye yettiğini ifade etmektedir. İki dirhem bal ile tüm kafilenin doyduğunu, 1 dirhemlik ceviz ve kestanenin yemenin ardından arttığını, kış mevsiminin çetin olmasına karşın 1 yük odununun 1 dirheme alınabildiğini hayret hissine kapılarak ve bunu da satırlarına yansıtarak vermektedir. Şimdiye değin gezdiği ülkeler, yerler arasında buradan daha ucuz bir yere rastlamadığını da beyan etmektedir (İbn Battûta, 2017: 304-305).

Ömeri'de geçen Kastamonu ve yöresindeki beyliğin saf gümüş kullanıldığını belirtmesi alım gücü, refahın bir yansıması olduğu söylenebilir (Ömeri, 2014: 163).

Ürünlerin ucuzluğunu emirin kendisine bir Kasabanın tamamının hasadını bırakmasına karşın o bunu taşıyamadığı gibi satamamıştır da, öylesine bir hacıya bırakmıştır. İbn Battûta'nın satır aralarında verdiği bilgilere dayanarak Kastamonu'da küçükbaş hayvancılığın yaygın, odunun bol, balın olduğu, ceviz ve kestane mekânı, yulaf, buğday ve arpanın çok olduğu anlaşılmaktadır. Kastamonu atlarının özelliği o dönem açısından önemli bir ayrıntı olarak göze çarpar.

İbn Battûta Kastamonu'da rastladığı Taceddin Sultan Öyükî adlı bir kişiden bahisle, söz konusu şahsın Tebriz, Dimeşk (Şam), Medine ve Mekke'de bulunuşunu anlatır. Bu, dönem açısından Kastamonu'nun ilmi anlamda diğer İslam şehirleriyle etkileşim halinde olmasının güzel örneğidir İbn Battûta, 2017: 305).

Kastamonu beyi olan Süleyman beyi övgüyle anlatan İbn Battûta, beyin kendisinden Şam, Mısır ve Mekke hakkında sorular sorduğunu belirtmektedir. Bey de kendilerinin konaklamaları için kendisine yakın bir konak verir. Bununla da yetinmez. İbn Battûta kafilesine yulaf, at ve ekilmiş tarlayı verir.

İbn Battûta Kastamonu'da idari işleyiş hakkında da bilgiler verir, sabah ve öğleden sonra olmak üzere iki divanın kurulduğunu belirtir. Bu divanlardaki ikramın bolluğundan bahsetmekte ve isteyen herkesin bu divanlara katılabildiğini ifade etmektedir. Sabah yapılan divanın özel olduğunu belirtmektedir. Padişah dediği emir, oğlu ve ardından diğer görevliler her sabah bu divanda bulunmaktadır. Yine merkezi cami olan, Selâtin cami olarak bilinen bir cami ve onun hiyerarşik dizilimden bahsetmektedir. Emir, devletin ileri gelenleri, kadı, fakih ve bilginlerle kumandanlar alt katta, daha yakın ve güvenilir kimselerin orta, emirin oğlu, şehzade ve genç köleleriyle hizmetçilerin üst katta cuma kıldığını ifade etmektedir.

Kastamonu'nun ardından İbn Battûta bu şehre yakın bir yerde Fahreddin Bek adında bir zaviyeye konuk olur.

İbn Battûta, bahsi geçen zaviye hakkında,

“Zaviye ülkenin en güzel ve en büyük zaviyesidir. Burada konakladık. Binayı büyük beylerden Fahreddin bek yaptırmış. Zaviyenin bakım işlerini ve orada ikamet eden dervişlerin idaresini oğluna vermiş. O köyün gelirini tamamen bu zaviyeye vakfetmiş... Onun fermanına göre Kâbe, Suriye, Mısır, Irak, İran, Horasan ve diğer beldelerden gelen dervişlere, dergâha vardıkları gün bir takım elbise ile yüz dirhem verilmeli, ayrıldıkları zaman otuz dirhem ikram edilmeli, orada kaldıkları süre boyunca yiyecek olarak ekmek, et, pilav, yağ ve helva sunulmalıdır.”

Öncelikle zaviyenin nasıl işlediğinden, ardından gelirinden bahsetmektedir. Zaviyeye, yaptırılan tarafından aynı zamanda akar olarak bir vakıf tahsis edildiğini de belirtmektedir. Bu durum da zaviyelerin sadece basit bir dini mekân olmadığını yansıtmaktadır. Buradan başka bir zaviyeye giden İbn Battûta buranın da bir köy vakfiyesiyle döndüğünü belirtir. Bu zaviyelerin özellikle gelip geçen dervişler için bir barınma merkezini olduğunu ifade edere. (Nizameddin Zaviyesi) adlı zaviye örneğinden yola çıkarak bu zaviyelerin işleyişine dair yönetmeliğin olduğu görülmektedir (İbn Battûta, 2017: 306).

Bu zaviyenin ardından İbn Battûta Sinop'a varır. Burası için kalabalık ve büyük şehir olduğunu söylemekle yetinmez bununla birlikte güzel ve sağlam bir şehir olduğunu da ekler. Doğu yönünün hariç olarak denizle çevrili olduğunu belirterek, şehrin coğrafi durumunu izah eder. Sarp ve çıkılması zorluğundan bahisle Sinop'un coğrafyasının tanımına devam etmektedir. Bu şehrin doğu kapısından ancak hükümdarın izniyle girilebildiğini belirtir. Bahçeler ve gürül gürül akan ırmakların varlığından bahisle şehrin topoğrafyası hakkında zihinde bir resim çizer. Burada çoğunlukla üzüm ve incir yetiştiğini ifade eder. Burada Müslümanların hâkimiyeti altında 11 tane Gayrimüslim kasabanın varlığından bahsederek, çeşitliliğe vurgu yapar. Tepede bir Hızır-İlyas zaviyesinin olduğunu burada gelen geçene yemek ikram edildiğini belirtir. Bu hem bir gelenek olan Anadolu'da zaviye-tekke anlayışını, hem de Hızır-İlyas kültürünün bu dönemdeki varlığını göstermektedir. Meydanda büyük bir cami olduğunu ifade ederek, şehrin geleneksel İslam şehrinin bir yansıması olduğunu yansıtmaktadır (İbn Battûta, 2017: 307).

Sinop'ta emir Gazi Çelebi'den bahsederken, onun aynı zamanda kenevir otunu tükettiğini belirtir.

İbn Battûta Gazi Çeleb hakkında,

"Onun üstün niteliklere sahip olduğu belli. Ama haşış kullanmakta ileri gittiği, bu yönde bir zaafı olduğu belirtiliyor. Hatta esrar yüzünden öldüğünü söyleyenler de var. Anlatılanlara göre bir gün bu mereti fazla kaçırmış ve ava çıkıp bir cevlânın peşine düşmüştü. Hayvancağız sık ağaçlı, dallı budaklı bir yere girince o da hızla dalıyor arkadan... Ve başını ağaçta çarpıyor, can veriyor!"

Bunları aktarıldıktan sonra İbn Battûta, Anadolu halkının keneviri tüketmesinde bir bahis görmediğini de belirtmektedir. Kenevirin burada mı yetiştiği veya dışarıdan mı getirildiği hakkında bir bilgi vermiyor. Ancak kenevirin bütün Anadolu'da yaygınlığını ve buna bağlı şekilde gelişen bir ticaretinin varlığını yansıtmaktadır. Buna bağlı olarak Sinop camisinin önünde açıkça kenevir esrarı tüketenleri gördüğünü şaşırma hissini satırlarına yansıtarak verir (İbn Battûta, 2017: 307-308).

Sinop'ta namazla ilgili anlattığı bir olayda namazda ellerinin bağlamamalarının bir sorun olarak görüldüğünü ifadesi, bölgede Hanefilik belki de Şafii de mümkün, dışında bir mezhebin var olmadığını da yansıması olmaktadır. Ancak bazılarının Hicaza giderek Şiilerin böyle davrandıklarını ifadesi, onların da Şiilikle itham edilmelerine sebebiyet vermiştir. Şii olup olmadıklarını anlama adına ise, kendilerine yemeleri üzere bir tavşanın gönderildiğini belirtmektedir. Bununla Şii olmadıklarını kanıtlamaları keskin bir Sünniliğin ne kadar hâkim olduğunu yansıması açısından önemli bir örnek olmaktadır. Sinop'ta iken bir cenazeye katılan İbn Battûta, buradaki gözlemlerini de yansıtmıştır. Dış elbiselerin ters giyildiğini ve sarık yerine siyah yünden yapılmış bezin kafalarına doladıklarını aktarır. Bu adetlerin eski Türk adetlerinin İslam'a sokulmuş bir versiyonu olarak söylenebilir. Yine bu cenaze vesilesiyle düzenlenen ziyafet dönemin kültürel yaşamı açısından önemli izler taşır.

İbn Battûta Sinop'un ardından güzergâhını Kırım olarak belirler. Ancak karşıya geçmesine Karadeniz'in sürekli dalgalı ruh hali, pek kolay imkân sağlamaz. Bu nedenle uygun iklim koşullarını yakalamak için, kafilâ Sinop'ta kırk gün kalmak zorunda kalır (İbn Battûta, 2017: 308-309).

Kırım'a geçebilmek için Sinop'ta kırk gün civarında bekleyen İbn Battûta ve arkadaşları, bir Rum gemisi bulurlar ancak uygun rüzgâr için 11 gün daha beklerler. Denize açılmalarının üçüncü günü ise denizin tam ortasında fırtınaya yakalanırlar. Denizde ölümlü yüzleştiklerini aktaran İbn Battûta, geminin Sinop'ta karaya vurmasıyla kurtulduklarını belirtir. Buna rağmen gayretleriyle tüccar ve diğer yolcuların geri dönmelerini engelleyerek yeniden yola koyulurlar. Hava tekrar bozsa ve denizde dehşet yaşamış olsalar da yolculuğu tamamlamayı başarırlar. Kerç boğazını görünce de ancak buraya girmez, bu şehrin limanında Kırım toprağına ayak basarlar.

Yorucu ve uzun bir yolculuğun ardından Kırım'a ayak basan seyyahımız, Kerç şehrinde ilk olarak bir kiliseye girer. Kilisede gördüğü resmin kime ait olduğunu sorar, Hz. Ali (Onlara göre Peygamber Ali) cevabını alınca da çok şaşırır. Geceyi kilisedeki geçirdiğini belirten İbn Battûta, deniz kokusunun yiyeceklerine sinmesinden dolayı Sinop'tan getirdikleri yiyecekleri yiyemediklerinden bahseder. Buranın bir baştan bir başa sahra olduğunu hiç ağaç bulunmadığını anlatan gezginimiz, şehrin ileri gelenlerinin dahi yakıt olarak tezeği kullanmalarına şaşırır. Buradan ise kiraladıkları bir atlı araba ile Kefe şehrine gittiklerini belirtir. Bu şehir sakinlerinin Hıristiyanlardan Cenevizliler olduklarını ifade eder. Kefe'de bir mescitte kalırlar. Buradaki çan seslerinden ürktüğünü belirten İbn Battûta, buna karşın Kur'an ve ezan okuduklarını, şehrin kadısının gelip bir problem mi bulunduğunu sorduğunu söylemektedir. Bu şehirde hep iyilik gördüklerinden, ahının kendilerine ziyafet verdiğini belirtmektedir. Şehrin zengin, çarşılarının büyük ve canlı olduklarını, limanın büyük olduğunu söylemektedir. Kefe'den Kerç'e geçtiklerini belirten seyyahımız, burada yoğun olarak atlı arabaların kullanıldığından bahsetmektedir. Bu arabaların üzerinin keçe ve çadırdan kubbe olduğunu, içinde uyunabildiği, yemek yapılabilirdiği, kitap okunabildiği, bu arabaların at, deve ve öküzler tarafından çekildiklerini ifade

etmektedir. Burada şehrin en nüfuzlu ve saygın kişisi olan Şeyhzâde Horasanî tekkesinde konakladıklarını söylemektedir. Kerç şehrinde hem Şafîî hem de hanefî fakihlerin bulunduğundan bahsetmektedir (İbn Battûta, 2017: 309-312).

İbn Battûta buradaki Türklerin ekme ve katı yiyecekler yemediğini anlatır. O, bir yemek tarifi vermekte yanında yoğurt ve bunun yanında kıyma içildiğinden bahsetmekte, bir çeşit hamur işi yapıp yenildiğinden, boza ve nebizin içilmesinden, tatlı yenilmesinin ayıp sayıldığından bahsetmektedir (İbn Battûta, 2017: 313-314).

Azak şehriden bahseden İbn Battûta, burasının ticaret merkezi olduğunu, buraya özellikle de Cenevizli tüccarların geldiğini, şehirde Ahı Bıçakçı'nın zaviyesinin olduğunu, bu zaviye aynı zamanda tüccarlara da hizmet verdiğini belirtmektedir. Burada İbn Battûta ve arkadaşlarının Tülük Tümü'r'den getirdikleri mektupla kendilerine ihtimam gösterilir. Şehir kalesi dışında Hıdr-İlyas denilen ribatta konakladıklarını, Şeyh Receb Nehri Melikî adından birisinin kendi tekkesinde ziyafet verdiğini, burada kendileri için kurulan çadırlardan birisinin süslü, ipekli diğer ikisinin de ketenden mamul olduğundan bahsetmektedir. Burada at eti ve diğer etlerden yapılmış yemeklerin getirildiğini, sonrasında boza ve kıyma içildiğini, atın bol ve ucuz olduğunu, yemek sonrası Kur'an ve ilahi okunduğunu, kadınların bindikleri atlı arabaların bir köşesine bir değnekle keçe bağlandığını ve bunlardan 10 bin tane gördüğünü, her Türkün çok sayıda atının olduğunu, at ticaretinin yoğun olarak Hindistan bölgesiyle yapıldığını anlatmaktadır (İbn Battûta, 2017: 315-316).

Kustantîniyye'ye geçişte Kırım şehirlerinden birisi olan Surdak/Sudak'a uğrayan İbn Battûta, buradan övgüyle bahsetmektedir. Özellikle bu şehir limanının o dönem açısından dönemin en önemli limanı olduğunu belirtmektedir. Burada önemli bir Türk nüfusla birlikte Rumların da yaşadığını söylemektedir. Bu şehirde ahşap bahçeli evlerin olduğunu, inek, koyun eti yenildiğini ve kıyma içildiğini zikretmektedir (İbn Battûta, 2017: 330-331).

Değerlendirme

İbn Battûta'da Karadeniz adlı bu çalışma ile siyasi yapı, idari işleyiş, coğrafi durum, yerleşim yerlerinin niteliği, dönemin seyahat koşulları, seyahatin finansmanı, dini ve kültürel yapı, iktisadi koşullar ve geçimin unsurları ve ilmi yönüyle bölgenin 14 yüzyılın ilk çeyreğinde bir fotoğrafı çekilmiştir.

Amasya'nın coğrafi yapısı, fiziksel durumu, şehrin görünümü ve düzeni, Gümüşhane'nin sarp kayalıkları ve yüksek dağlarının oluşturmuş olduğu coğrafi zorluk, cehenneme benzetilen Sakarya nehrinin insanda oluşturduğu etki gibi coğrafi özellikler seyahatimizin kalemine yansımıştır. Yenice, Bolu ve Gerede yerleşim birimlerinin özelinde, bu dönem şehir ve mahalle yapısı görülebilmektedir. Safranbolu'nun dünden günümüze oluşan eski şehrin fiziki bağlamı, yüzyıllar içinde aynı topografya üzerinde sürdürülen şehir düzenini ifade etmektedir. Bir deniz şehri olan Sinop'un dönemdeki coğrafi yapısı ve bu coğrafyaya göre şekillenen şehirle, sağlanan imkân ve zorluklar betimlenmektedir. Karadeniz'in Kırım kıyılarında yoğun olarak atlı arabalarından kullanılmalarından bahisle, şehir yolları ve fiziki yapısı hakkında bir fikir sunmaktadır.

Dönem itibarıyla Anadolu coğrafyasının her yerinde olduğu gibi, Karadeniz yerleşim birimlerinde de tekke ve zaviye gelişkinliği görülmektedir. İbn Battûta'nın gittiği her yerde buralara konuk olması da eserine yansımaktadır. Bu tekke ve zaviyelerin, Kelkit çayı sınırlarında olan Sonisa adlı bir köy örneğinde olduğu gibi, en küçük yerleşim birimi olan köylere kadar yayıldıkları görülmektedir. Seyyahımızdan anlaşıldığı kadarıyla bu tekke ve zaviyeler bir kaideye bağlı bir şekilde çalışmaktadırlar. Aynı zamanda bu kurumların vakıf niteliğinde oldukları da anlaşılmaktadır. Karadeniz'in Anadolu tarafında olduğu gibi Kırım yöresinde de tekke ve zaviyelerin yaygın oldukları Şeyhzâde Horasanî tekkesi ve Ahı Bıçakçı zaviyelerinden anlaşılmaktadır.

Kastamonu örneğinde bölge şehirlerinin Tebriz ve Dimeşk gibi doğu şehirlerinden ilmi olarak beslendikleri görülmektedir. Battûta'nın Sinop'ta yaşadığı olaydan ise, bölgede keskin bir Sünniliğin hâkim olduğu, bölge insanının hac ziyareti nedeniyle de İslam âleminde olan diğer mezheplerden de yakinen haberdar olduğu anlaşılmaktadır. Kerç şehrinde hem Şafîî hem de hanefî fakihlerin bulunduğundan bahsetmesi ise bölgede iki mezhebin yaygınlığına örnektir.

Amasya'da sosyal sınıfın önemli temsilcisi Ebu Abbas Ahmet Rifai'nin torunlarının olduğunu söylemesi, Göynük ahalesinin Rum Hristiyanlardan oluştuğunu, burada sadece bir Müslüman hane olduğunu belirtmesi sosyal sınıfları gösterdiği gibi bunların dönem açısından sosyal ve dini sınıflarla konumlandırıldıkları görülmektedir. Mudurnu'da yapılan alışverişte yaşanan karışıklık, Arapça bilenlerin sayısının azlığı, Arapça bilen bir kılavuzun ise tefeci olması, Gerede'de her semtin ayrı dini unsurlara göre yerleştiğini ifadesi, Kastamonu sosyal hayatının Tebriz'e kadar uzandığının belirtilmesi de dönemin sosyal hareketliliğinin yansımaları olmaktadır. Yine dönem açısından Hızır-İlyas kültü, kenevir otunun toplumun önemli kesimi

tarafından kullanılması da sosyal hayat içerisinde önemli yer edinmektedir. Seyyahımızın katıldığı bir cenazedeki yansımalar da o dönemin yas halini anlaşılır kılmaktadır. Kerç şehrinde rastladığı Hıdr-İlyas denilen ribatin varlığı da burada bu kültürün devamını göstermektedir. Kerç şehrinde kilisede gördüğü resmin Hz. Ali'ye ait olması buradaki Hıristiyanlık anlayışının farkını yansıtmaktadır. Buradaki çan seslerinden ürktüğünü belirten İbn Battûta, buna karşın Kur'an ve ezan okuduklarını, şehrin kadısının gelip bir problem mi var sorması da bu anlamda bir uygulamanın olduğunu göstermektedir.

Buradaki Türklerin ekme, katı yiyecekler yemediğini, bir çeşit hamur işi yapıp yenildiğinden, boza, kıymız ve nebizin içilmesinden, tatlı yenilmesinin ayıp sayıldığından bahsetmesi, özellikle Kırım bölgesindeki Türk mutfağı konusunda o dönem için aydınlatıcı bilgiler olmaktadır. Burada at eti ve diğer etlerden yapılmış yemeklerin getirildiğini, sonrasında boza ve kıymız içildiğini, atın bol ve ucuz olduğunu, yemek sonrası Kur'an ve ilahi okunduğunu, kadınların bindikleri atlı arabaların bir köşesine bir değnekle keçe bağlandığını ve bunlardan 10 bin tane gördüğünü, burada kendileri için kurulan çadırlardan birisinin süslü, ipekli diğer ikisinin de ketenden mamul olduğundan bahsetmesi de bölgenin kültürel ve iktisadî yaşamı açısından önemlidir.

Amasya için meyvelik bir şehir olduğunu belirttiği gibi, Gümüşhane'nin Irak'a kadar uzanan bir ticari ağının olduğunu belirtmesi önemlidir. Göynük ticaretinde safranın etkisi, Kastamonu'da fiyatların ucuzluğu, ürünün bolluğu ve yaşanan refah da seyyahımızın kalemine yansımaktadır. Yine bu bölgede alışverişte saf gümüş kullanılması da bölgenin iktisadî durumu hakkında fikir vermektedir. İki dirhemle alınan ekmeğin 2 gün boyunca 12 kişilik kafileye yettiğini ifade etmektedir. İki dirhem bal ile tüm kafilenin doyduğunu, 1 dirhemlik ceviz ve kestane yemenin ardından arttığını, kış mevsiminin çetin olmasına karşın 1 yük odunun 1 dirheme alınabildiğini belirtmesi dönem itibarıyla Kastamonu yöresinin refahını göstermektedir. Şimdiye değin gezdiği ülkeler, yerler arasında buradan daha ucuz bir yere rastlamadığını beyanı da bunu desteklemektedir. Ürünlerin ucuzluğunu emirin kendisine bir Kasabanın tamamının hasadını bırakmasına karşın o bunu taşıyamadığı gibi satamamıştır da, öylesine bir hacıya bırakmıştır. İbn Battûta'nın satır aralarında verdiği bilgilere dayanarak Kastamonu'da küçükbaş hayvancılığın yaygın, odunun bol, balın olduğu, ceviz ve kestane mekânı ki bugün de kestane şehri olarak bilinen Bursa'dan ziyade Kastamonu'da kestane bulunmakta olduğu, yulaf, buğday ve arpanın varlığı anlaşılmaktadır. Kastamonu atlarının özelliği o dönem açısından önemli bir ayrıntıdır.

Kırım tarafında Kerç ileri gelenlerin dahi yakıt olarak tezeği kullanmalarına şaşırılmaktadır. Şehrin zengin, çarşılarının büyük ve canlı olduklarını, limanın büyük olduğunu söylemesi, her Türkün çok sayıda atının olduğunu, at ticaretinin yoğun olarak Hindistan bölgesiyle yapıldığını anlatması ve Surdak şehir limanının o dönem açısından dönemin en önemli limanı olduğunu belirtmesi hem bölge ticareti hem genel iktisadî hakkında önemli verilerdir.

Bu gezide bölge idarecilerinin seyyahımızın gezisi için yardımcı oldukları görülmektedir. Bölge idareciler için kullanılan abartılı unvanların sahici olmadıkları anlaşılmaktadır. Kastamonu örneğinde bir beyliğin idari işleyişi görülebilmektedir. Bu idari işleyişte günlük rutin, idarecilerin görevleri, hiyerarşi, hukukçu, asker, din adamı ve siyasi erk arasındaki dağılım görülmektedir.

Bila istisna İbn Battûta'nın gezdiği yerlerde emirlerin tamamı diğer bölgelerdeki emirlerin ahvali hakkında bilgilenecek için kendisine sormuşlardır. İbn Battûta ise gezdiği gördüğü yerleri onlara anlatmış, bir nevi misafirperverliğin hakkını bu şekilde ödemiştir.

Seyyahın ulaşım ve konaklamasının bölge idarecileri tarafından gerçekleştirilmesiyle birlikte konaklamanın çoğunlukla idareden kısmen de olsa bağımsız bir şekilde çalışan tekke ve zaviye sahipleri tarafından sağlandığı görülmektedir. Göynük'te olduğu gibi, bazı yerlerde ise, seyyahımız ve kafilesi Hıristiyan evlerinde ücretli kalmıştır. Yine bölge coğrafyası açısından bölge idarecileri tarafından verilen kılavuzlar da kafilenin seyahatini kolaylaştırdığı gibi, bazen ise, çıkan dolandırıcı kılavuzlar nedeniyle bunun daha da zorlaştığı anlaşılmaktadır. Nitekim Geyve'de kendilerini verilen kılavuzun kafileyi terk etmesi bu zorlu coğrafya ve kış şartlarında kafile orta yerde kalmış, seyyahımızın çabası sayesinde kafile bir tekkeye sığınmıştır. Dönem itibarıyla nehirler üzerinde seyahat sal ile kara seyahati çoğunlukla at bazen deve ve eşek de bu yolculuklarda kullanılmıştır. Seyahatin lojistiği için Kastamonu'da görüldüğü gibi bazen ise kafileye akar bağlanarak sağlanmaya çalışılarak çözüldüğü görülmektedir. Sinop'tan Kırım'a geçiş de kolay olmamış, Karadeniz üzerinde yaşanan dehşet de seyyahımızın kalemine yansımaktadır.

Kırım'a geçebilmek için Sinop'ta kırk gün civarında beklemeleri, denizin tam ortasında fırtınaya yakalanmaları, ölümlü yüzleşmeleri, geminin karaya vurmasına rağmen gayretleriyle tüccar ve diğer yolcuların geri dönmelerini engelleyerek yeniden yola koyulmaları bütün meşakatlere rağmen yolculuğa devam edip tamamlamaları seyyahın hem gezme azmi, hırsı ve isteği hem de o dönem açısından gezmenin zorluğunu göstermesi açısından önemli verilerdir.

Kerç'te yoğun olarak atlı arabaların kullanıldığını, arabaların üzerinin keçe ve çadırdan kubbeye kaplandığını, bunların içinde uyunabildiğini, yemek yapılabildiğini, kitap okunabildiğini, bu arabaların at, deve ve öküzler tarafından çekildiklerini, kadınların bindikleri atlı arabaların bir köşesine bir değnekle keçe bağlandığını ve bunlardan 10 bin tane gördüğünü belirtmesi, bu bölgedeki ulaşım konusunda fikir vermektedir. Burada ulaşımın yoğun olarak arabalarla yapıldığını göstermektedir. Bunların yapımında kullanılan malzeme, kadınlar için farkın belirtilmesi ve çeşitli faaliyetler aynı zamanda bu konudaki gelişmiş kültürü de yansıtmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ayktut, Said (2014), *İbn Battûta Çevirisi Giriş Bölümü*, İstanbul: Yapı kredi Yayınları.
- Baltacı, Cahid (1976), *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul: İrfan Matbaası.
- Cahen, Claude (2011), *Osmanlılardan Önce Anadolu*, çev. Erol Üyepazarıcı, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Dunn, Ross (2000), *İbn Battuta'nın Dünyası*, çev. Yeşim Sezdirmez, İstanbul: Klasik Yayınları.
- Göde, Kemal (1995), "Eretnaoğulları", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- İbn Battûta, Ebû Muhammed (2017), *İbn Battûta Seyahatnamesi*, çev. Sait Aykut, İstanbul: Yapı kredi Yayınları.
- Köprülü, Mehmet Fuat (2013), *Türk Edebiyatının İlk Mutasavvıflar*, İstanbul: Akçağ Yayınları.
- Lindner, Rudi Paul, *Ortaçağ Anadolu'sunda Göçebeler ve Osmanlılar*, çev. Müfit Günay, İstanbul: İmge Kitabevi.
- Ocak, Ahmet Yaşar (1996), "Hacı Bektâş-ı Veli", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Öngören, Reşat (2004), "Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Ömeri, Ahmet b. Yahya (2014), *Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım*, çev. Ahsen Batur, İstanbul: Selenge Yayınları.
- Öngören, Reşat (2004), "Yunus Emre", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Şeker, Mehmet (1993), *İbn Battuta'ya Göre Anadolu'nun Sosyal-Kültürel ve İktisadi Hayatı ile Ahilik*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Tatçı, Mustafa (2013), "Yunus Emre", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Tuncel, Metin (1996), "Gümüşhane", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (2003), *Osmanlı Tarihi*, Ankara: TTK Yayınları.
- Yücel, Yaşar (1991), *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar I-II*, Ankara: Byy.
- Waines, David (2010), *İbn Battûta'nın Destansı Seyahati*, İstanbul: Alfa Yayınları.

EKLER

EK 1: İbn Battuta'nın Doğu Karadeniz rotası

EK 2: İbn Battuta'nın Batı Karadeniz rotası

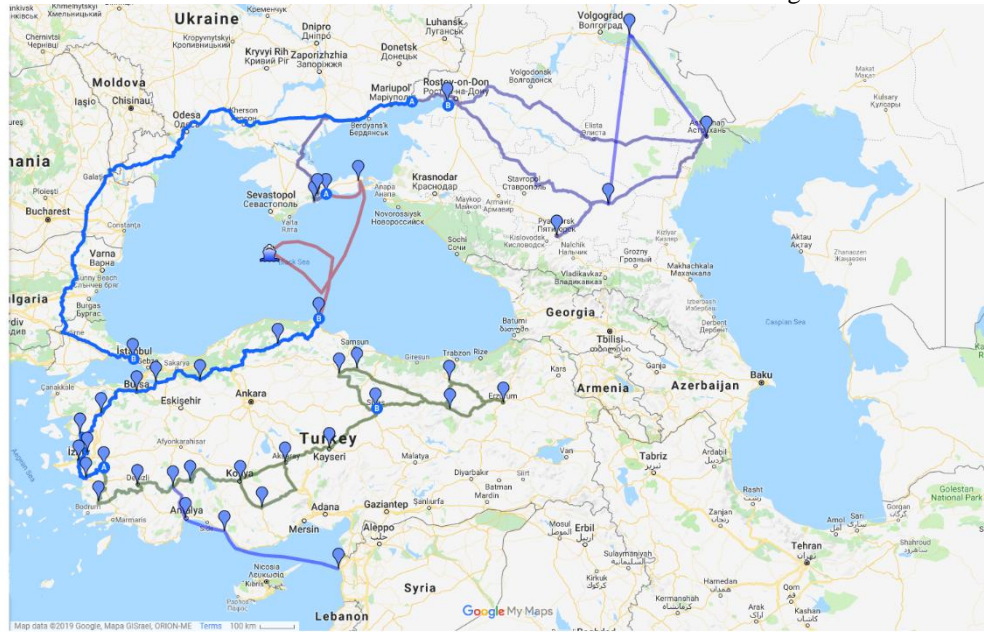

EK 3: İbn Battûta'nın Anadolu ve Karadeniz genel rotası

İBN BATTÛTA'NIN ANADOLU VE KARADENİZ

ROTASI

- Alanya (Alaya)
- Antalya
- Burdur
- Eğirdir (Akkoçdur)
- Konya
- Karaman (Laranda)
- Aksaray
- Kayseri
- Sivas
- Amasya (Amasya)
- Sunisa (Ulukoy)
- Erzincan (Arzanjan)
- Erzurum (Arz al-Rum : Land of the Rum)
- Gumushane (Kumish)
- Ladhiq (Denizli)
- Milas
- Birg (Odemis)
- Aya Soluk (Salcuk)
- Izmir
- Manisa
- Bergama
- Balıkesir
- Bursa
- Iznik
- Mudumu
- Kastamonu
- Sinop
- Kerch

İbn Battuta'nın Batı Karadeniz duraklarında her bir durağı vurgulayan işaretler Google'da yer almamakta ise, gezip gördüğü yerleşim birimleri harita üzerinde görülebilmektedir.⁴

⁴ Bu haritalar, google ekran görüntüsü alınarak tarafımdan düzenlemeler yapılmak suretiyle oluşturulmuşlardır. Google Maps, 04.10. 2019, https://www.google.com/maps/d/viewer?ll=40.69280066357919%2C33.340158175778924&spn=44.747494%2C64.774017&hl=en&t=m&oe=UTF8&num=200&vpsrc=1&msa=0&source=embed&ie=UTF8&mid=1Mg_NYKuhHLnhm4QwkyUoRWIL4s&z=7

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Konuşma Becerisini

(Sayfa 32-41)

Dr. Öğretim Üyesi Fatih ÇELİK
Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü,
fatihcelik007@gmail.com

Öz

Yabancı dil öğretiminde dört temel beceri esastır. Bu beceriler okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerileridir. Yabancılara Türkçe öğretimi de bu beceriler esas alınarak yapılır. Bu becerilerin içerisinden konuşma becerisi ayrı bir yere sahiptir. Yabancı dil öğreniminde öğrenilen yabancı dilde konuşabilmek çok önemli bir göstergedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bir kişi Türkçeyi konuşmaya ve sosyal yaşamda kullanmaya başladığı zaman kendisine olan güveni de artarak daha iyi yazmaya, kelime hazinesini arttırarak daha iyi okumaya ve de dinlediğini anlamaya çalışacaktır. Bunun neticesi olarak da dil öğrenmeye olan azmin ve isteğin arttığı görülür. Bütün bunlar dikkate alındığında konuşma becerisinin dil öğrenmedeki önemi ve yeri daha iyi anlaşılacaktır.

Bu çalışmada yabancılara Türkçe öğretiminde konuşma becerisinin üzerinde durulmuştur. Çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde konuşma ve konuşma becerisiyle ilgili teorik bilgi verilmektedir. İkinci bölümde ise yabancılara Türkçe öğretimde sınıf içinde ve sınıf dışında konuşma becerisini geliştirmeye yönelik yapılabilecek uygulamalara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yabancılara Türkçe öğretimi, konuşma becerisi.

Abstract

Four basic skills are essential in foreign language teaching. These skills are reading, writing, listening and speaking skills. Teaching Turkish to foreigners is based on these skills. The ability to speak through these skills has a special place. It is very important to be able to speak in a foreign language. When a person who learns Turkish as a foreign language starts to speak Turkish and use it in social life, his confidence will increase. As a result, the determination and desire for language learning will increase too much. Considering all these, the importance and place of speaking skills in language learning will be better understood.

In this study, the ability of speaking foreign language to foreigners is emphasized. The study consists of two main parts. In the first part, theoretical knowledge about speaking and speaking skills is given. In the second part, the applications to improve the ability of speaking in and out of classroom are given to foreigners.

Keywords: Teaching Turkish to foreigners, speaking skill

Giriş

Yabancı bir dil öğrenmek o dilin kültürünü, düşüncesini, tarihini kısacası her şeyini öğrenmek demektir. Bu açıdan bakıldığında yabancılara Türkçe öğretimi Türkiye'nin ve de Türk kültürünün tanıtılması adına çok önemli bir alandır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi 90'lı yıllardan sonra yurt dışından yurdumuza yabancı öğrencilerin gelmesiyle hız kazanmıştır. Türkiye'ye eğitim görmek amacıyla gelen yabancı uyruklu öğrenci sayısı; YÖK'(Yüksek Öğretim Kurumu)ün verilerine göre 1990'da 7 bin 661, 2000 yılında 16 bin 656, 2012 yılında 43 bin ve Nisan 2014 itibariyle 55 bine ulaşmıştır (<http://www.hurriyet.com.tr/egitim/uluslararası-ogrenci-hareketliliği-ve-türkiye-40139736>) [Erişim: 15.01.2019]. Bu rakamlar son zamanlar daha da artmış bulunmaktadır. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne hazırlanan 2016 Türkiye Göç Raporuna göre, 10 bin 528'i Azerbaycan, 6 bin 600'ü Türkmenistan ve 3 bin 803'ü Afganistan vatandaşı 61 bin 116 yabancı, geçen yıl öğrenci ikamet izni ile Türkiye'de bulunmaktadır. Türkiye'deki üniversitelerde 2016-2017 eğitim öğretim yılında eğitim gören yabancı öğrenci sayısı 103 bin 727. En çok öğrenci 15 bin 36 kişiyle Azerbaycan'dan olurken bu ülkeyi 14 bin 765 öğrenciyle Suriye, 10 bin 642 öğrenciyle Türkmenistan takip ediyor. Rapora göre, MEB (Milli Eğitim Bakanlığı)'e bağlı eğitim kurumlarında 232 bin 714, üniversitelerde 103 bin 727 ve geçici eğitim merkezlerinde de 459 bin 521 olmak üzere Türkiye'de eğitim alan yabancı öğrenci sayısı 795 bin 962'ye ulaşmıştır. (https://www.ntv.com.tr/egitim/turkiyedeki-yabancı-ogrenci-sayısı-795-bin-962ye-ulaştı,OpnWuWDZLkyNsTNv5cZTpg?_ref=infinite) [Erişim: 15.01.2019]. Türkiye'nin uluslararası arenada güçlü bir konuma gelmesinden sonra, Türk dünyası ve birçok ülkelerle olan yakın ilişkilerin neticesinde eğitim alanında Türkiye bir cazibe merkezi haline gelmeye başlamıştır. Bunların yanı sıra Suriye'de olan iç savaşın neticesi olarak ülkemize gelen Suriyelilerin de eğitim almasıyla Milli Eğitim Bakanlığına bağlı kurumlarında ve de üniversitelerimizde yabancı öğrenci sayısında ciddi ölçüde bir artış görülmüştür. Yurt içinde durum böyleyken, yurt dışında da Türkçe öğrenime olan ilgi ve istekte de önemli bir derecede artış olmuştur. Bütün bunların neticesinde yabancıların Türkçe öğrenim talebi artmış ve bu alan çok önem kazanmıştır. Bunun sonucu olarak da yabancılara Türkçe öğretimi alanında yapılan çalışmaların sayısı da hızla artmıştır.

Yabancı dil öğrenimi dört temel beceri üzerine kurulur. Bunlar; okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerileridir. Bu becerilerin hepsi birbiriyle bağlantılıdır. Fakat okuma ve yazma becerileri ile dinleme ve konuşma becerileri arasında bazı farklar bulunmaktadır. Konuşan kişi öncelikli olarak karşıdaki iletişim içinde bulunduğu kişiyi dinler, konuşmanın gidişine göre cevap verir ve konuşma fiili gerçekleşmiş olur. Burada en büyük sıkıntı zaman sınırlamasıdır, yani konuşma anlık gerçekleşmektedir. Okuma ve yazma becerisine göre konuşma eyleminde zamanın kısıtlı olması arada büyük bir farkın olmasına neden olmaktadır. Okuyucu, vereceği tepki için tekrar yazma, düzeltme şansı bulabilmektedir. Konuşma ve dinleme ise anlık bir olaydır. Beceriler arasında böyle farkların bulunmasıyla birlikte dil öğrenenin veya öğretenin sadece yazma becerisini öğreteceğim ya da öğreneceğim demesi doğru olmayacaktır. Elbette birbirine bağlı bu becerilerin öğretiminde bazıları daha iyi öğrenilebilir ya da bazı becerilerde daha başarılı olunabilir. Fakat yine de bu dört becerinin birbiriyle bağlantılı olduğu unutulmamalıdır.

Bir yabancı dil öğrenmek veya öğretmek demek, bir dildeki sözcüklerin, dilbilgisi ulamlarının ve cümlelerin bir başka dildeki karşılıklarını öğrenmek veya öğretmek olmayıp, doğrudan hedef dilde düşünmeyi öğrenmek veya öğretmek demektir. Ancak, yabancı bir dil öğrenmeye çalışan bir kişinin doğup yetiştiği toplumca kendisine verilen düşünme biçiminden sıyrılıp ya da soyutlanıp, başka düşünme biçimini hemen kavraması o kadar da kolay bir iş değildir (Polat, 2003: 62-63). Buna basit bir örnek verecek olursak Rusça öğrenen bir Türk "Benim işim var" demek için "мой (мая) работаесть" (maya rabotayest) der, ama Rusça mantığa göre doğru olan bu kelime dizilişi değildir, burada konuşan Türkçe düşünmesi sebebiyle kuracağı cümle de Türkçe mantıkta olmaktadır. " 'Мой' benim, 'rabota' iş, 'yest' var" şeklinde Türkçe sentaksa uygun bir düşünce yapısını öğrenmekte olduğu hedef dile aktararak hata yapmaktadır. Doğrusu "у меняесть работа" (Uminyayestrabota) şeklinde olmalıdır, yani Rusça sentaksa göre direk çevirecek olursak; "Bende var iş." şeklinde bir kelime dizilimi karşımıza çıkar. Rus bir öğrenci de Türkçe öğrenirken, "Benim bir arkadaşım var." demek yerine "Bende bir arkadaş var." diyebilir. Bu örnekte de öğrenci kendi dilindeki sentaks yapıyı düşünerek böyle bir cümle kurar. Peki, öğrenciyi böyle bir cümle kurmaya iten sebep nedir? Bunun nedeni öğrencinin kendi dilinde karşılığı olan bir cümleyi kurarken kullandığı her öğenin öğrendiği dildeki karşılığını arayarak kelime dizilimini de kendi diline benzetme isteğidir. Bir tür "ana dili dayatması" olan bu istek kişinin kendisini ana dilinin düşünme biçiminden soyutlayamamasıyla açıklanabilir. Dili öğrenen kişinin önceki dil becerisi yeni dil becerisini unutturmakta, bir bakıma ileriye ket vurulmaktadır. Verilen bu örnek tamamen ana dilde düşünmenin hedef dile aktarılmasından kaynaklanan bir sorundur. Burada Türkçe öğrenen kişinin Türkçe olarak düşünmesi sağlanmalıdır. Verdiğimiz bu örneklerdeki "ana dili engeli" özellikle yetişkinler için geçerli olup, sinirdilbilim alanındaki çalışmalar bunun fizyolojik nedenleri olduğunu da ortaya koymaktadır: "Özetle, ana dili tamamıyla öğrenildiğinde ana dilinin beyindeki algılama haritası bir başka dilin öğrenimini kısıtlar. Bunun nedeni geride kalan kullanılmamış nöronların yeni bir dil için yeni sinaptik bağlantılar oluşturma konusundaki yetilerini kaybetmiş olmasıdır." Sinirdilbilim alanında uluslararası düzeyde tanınan Boysson-Bardies de, "Doğumdan sonra bilişsel gelişim bir ayıklanmaya ve düzenlenmeye dayanır: Nöron ölümleri nöronlar arasındaki sayısız bağlantının oluşmasıyla birlikte gerçekleşir." ve "Küçüklerde kısa snaptik bağlantıların yoğunluğu, dokuz ile yirmi dördüncü aylar arasında, yetişkinlerdekine göre % 150 daha fazladır. Bu yoğunluk üç yaşından başlayarak azalmaktadır." yargısıyla yetişkinlerin yeni bir dili edinme noktasında çocuklarla karşılaştırıldığında durumlarının pek de parlak olmadığını ortaya koymaktadır (Polat, 2003: 63).

Dil, insanların birbiriyle duygularını ve düşüncelerini ifade etmek, sözlü veya yazılı olarak iletişim kurabilmeleri adına vazgeçilmez bir araçtır. Konuşma becerisi öğrenilen yabancı dilde doğrudan karşılıklı olarak iletişim kurmayı sağlamasından dolayı diğer becerilere göre günlük yaşamda daha ön plana çıkan bir beceridir. Bu beceri toplum içerisinde ya da günlük yaşamda bir yabancı dilin bilindiğini göstermede ön plandadır. Eğer bir kişi yabancı dilde iyi çeviri yapıyor ya da yazı yazabiliyor olsa dahi şayet o dilde konuşamıyorsa toplum içinde bu dili bildiğini kanıtlaması veya çevresindekileri buna inandırması oldukça güç olmaktadır. Elbette ki bu durum daha çok günlük yaşamın içerisinde görülmektedir. Akademik anlamda bir akademisyenin yabancı dillerin yazılı kaynaklarından faydalansa da konuşamayabilmektedir.

A. Konuşma Becerisi

1. Konuşma Eylemi Nasıl Gerçekleşir?

Konuşma eyleminin yapılabilmesi birçok organın bir takım olarak çalışmasını gerektirmektedir. Fakat konuşma sadece basit bir ses çıkarma işlemi olarak görülmemelidir. Konuşma eylemi bir süreçtir. Önce zihinde bilgiler amaç, konu ve sınırlara göre yapılandırılarak aktarım için seçilir. Bilgiler sıralama, sınıflama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme işlemleri sonucunda düzenlenir ve bu bilgiler tümelere, sözcüklere, hecelere ve seslere dökülür. Bir dilde konuşabilmek demek sadece öğrenilen dilin seslerini kavrayıp çıkarabilmek, o dilin kelime hazinesine sahip olmak ve bu kelimelerden cümle oluşturabilmek için cümle yapısını bilmek demek değildir. Yabancı dil konuşucusu sadece doğru ve akıcı konuşmaya odaklanmamalı, aynı zamanda sosyal ve kültürel açıdan da dile hâkim olmalıdır. Kısacası, yabancı dil konuşan kişi, konuştuğu dilin seslerine, sözvarlığına hem de konuştuğu dilin olduğu kültürü de bilerek konuşması gerekmektedir. Konuşma eyleminin aynı zamanda bir amacı bulunmaktadır. Konuşma eylemi, bir dilek veya düşünceyi belirtme, pazarlık yapma, bir durumu veya problemi ortaya koyma, sosyal ve arkadaşlık ilişkileri gibi belirli bir amaç veya sonuca ulaşmak için gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle konuşma becerisi oldukça önemli bir beceridir (Taşköprü, 2017: 10-11).

Türkçe öğrenen birisinin Türkçe konuşabilmesi için ilk olarak Türkçe kelime ve dil kurallarını bilmesi gerekiyor, daha sonra da güzel ve doğru ifade edebilmesi için de doğru telaffuz ve tonlama yapmalıdır. Bu süreçlerin neticesinde konuşma eylemi gerçekleşmiş olur.

1. Konuşma Becerisi İçin Hedef ve Seviye Belirleme

Konuşma becerisini kazandırmada ulaşılabilecek seviyelere göre bir hedefler belirlenmeli ve bu seviyeler ulaşıp ulaşılmadığı varılan hedefler neticesinde ortaya konulması gerekmektedir. Bu hedef ve seviyelerin tüm dünyada bir standartının olması kaliteyi arttıracaktır. İşte bu bağlamda Avrupa ülkeleri, dil öğretim sistemlerine standart getirme amacıyla Avrupa Ortak Başvuru Metnini oluşturmuşlardır. Avrupa Ortak Başvuru Metni, yabancı dil öğrenen kişilerin dil yetkinliklerini geliştirmeleri ve öğreten kişilerin dil ve kültürü aktarmaları için gerekli malzeme ve yöntemlere bir çerçeve oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, yabancı dil öğrenen kişilerin öğrenme sırası ve sonrasında öğrenme seviyelerini ölçme amacıyla dil yeterlilik düzeyleri de tanımlanmıştır. Bu düzeyler A1, A2, B1, B2, C1, C2 olarak tanımlanmış altı seviyeden oluşmuştur. Avrupa Ortak Başvuru Metni, düzeylere göre konuşma becerisini aşağıdaki tabloda görüldüğü şekilde tanımlamıştır (Avrupa Konseyi, 2013: 61):

Düzelere Göre Konuşma Becerisi

C2 Düzeyi

Anlaşılır, akıcı ve iyi yapılandırılmış bir dil kullanabilir. Konuşmasını; dinleyicilerin noktaları algılamalarını ve akıllarında tutabilmelerini kolaylaştırıcı, oldukça mantıklı bir şekilde yapılandırabilir.

C1 Düzeyi

Karmaşık konuyla ilgili olguları anlaşılır ve ayrıntılı olarak betimleyip sunabilir, alt konuları da ekleyerek belirli noktaları açıkça anlatıp uygun bir sonuca bağlayabilir.

B2 Düzeyi

Konuyla ilgili olguları anlaşılır ve ayrıntılı olarak betimleyip sunabilir; önemli noktaları uygun ayrıntılarla destekleyerek ön plana çıkarabilir. Kendi ilgi alanından geniş kapsamlı konular hakkında anlaşılır, ayrıntılı betimlemeler ve sunumlar yapabilir, düşüncelerini açıklar ve alt noktalara da değinerek uygun örneklerle destekleyebilir.

B1 Düzeyi

Belli noktaları art arda sıralayarak kendi ilgi alanından konular hakkında karmaşık olmayan; ama birbiriyle bağlantılı, oldukça akıcı betimlemeler yapabilir.

A2 Düzeyi

İnsanlar, yaşam ya da iş koşulları, gündelik işleri, hoşlandıkları ya da hoşlanmadıkları şeyler vb. hakkında kısa ve art arda sıralanmış basit deyimler ve tümceler kullanarak basit betimlemeler yapabilir.

A1 Düzeyi

Basit ve çoğunlukla kalıplaşmış deyimler kullanarak insanları ve mekânları anlatabilir.

Türkçe öğretiminde yapılan bütün çalışmalarda bu seviyeler dikkate alınmaktadır. Elbette ki bu standartların yabancılarla Türkçe öğretiminde birebir örtüşüğünü söylemek doğru olmaz. Eğer Türkçe öğretimi akraba Türk topluluklarında yapılıyorsa bu seviyelerin karşılığı olan hedefler ve öğrenme malzemeleri çok farklılık gösterecektir. Akraba dil olması sebebiyle öğrenme daha hızlı olacak ve seviyeler de ileri düzeyde olacaktır. Örneğin İngiliz birisine Türkçe öğretirken kullanılan A1 düzeyindeki bir kitabı Akraba Türk topluluklarından birine uygulanacak olursa seviye çok basit kalabilir. Bir Kırgız'a aynı süre zarfında A1 ve A2 düzeyinde Türkçe öğretimi verilebilir. Bu durumların da dikkate alınması gerekmektedir.

3.Konuşma Becerisi ve Motivasyon

Dil, kültür ve düşünce ilişkisinin dil öğretimine yansıtılması, öğrencinin kendini huzurlu hissedebileceği öğrenim ortamının sağlanması, öğrencide öğrenme isteğinin artırılması, hata yapma korkusundan arındırılması ruh dilbilim çalışmalarının dil öğretimine yansıyan bazı örnekleridir (Aslan vd., 2010:181). Dil öğreniminde isteklendirme çok önemlidir. Elbette her yapılan iş için motive olma şartı vardır. Yabancı bir dil öğreniminde motivasyon derecesi ne kadar artarsa başarı da o derece artacaktır. Burada en büyük görev öğreticiye düşmektedir. Özellikle konuşma becerisinde öğrenen motive olabildiği derecede daha rahat konuşacaktır. Öğretici daima pozitif bir tutum sergileyerek, sınıfın öğrenme isteğini en üst derecede tutması gerekmez.

Dil öğretiminde konuşma becerisinin gerçekleşmesindeki en önemli sıkıntılardan birisi konuşma sırasında hata yapma korkusudur. Bu korkunun yenilmesinin en birinci şartı dil öğrenenin kendisine güvenmesidir. Bu güvenme de çok iyi bir derecede motive olmakla sağlanır. Öz güven artıca konuşma becerisi de hızla gelişecektir.

Motivasyonun sağlanması için Türkçe öğrenenin bu dili neden öğrendiğini ve bunun sonucunda neleri kazacağını kendisine sürekli tekrar etmesi ve isteğini canlı tutması gerekmektedir. Bu konuda Türkçe öğreticisi de öğreneni desteklemesi ve ona yardımcı olması

gerekir. Konuşma esnasında yapılan yanlışların konuşanı yıldıracak şekilde düzeltmek yerine onu daha da isteklendirecek şekilde nazikçe ifade edilmelidir. Türkçe öğreticisi bu konuda dikkatli davranmazsa öğrenenin isteğini kırmış olur. Özellikle yetişkinlerde dil öğrenme sırasında özellikle konuşma esnasında hata yapma korkusu daha baskındır, bu ve buna benzer başka sebeplerden yabancı bir dili yetişkin bir yaşta öğrenenlerin daha küçük yaşta öğrenenlere göre konuşma becerileri daha düşüktür. Küçük yaşta yabancı dil öğrenen birisi, o dili aksansız konuşabilir.

Konuşma becerisinde motivasyon önemli bir yer tutar. Motivasyonu sağlamak ve bu beceriyi geliştirmek için de ders içerisinde sürekli Türkçe konuşmak gerekmektedir. Gramer öğretimi yabancı dil öğrenmede çok önemli olsa da gramer ağırlıklı giden bir yabancı dil eğitiminde konuşma becerisi çok zor gelişmektedir. Bu durum özellikle yetişkinlerde görülmektedir, yetişkinler öğrendiği dilin gramerini öğrenince artık konuşabileceğini düşünmektedir ama işin aslı bu şekilde değildir. Dil konuşarak öğrenilir. Küçük bir çocuk, yabancı bir dil konuşan yaşlılarının içerisine bırakıldıktan bir müddet sonra o çocuk hiçbir eğitim almadan o dili konuşmaya başlar. Bunun gibi sınıf ortamında da yabancılara Türkçe öğretirken eğitim dili sadece Türkçe olmalı ve öğrenenleri de Türkçe konuşmaya özendirip cesaretlendirilmeli ve neticesinde ezber ve taklit yoluyla da olsa dili konuşmaya başlayan kişi gramerini de o esnada çözecektir.

Motivasyon bazen öğreticinin bir gülümsemesidir, bazen bir espri yapmasıdır. Yabancı dil öğrenen kişi bazen motivasyon düşüklüğü yaşayabilir ama öğretici bir çok yolu ve yöntemi kullanarak dil öğrenenlerin motivasyonunu yüksek tutmak zorundadır ki yabancılara Türkçe öğretiminde başarılı olabilsin.

4. Konuşma Becerisinde Telaffuz ve Beden Dili

Konuşma becerisinin temel özelliklerini şu şekil sıralanır: ses tonu ve tonlama, vurgu ve ritim, telaffuz ve ahenk, üslup, akıcılık, anlaşılabilirlik, söz dizimi, doğruluk, kelime zenginliği, konu ve cümle vurgusu, bütünlük ve uygunluk. Konuşma becerisinin kazanılması için dilin kurallarını yani dil bilgisini ve telaffuzu iyi bilmek ve ayrıca bunların hepsinin birbiriyle bağlantılı olarak öğretilmesi gerekmektedir. Önce dil bilgisi ve konuşma becerisi kazandırılıp daha sonra telaffuz yanlışları üzerinde durulur düşüncesi doğru değildir. Çünkü telaffuz da konuşma becerisi sırasında düzeltilmesi gereken ve en iyi şekilde yabancı dil olarak Türkçeyi öğrenene aktarılması gereken konuşma becerisinin bir alt becerisi olarak kabul edilebilecek bir beceridir. Telaffuz ve tonlamanın öğretimine gerektiği derecede önem verilmediği takdirde dil öğrenen kişinin üzerinde durmadan öğretilen telaffuz ve tonlamaları ilerleyen evrelerde düzeltilmesi çok zor olacaktır. Bunun yanında karşıdaki kişi ile iletişim kurmada sözel olmayan davranışlar da önemli bir yer tutmaktadır. Konuşma becerisini kazanan kişilerin sadece dilin kurallarını ve sözcüklerin doğru telaffuzunu öğrenmesi de yeterli olmamakta; sözel olmayan kimi davranışları da öğrenmeleri gerekmektedir. Bu sözel olmayan davranışlara da benden dili denilmektedir.(Köksal vd., 2014: 299), (Göçer, 2015: 24).

Yukarıda belirtilen konuşma dilinin temel özelliklerinin kavranıp yerine getirilmesi becerinin iyi şekilde kazanılmasında faydalı olacaktır. Bunlardan birinin eksikliği konuşmada hatalara yol açar. Örneğin: Dil bilgisi hataları konuşma esnasında doğru cümle kuramamaya, kelime hazinesinin azlığı da anlatılmak istenen duygu ve düşüncenin karşı tarafa yeterli ölçüde

aktarılamamasına, telaffuz ve tonlamanın doğru yapılmaması kelimelerin anlamsızlaşmasına veya farklı anlamlara gitmesine, beden dilinin yanlış kullanımı demek istenilenle karşı tarafın aktarılanın çok farklı şeyler olmasına neden olur.

Beden dili ve mimikler de konuşma becerisinin üzerinde durulması gereken öğelerinden biridir. Dil öğrenmenin tam olması için beden dilini doğru kullanımı gerekmektedir. Her toplumun beden ve mimik hareketleri birbirinden farklıdır. Elbette birbirine benzeyen ya da evrensel denilecek beden dili hareketleri bulunmakla birlikte, toplumların kültürel, dini vb. yaşamsal farklılıklarından ve de farklı coğrafyalarda yaşamalarından dolayı duygu ve düşüncelerini anlatmakta kullandıkları beden dilleri de farklılık göstermektedir.

B. Konuşma Becerisini Geliştirmek İçin Yapılabilecek Etkinlikler

Konuşma becerisinin geliştirilmesinde sınıf içinde ve dışında yapılacak olan etkinlikler, uygulanacak yöntem ve teknikler çok önem arz etmektedir. Yabancılara Türkçe öğreten bir kişinin, farklı bilim dallarında eğitim veren kişiden çok farklı olması gerekir. Bir tarih veya matematik öğreten öğreticiden uygulanan teknik ve sınıf içerisindeki aktiflik bakımından yabancılara Türkçe öğreten bir öğretici çok farklılık göstermek zorundadır. Dil öğreticisini ayıran en önemli fark sınıf içerisinde yapacağı etkinliklerdir. Sınıf bir bütün olarak dili yaşayarak öğrenmelidir. Bu da ancak sınıfta ve sınıf dışında yapılacak etkinliklerle olabilir.

Yapılacak etkinlikler düzenlenirken sınıfın dil seviyesi, öğrenenlerin yaş düzeyleri, cinsiyetleri, dini inançları, sosyal durumları (yetiştikleri çevre, maddi durumları vb.) çok önemlidir. Örneğin sınıfta bir konuşma konusu seçerken köyden gelmiş, maddi durumu iyi olmayan öğrencilere “Modayı takip ediyor musunuz? Hangi mağazalardan alışveriş yaparsınız?” vb. sorular sorarak konuşma ortamı oluşturmaya çalışmak çok güç olacağı gibi karşıdaki öğrenciyi de zorda bırakacaktır. Aynı şekilde Hristiyan veya inançsız birini domuz etinin haram olduğu gibi bazı konularda konuşmaya çalışmak ya da öğreticinin kendi inançlarından yola çıkarak karşıya dikte edecek şekilde konular açmaya çalışmak gibi durumlar konuşma sırasında bazı sıkıntılara yol açabilir. Bunlar ve bunlara benzer durumlar dikkate alınarak yapılacak sınıf içi ve dışı etkinlikler konuşma becerisinin en iyi şekilde gerçekleşmesini sağlayacaktır. Konuşma becerisinin kazandırılması için sınıf içinde ve dışında yapılabilecek başlıca etkinlikleri şunlardır:

1.Sınıf İçinde Uygulanabilecek Yöntem ve Etkinliklere Bazı Örnekler

1.1. Konuşma ilk olarak diyaloglardan başlamalı, kendini tanıtmaya, karşılıklı tanışma, birisini tanıtmaya gibi başlangıç diyaloglarıyla öğrenci konuşmaya başlatılır. Kitaptan tam bir diyalog dinletilir ve okutulur. Daha sonra yarım bırakılmış veya bazı kesimleri eksik bırakılan diyalog metinleri tamamlanır, ardından öğrencilerin kendilerinin diyalog oluşturmaları istenir. İlk haftalar bu diyalogları üzerinde durulur.

1.2. Öğrenci alfabeyi tam olarak kavradıktan sonra okumaya da ağırlık verilir. Okumalar sınıf içerisinde sesli ve sesiz okuma şeklinde yaptırılır. Ağırlıklı olarak sesli okuma yaptırılmalı, kelimeleri, harfleri seslendirirken bazı hatalar olabilir bu şekilde hataları düzeltilme imkânı olur.

1.3. A4 kâğıdına çıkartılmış bir resim tahtaya asılır ve öğrencilerin bu resim üzerine konuşması istenir. Burada öğrenci basit cümlelerle resimde gördüklerini yorumlamaya başlar ve anlatır. Bu uygulama ilerleyen düzeylerde de yapılabilir. Daha ileri düzeylerde öğrenciden resmi daha detaylı bir şekilde yorumlaması, resme bakınca neler hissettiği gibi şeyler sorulabilir.

1.4. A1 düzeyinde öğrenciden ailesini tanımasını istenir. Ailesindeki kişilerin karakterlerini anlattırılabilir. B1 ve B2 düzeylerinde kendi şehirlerini, ülkesini vb. şeyleri tanıtan sunum hazırlamaları istenilir.

Jest, mimik kullanımına dikkat edilmelidir. Ayrıca Türkçedeki yansıma sesler de kullanılarak öğrencinin dikkati çekilmelidir.

1.5. Sınıf içi oyunlar oynatılır. Yabancılara Türkçe öğretiminde her düzeyde oynatılabilir oyunlar vardır. Fakat düzey arttıkça oynatılacak oyun sayısı ve çeşidi de artacaktır. Aşağıda örneğini verdiğimiz oyunların B1 düzeyinden itibaren uygulanması daha etkili olacaktır.

a. Evet - hayır yarışması: Bir sunucu öğrenciye çeşitli sorular sorarak cevaplaması ister. Bu sorulara “evet- hayır” şeklinde yanıt vermemesi gereklidir. Burada sunucu ilk başlarda Türkçe öğretmeni olabilir, ilerleyen zamanlarda öğrencilerin içerisinde birisi seçilerek sunuculuk yaptırılır.

b. Hadi anlat bakalım: Sınıf iki gruba bölünür ve iki gruptan birer kişi sıra ile çıkararak öğretmenin verdiği kelime veya cümleyi kendi grubuna konuşmadan anlatmaya çalışır, grup arkadaşları da bunun ne olduğunu anlamaya çalışır.

c. Tabu oyunu: Sınıf iki gruba bölünür, her gruptan bir kişi sırayla çıkararak kendi grubuna tabu kağıdındaki kelimeyi anlatmaya çalışır, puanlama yapılarak en yüksek puanı alan grup birinci olur.

1.6. B2 düzeyinden itibaren her hangi bir konu hakkında (düğün törenleri, komedi konulu oyunlar vb.) basit bir skeç hazırlamaları ve sınıfta oynamaları istenir. Konu belirlendikten sonra bir hafta müddet verilir ve bu zaman zarfında öğrenciler oyunlarına hazırlanırlar. Daha sonra belirlenen bir zaman diliminde oyunlarını oynarlar.

1.7. Sosyal içerikli bir olay izletilir veya dinletilir, sonra bu olay hakkında öğrencilerin yorum yapması istenir. Bu uygulama A2 düzeyinden itibaren uygulanabilir. Burada olay seçilirken olayın içeriği küresel ısınmayı anlatan kısa bir film, hayvanlara eziyet etmekle ilgili bir görüntü vb. olabilir. Öğrencilerden bu izledikleri veya dinledikleri olay hakkında toplumsal değerler ışığında yorumlamaları istenir.

1.8. Bir konuda bir şey izletilir veya dinletilir daha sonra yarıda kesip devamını sorulur. Burada öğrenciden olay örgüsünü devam ettirmesi istenir.

1.9. Bir konu belirlenir (örneğin; kızlar erken yaşta evlenebilir ve kızlar erken yaşta evlenemez vb. konular olabilir) sınıf iki gruba ayrılır bir grup tartışmanın olumlu tarafını, diğeri olumsuz tarafını tutar ve konu karşılıklı olarak tartışılır. Daha sonra karşılıklı sorular sorulur. İzleyiciler de soru sorar. Son olarak izleyicilerin oylarıyla kazanan grup belirlenir.

Sınıf ortamında kullanılan örnek olay, tartışma, skeç vb. bütün faaliyetlerde seçilen konulara çok dikkat edilmelidir. Konular seçilirken toplumun yapısı iyi analiz edilmiş olmalı ve sınıfta

ciddi tartışmalara sebep olacak konulara yer verilmemelidir. Farklı bir kültüre ve değerlere sahip kişilere Türkçe öğretildiği unutulmamalı ve ona göre davranılmalıdır.

2.Sınıf Dışı Etkinlikler

2.1. Sınıfta okuma yapıldığı gibi eve de ödev olarak okuma metinleri verilir ama evde yüksek sesle okuması gerektiği belirtilmeli, bu şekilde yapılan okumalarda öğrencinin okuması ve harfleri seslendirmesi hızlı bir şekilde düzelir.

2.2. Bir konu hakkında dışarıdaki kişilerle röportaj yapmaları istenir. Bir konu belirlenir ve iki öğrenciye kameraya çekerek röportaj yaptırılır. Daha sonra sınıfta bu röportaj izlenir ve hatlar belirtilir. Bu uygulama farklı sınıftan birden fazla grup oluşturularak da yaptırılabilir.

2.3. Whatsapp grupları oluşturulur. Bu gruplarda Türkçeye dair her şey paylaşılabilir. Burada sadece Türkçe konuşmaları istenir.

2.4. Türk arkadaşlar edinmeleri istenilebilir. Bu durum eğer Türkçe eğitimi Türkiye’de yapılıyorsa çok sorun olamayacaktır, çünkü öğrenci dışarıda sosyal hayatta daima Türklerle muhatap olabilecektir. Fakat Türkçe öğretimi yurt dışında yapılıyorsa örneğin Kırgızistan’da bulunan Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi gibi kurumlarda Türkçe öğrenen bir kişinin sınıf dışında Türkçe konuşması kolay olmayacağından mümkün olduğu kadar Türklerle tanışıp konuşmaları teşvik edilmelidir.

Sonuç

Yabancılara Türkçe öğretimi kazandırılması hedeflenen beceriler bakımından bir bütün olarak bakılmalı, fakat bu beceriler içerisinde konuşma becerisi dil öğretiminde ayrı bir yeri olduğu dikkatlerden kaçmamalıdır. Konuşma becerisi ne derece iyi olursa yabancı dil öğrenmeye olan inanç ve istek de o derece artmaktadır. Yabancılara Türkçe öğretiminde konuşma becerisini geliştirmek için yukarıda belirtilen etkinliklerin yanı sıra dil öğreticisinin sürekli yeni etkinlikler arayışı içerisinde olması gerekmektedir. Konuşma becerisi dil öğrenen kişinin uygulamasına yönelik bir beceridir. Türkçe öğreten kişinin anlatmasıyla değil, dil öğrenen kişinin bizzat uygulamasıyla gelişebilecek bir beceridir. Ayrıca bu beceriyi canlı tutmak için sürekli pratik yapmak gerekmektedir. Eğer dil öğrenen uzun süre öğrendiği dilde konuşmazsa ilk olarak o dilde konuşmayı unuttur, ardından diğer becerileri kaybetmeye başlar. Yukarıda da belirtildiği gibi pratik ve uygulama çok önemlidir.

Kaynakça

- Arslan M., Akbarov A. (2010). “Türkiye’de Yabancı Dil Öğretiminde Motivasyon-Yöntem Sorunu ve Çözüm Önerileri”. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi 24: 179–191
- Göçer A. (2015). “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Konuşma Becerisinin Kazandırılması”. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 17/ 2: 21-36
- Keskin T. (2015). “Beden Dili ve Hitabet”. İstanbul: AZ Kitap Yay.
- Köksal D., Pestil A. D. (2014). “Yabancı Dil Öğretiminde Yaklaşım, Yöntem ve Teknikler”. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi: Kuramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler (Editör: A. Şahin), Pegem Akademi Yayınları 295-316
- Köksal D., Varışoğlu B. (2014). “Yabancı Dil Öğretiminde Yaklaşım, Yöntem ve Teknikler”. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi: Kuramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler (Editör: A. Şahin), Pegem Akademi Yayınları 81-111
- Polat Y. (2002). “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Konuşma Öğretimi ve Edim Sözler”. Anadili Dil Kültürü ve Eğitim Dergisi 26 Temmuz- Ağustos-Eylül: 62-75
- Taşköprü G. (2017). Yabancı Dil Olarak Türkçe Sınıflarında Konuşma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Materyal Hazırlama. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/uluslararasi-ogrenci-hareketlilik-ve-turkiye-40139736> (Erişim: 15.01.2019).
- https://www.ntv.com.tr/egitim/turkiyedeki-yabanci-ogrenci-sayisi-795-bin-962ye-ulasi,OpnWuWDZLkyNsTNv5cZTpg?_ref=infinite (Erişim: 15.01.2019).

**TOPLUMSAL YAŞAMA TAM KATILIM İÇİN ERİŞEBİLİR KENTLER: ZONGULDAK
ÖRNEĞİ**

(Sayfa 43-52)

Doç. Dr. Sanem BERKÜN

Bülent Ecevit Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü,

sanemberkun@beun.edu.tr

ÖZET

Dünya nüfusunun her geçen gün artan bir bölümü kentlerde yaşamaktadır ve kentlerin sunduğu fırsatlara katılım her insanın sahip olduğu temel haklardan biridir. Dünya nüfusunun yaklaşık %10'u Türkiye nüfusunun ise %6,9'u engellidir. Engellilerin eşit hak ve olanaklara sahip olarak toplum yaşamının tüm alanlarına tam katılımlarının sağlanması çağdaş toplum ve sosyal devlet olmanın öncelikli gereğidir. Buna karşılık dünyanın birçok yerinde engelliler kent mekânlarını kullanırken fiziksel, toplumsal, psikolojik ve ekonomik çok sayıda engelle karşılaşmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre de engelliler için en büyük sorunun erişebilirlik olduğu belirtmiştir. Bu doğrultuda "herkes için erişilebilir" bir kent tasarımı geliştirilmesi yönünde çabalar her geçen gün artmaktadır. Zonguldak doğal güzellikleri ile Türkiye'nin gelişmekte olan kentlerinden biridir. 2011 Nüfus ve Konut Araştırması bulgularına göre Zonguldak'ta nüfusun %9,9'u oranında engelli yaşamaktadır. Zonguldak'ta engellilerin kent yaşamına tam katılımlarının önündeki engellerin tümüyle kaldırıldığını söylemek mümkün değildir. Üç bölümden oluşan çalışmanın ilk iki bölümünde, erişebilirlik ve engellilerin kent mekânlarını kullanırken karşılaştıkları engeller üzerinde durulmuş, üçüncü bölümde ise, Zonguldak erişebilirlik açısından araştırılmıştır. Çalışmanın nihai amacı erişebilirliğin önemini ortaya koymak ve yapılabileceklerle dair öneriler sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Kent, Engelliler, Erişebilirlik, Zonguldak, Türkiye

**ACCESIBLE CITIES FOR TOTAL INVOLVEMENT IN SOCIAL LIFE: THE EXAMPLE
OF ZONGULDAK**

ABSTRACT

An ever increasing part of world population live in the cities and participation in the opportunities offered by the cities is one of the fundamental rights every individual holds. About %10 of the world population and %6,9 of the population in Turkey are disabled. Ensuring total involvement of the disabled with equal rights and opportunities in all the fields of social life is the prior condition of being a contemporary and social state. On the other hand, in many parts of the world, disabled people meet with numerous physical, social, psychological and economic obstacles while using the environment in cities (*tam çevirisi bu ama* : benefiting from the opportunities within the environment in cities *deselek daha sık durur bence*). According to World Health Organisation, it is stated that the biggest problem for the disabled is accessibility. Accordingly, efforts in developing an ‘accessible for everyone’ city plan increase day by day. With its natural beauties, Zonguldak is one of the developing cities in Turkey. According to the findings of Population and Housing 2011, disabled people with the rate of %9,9 of the population live in Zonguldak. It is not possible to say that the obstacles met by the disabled in total involvement in city life are completely removed. In the first two chapters of the study which is made up of three chapters, the obstacles the disabled people meet while using the environment (*ya da bence*: benefiting from the environment) are emphasised and in the third chapter, Zonguldak is researched in terms of accessibility. The ultimate aim of the study is to present the importance of accessibility and to submit proposals regarding the things that can be done.

Key Words: City, Disabled, Accessibility, Zonguldak, Turkey

1. Giriş

Son dönemlerde sıkça karşılaşılan kavramlardan biri olan erişebilirlik (accessibility), herkesin tüm hak ve hizmetlerden eşit koşullarda, bağımsız bir şekilde faydalanabilmesinin öncelikli koşullarındandır. Nüfusun artan bir bölümü kentlerde yaşadığından, kent tasarımında erişebilirlik sağlanması üzerinde daha fazla çalışılmakta, toplumdaki herkesin yaşamın tüm alanlarına tam ve etkin katılabilmesi önündeki engeller kaldırılmak istenmektedir. Bu amaçla kentleşmenin bir gereği olarak; kentsel mekânların, toplumun tüm bireylerin eşit şekilde kolayca kullanımına uygun yaşanabilir mekânlar biçiminde düzenlenmesi ve yapıları çevrenin herkes için tasarlanması hedeflenmektedir. Erişebilirlik, doğal ve insan yapımı fiziksel çevre başta olmak üzere, ekonomik, sosyal ve kültürel çevreye ulaşabilme, bu çevrelerde verilen hizmetlerden yararlanma ve katkıda bulunma olanaklarına sahip olmayı ifade etmektedir(Çağlar, 2012: 542). Sürekli gelişim gösteren erişebilirlik günümüzde sadece engelli bireyleri değil tüm toplumu ilgilendiren bir niteliğe bürünmüştür. Birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülke gibi Türkiye’de de erişebilirliğin sağlanması adına mevzuat ve standartlar geliştirilmektedir.

Dünya nüfusunun yaklaşık %10’u Türkiye nüfusunun ise %6,9’u engellilerden oluşmaktadır. Öte yandan tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de nüfus yaşlanmaktadır ve yaşlılarında engellilere benzer hareket kısıtları bulunmaktadır. Dünyanın birçok yerinde yaşlı ve engelliler kent mekânlarını kullanırken fiziksel, toplumsal, psikolojik ve ekonomik çok sayıda engelle karşılaşmaktadır. Türkiye’de de engellilerin eşit şekilde kentsel mekânlardan kolayca yararlanabildiklerini ve herkes için erişilebilir mekânların olduğunu söylemek güçtür. Bununla birlikte tüm insanların eşit hak ve olanaklara sahip olarak toplum yaşamının tüm alanlarına tam katılımlarının sağlanması çağdaş toplum ve sosyal devlet olmanın öncelikli gereğidir.

Zonguldak doğal güzellikleri ile Türkiye’nin gelişmekte olan kentlerinden biridir. 2011 Nüfus ve Konut Araştırması bulgularına göre Zonguldak’ta nüfusun %9,9’u oranında engelli yaşamaktadır. Zonguldak’ta engellilerin kent yaşamına tam katılımlarının önündeki engellerin tümüyle kaldırıldığını söylemek mümkün değildir. Üç bölümden oluşan çalışmanın ilk iki bölümünde, erişebilirlik ve engellilerin kent mekânlarını kullanırken karşılaştıkları engeller üzerinde durulmuş, üçüncü bölümde ise, Zonguldak erişebilirlik açısından araştırılmıştır. Çalışmanın nihai amacı erişebilirliğin önemini ortaya koymak ve yapılabileceklere dair öneriler sunmaktır.

2. Erişebilirlik Kavramı

Son yıllarda literatürde sıklıkla kullanılan bir kavram olan erişebilirlik bir taşınmaz, bir yerleşim yerine ya da bir yerleşim yerinin sunduğu kamusal hizmetlere erişme olanağını, varış kolaylığını ifade etmektedir(Keleş, 1998: 49). Herkesin istediği her yere ve her hizmete bağımsız ve güvenli olarak ulaşabilmesi olarak da tanımlanan erişebilirlik; yaşam içerisindeki fiziksel ve sosyal tüm gereksinimlere ulaşım olanağını değerlendiren bir yaklaşıma işaret etmektedir(Çiftçi vd., 2017: V; Akın & Önal, 2016: 53).

Erişebilirlik standartları oluşturma girişimi ilk kez 1961 yılında ABD’de “Bedensel Engelliler ve Çevreleri” adlı Stockholm konferansı sonrasında gerçekleştirilmiştir(Şat & Göver, 2017: 526). Erişebilirlik standartları zaman içerisinde gelişmiş ve günümüzde sadece engellileri değil, çeşitli nedenlerle hareket kısıtlılığı olan tüm insanların ihtiyacını karşılayan bir gereklilik haline gelmiştir. Engelliler dışında hareket kısıtlılığı olan gruplar şu şekilde sıralanabilir(TSE, 2011: 12);

- Yaşlılar ve çocuklar
- Çok uzun ya da çok kısa boylular
- Aşırı kilolular
- Geçici engelliler (hamileler, sakatlananlar, hastalar)
- Bebek arabalıları ve yük taşıyanlar

Çevre koşulları değiştiğinde ve hayat şartları zorlaştıkça, erişilebilirlik standartları da gelişmiştir (Doğan, 2017: 1680). Ancak bu gelişmelere karşın Dünya Sağlık Örgütü'ne göre erişilebilirlik, engelliler perspektifinden engellilerin karşılaştığı en büyük sorundur. Uluslararası boyutta temel bir insan hakkı ve devletlerin sorumluluğu olarak görülen erişilebilirliğin normatif sınırları tartışmalıdır.

Erişilebilirliği en kapsamlı olarak tanımlayan ve bağımsız bir hükümle düzenleyen ilk sözleşme BM Engelli Hakları Sözleşmesi'dir. BM Engelli Hakları Sözleşme'nin pek çok hükmünde hakkın ya da devlet yükümlülüklerinin asli unsuru olarak erişilebilirlik kavramına yer verilmiştir. Sözleşmeyle engellilerin kamusal alanda verilen her türlü hizmetten yararlanabilmeleri için devletlerin alacakları gerekli tedbirler sıralanmış ve engellilerin bina ve kurumlar ile bilgiye rahatça erişebilmelerinin sağlanması ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir (Çağlar, 2012: 547). Birçok ulusal mevzuat ve sosyal politika da uygulamaları uluslararası düzenlemeler paralelinde şekillenmiş ve erişilebilirlik standartlarına ulaşmak ortak bir hedef olarak benimsenmiştir. Buna karşın erişilebilirlik hedeflerine birçok ülkede ve Türkiye'de de ulaşamamıştır.

Türkiye'de "2002 Türkiye Özürlüler Araştırması" engellilere yönelik ilk araştırmadır. Bu araştırma ile Türkiye'de engellilerin niceliksel ağırlığı, özellikleri, sosyo-ekonomik sorunları ve beklentilerinin saptanması hedeflenmiştir. Türkiye'de nüfusun %12,29'unu engelliler oluşturmaktadır. Engelli grubun medyan yaşı 33,86, süregen hastalığı olanlar için ise 48,87 olarak saptanmıştır (2002 Türkiye Özürlüler Araştırması). Dolayısıyla Türkiye'de insan kaynakları açısından önemli bir engelli potansiyeli bulunmaktadır. Buna karşılık 2002 verilerine göre her beş engelliden, sadece biri istihdam edilebilmiştir. Ayrıca işgücüne katılım oranı, cinsiyet bazında da önemli farklılıklar göstermekte, işsizlik oranı kadınlarda daha yüksek gözlenmektedir. Engellilerin istihdam sorunlarının en büyük nedenlerinden biri engellilerin eğitim ve vasıf düzeylerinin düşüklüğüdür. 2002 Türkiye Özürlüler Araştırması'na göre engellilerin % 40,97'si, süregen hastalığa sahip olanların ise % 47,10'u ilkökul mezunudur. Üstelik 2002 Türkiye Özürlüler Araştırması İleri Analiz Raporu'na göre genel nüfusun %12,9'u okuma yazma bilmezken, engellilerde bu oran 3 kat daha fazladır (%36,3). Yüksekokula devam eden engelli oranı sadece % 2,24'tür (2002 Türkiye Özürlüler Araştırması İleri Analiz Raporu; Berkün, 2013: 85-90).

Türkiye'de nüfusun %12,29'unu oluşturan engelli vatandaşların Anayasa başta olmak üzere çeşitli kanun ve uluslararası sözleşmelerde eşit, özgür ve onurlu yaşama hakları güvence altına alınmıştır. Ancak bu konuya ilişkin tüm uluslararası sözleşme, kanun ve yönetmelik hükümlerine rağmen, yeterli ve doğru uygulamalar istenilen boyuta ulaşamamıştır (Berkün, 2016a: 64-65). Daha genel bir ifade ile Türkiye, iç hukukunu ve uygulamalarını sözleşmelerle uyumlaştırma ve yükümlülüklerini yerine getirmesi konusunda sıkıntıları olan bir devlettir (Çağlar, 2012: 558).

3. Engellilerin Kent Mekânlarını Kullanırken Karşılaştıkları Engeller

Günümüzde toplumların artan bir bölümü kentlerde yaşamaktadır. Gittikçe kalabalıklaşan kentlerde yaşanan sorunlar, kent planlama ve yönetiminde çok boyutlu bir yapılanmaya olan ihtiyacı da artırmıştır. Kentin sunduğu tüm fırsatlara erişim, kentte yaşayan herkesin en temel hakkıdır. Kent erişilebilirliği için planlama, tasarım, yönetim anlayışı kadar toplum farkındalığı ve desteğine de ihtiyaç vardır. Toplumdaki bireylerin tutum ve davranışları, alışkanlıkları mekânların erişilebilir olmasını sınırlayan ya da kolaylaştıran bir unsurdur. Kentlerde erişilebilirliği kısıtlayan etmenlerden öne çıkanlar şu şekilde sıralanabilir (Odabaş Uslu & Güneş, 2017: 31);

- Uygun olmayan zemin kaplamaları-bozuk ya da kaygan yüzeyler
- Güvenlik tedbiri alınmayan altyapı çalışmaları
- Çok yüksek ya da çok dar kaldırımlar
- Uygun olmayan rampalar
- Uygun olmayan kavşak noktaları (güvenli yaya geçitleri)
- İşaret ve uyarıcı levhaların eksikliği, aydınlatılmamış sokaklar

- Kullanıma uygun olmayan kent mobilyaları (telefon ve telefon kabinleri, banklar vb.)
- Sesli ve görsel uyarıcıların olmaması nedeniyle hizmet edemeyen ulaşım sistem ve araçları

Türkiye’de engellilerin çoğu, yapılı çevredeki engeller nedeniyle okula ve hatta bir okuma yazma kursuna dahi gidememektedir(Soykut Sarıca & Yüksel, 2012: 58). 2010 Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması’na göre engellilerin %66,9’u kaldırımlar, yaya yolları ve yaya geçitlerinin kendileri için uygun olmadığını düşünmektedir. Yine %66,3’lük bir engelli grubu oturdukları binanın, %59,5’lik bir engelli grubu ise dükkân, market, mağaza ve lokantaları kullanırken zorluklarla karşılaşmaktadır. Keza engellilerin %58,4’ü kamu binalarının, %55,4’ü postane ve banka benzeri yerlerin engelli bireyin kullanımına uygun olmadığını belirtmiştir. Bu veriler merkezi idare ile yerel yönetimlerin engellilerin fiziksel erişimleri konusunda bütünsel ve koordineli çalışmadığını gösterir niteliktedir(Çağlar, 2012: 563).

Erişilebilirlik, çağdaş bir kentin en önemli yaşam kalitesi göstergesidir ve yerel yönetimler kentlerin erişilebilir hale getirilmesinde öncelikle sorumlu kurumdur. Yerel yönetimler; yaya yollarının, toplu taşıma araçlarının, resmi yapılara ulaşım güzergâhlarının erişim ve ulaşım açılarından engellilere uygun hale getirilmesi için çalışmalıdır. Kentsel mekânı kullanma hakkı, kente erişebilme, onu kendi taleplerine göre dönüştürme ve yeniden yapılandırma hakkı her vatandaş gibi engellilerin de en temel hakları arasındadır. Yerel yönetimler, engellilere en yakın sorunlarını ilettikleri kurumlar olması nedeniyle bu hakların tesisinde önemli birimlerdir. Öte yandan yerel yönetimlerin görevi, yalnızca fiziki mekânlarla sınırlı kılmamakta, aynı zamanda bir anlayış değişimini desteklemeyi de gerektirmektedir. (Fırat, 2009: 68; Kesgin, 2014: 8-11; Bezmez ve Yardımcı, 2010: 165).

4. Erişilebilirlik Açısından Zonguldak

Zonguldak doğal güzellikleri ile Türkiye’nin gelişmekte olan kentlerinden biridir. 2011 Nüfus ve Konut Araştırması bulgularına göre Zonguldak’ta nüfusun %9,9’u oranında engelli yaşamaktadır. Zonguldak’ta engellilerin kent yaşamına tam katılımlarının önündeki engellerin tümüyle kaldırıldığını söylemek mümkün değildir.

Alan araştırması Zonguldak kent merkezinde yürütülmüştür. Alan araştırması olarak çeşitli kamu kurumları (Zonguldak Valiliği, Zonguldak Belediyesi, Zonguldak Atatürk Kültür Merkezi, Zonguldak KYK Karaelmas Kız Öğrenci Yurdu), toplu taşıma araçları ve şehir merkezi cadde ve sokakları erişilebilirlik açısından değerlendirilmiştir. Mevcut durumlara ilişkin bilgilerin toplanmasında gözlem ve fotoğraflar kullanılmıştır. Araştırma 2019 yılı Nisan ve Haziran ayları içerisinde yapılmıştır.

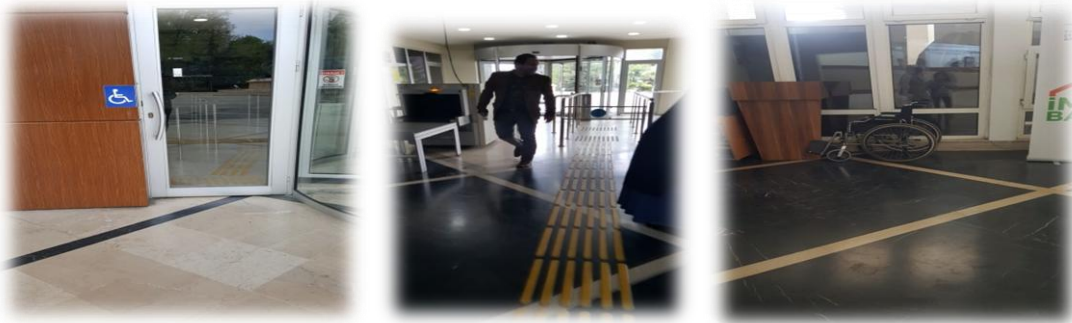
4.1. Kamu Kurumları

Yakın bir tarihte yapılmış olan Zonguldak Valiliği erişilebilir özelliktedir. Zonguldak Valiliği’nde Engelli Otoparkı mevcuttur ve park yerlerinde engelli işaretleri bulunmaktadır. Valilik kaldırımları ideal genişliktedir. Kaldırımda engelli hareket alanını kısıtlamayacak şekilde rampa yapılmıştır. Bina girişleri ve giriş kapıları ulaşılabilir. Bina içi asansörü tekerlekli sandalye kullanımına uygundur ve engellilerin manevra kabiliyetine engel olmayacak yükseklik ve genişliktedir. Bina içerisinde alçak seviyede prizler mevcuttur. Bina içi tuvaletleri erişime uygun ve tam donanımlı şekilde dizayn edilmiştir.

Şekil 1: Zonguldak Valiliği Bina Giriş Yolu

Şekil 2: Zonguldak Valiliği Bina Girişi

Şekil 3: Zonguldak Valiliği Bina İç Tasarımı

Zonguldak Belediyesi kısmen erişilebilir özelliktedir. Zonguldak Belediyesi'nde Engelli Otoparkı mevcuttur ve park yerlerinde engelli işaretleri bulunmaktadır. Ancak kaldırım genişliği ölçütlere uygun değildir ve engellilerin hareket alanını kısıtlayan bir rampa vardır. Belediye bina girişi ve kapılar ulaşılabilir değildir. Erişim oldukça zordur. Bina içi asansörü tekerlekli sandalye kullanımına

uygundur. Bina içerisinde alçak seviyede prizler mevcut değildir. Bina içi tuvaletleri erişime uygun değildir.

Şekil 4: Zonguldak Belediyesi Bina Giriş Yolu

Şekil 5: Zonguldak Belediyesi Bina Girişi

Zonguldak Atatürk Kültür Merkezi erişilebilir özellikten oldukça uzaktır. Zonguldak Atatürk Kültür Merkezi'nde Engelli Otoparkı mevcut değildir. Park yerlerinde engelli işareti de bulunmamaktadır. Kaldırım genişliği ölçütlere uygun değildir. Binanın engellilerin hareket alanını kısıtlayan bir rampası vardır. Bina giriş ve kapıları ulaşılabilir değildir ve erişim oldukça zordur. Bina içi erişim için asansör mevcut değildir. Bina içi alçak seviyede priz yoktur. . Bina içi tuvaletleri erişime uygun değildir.

Şekil 6: Zonguldak Atatürk Kültür Merkezi

Zonguldak KYK Karaelmas Kız Öğrenci Yurdu erişilebilir özelliktedir. Yurtta Engelli Otoparkı mevcuttur. Park yerlerinde engelli işaretleri bulunmaktadır. Kaldırımları ideal genişliktedir ve engellilerin hareket alanını kısıtlamayacak şekilde rampası yapılmıştır. Bina girişleri ve giriş kapıları

ulaşılabilir. Bina içi asansörü tekerlekli sandalye kullanımına uygundur. Engellilerin manevra kabiliyetine engel olmayacak yükseklikte ve genişliktedir. Bina içerisinde alçak seviyede prizler mevcuttur. Bina içi tuvaletleri erişime uygun ve tam donanımlı şekilde dizayn edilmiştir.

Şekil 7: Zonguldak KYK Karaelmas Kız Öğrenci Yurdu Bina Giriş Yolu ve Krokisi

Şekil 8: Zonguldak KYK Karaelmas Kız Öğrenci Yurdu Bina Girişi

Şekil 9: Zonguldak KYK Karaelmas Kız Öğrenci Yurdu Bina İç Tasarımı

4.2. Toplu Taşıma Araçları

Zonguldak'ta şehir içi ulaşım belediye ve özel halk otobüsleri, dolmuşlar ve taksiler aracılığı ile sağlanmaktadır. Zonguldak'ta 17 adet minibüs durağı mevcuttur. Belediye şehir içi taşımacılığını özel sektöre devretmiş olduğundan ulaşım genellikle minibüs kullanılarak sağlanmaktadır. Minibüsler gece 22 ye kadar hizmet verdiği için, sonrasında ulaşım gece çalışan halk otobüsleri ve taksiler vasıtası ile sağlanmaktadır. Zonguldak'ta otobüslerde engelli rampası bulunmakta, fakat şoför yardımı olmadan kullanılamamaktadır. Ancak minibüsler için böyle bir teknoloji mevcut değildir. Zonguldak'ta engellilerin kullanımına uygun olarak tasarlanmış taksi bulunmamaktadır. Engelliler şoför ya da

üçüncü kişilerin yardımı ile taksi ile ulaşımdan yararlanabilmektedir. Zonguldak kentinin oldukça engebeli ve merdivenli yokuşlara sahip coğrafyası düşünüldüğünde toplu taşıma araçlarına duyulan ihtiyaç üst düzeydedir.

Şekil 10: Zonguldak Toplu Taşıma Araçları

4.3. Şehir Merkezi Cadde ve Sokaklar

Zonguldak coğrafi açıdan engebeli olduğundan erişilebilirlik açısından daha fazla engelin bulunduğu bir kenttir. Şehir yokuşları, merdivenleri ve dar yolları ile başta engelliler olmak üzere hareket kısıtlılığına sahip olanlar için yaşaması oldukça zor bir yerleşim yeridir. Zonguldak'ta erişilebilirlik alanında sorunlar çözülmemiştir. Tasarım, kullanılan malzeme ve şehir aksesuarlarının önemli bir bölümü standartlara uygun değildir.

Şekil 11: Zonguldak Şehir Cadde ve Sokakları

5. Sonuç

Alan araştırması bulgularına göre Zonguldak halkının başta yollar olmak üzere yaya kaldırımlarından, konutlardan ve kamu binalarına erişimden muzdarip oldukları görülmektedir. Zonguldak'ta da tüm Türkiye de olduğu gibi insanların yardımsever tutumlarından dolayı zorlukların belli bir kısmı belli bir düzeyde aşılmaktadır. Ancak sorunların bu şekilde bir nebze aşılmış olması hak temelli bir yaklaşım için yeterli değildir. İdeal olan kanunlarda belirtilen hakların yetkililer tarafından karşılanmasıdır. Tüm insanlar her türü ayrımcılıktan uzak ve bireysel farklılıklarının toplumla bütünleşmeye engel olmadığı bir ortamda yaşama hakkına sahiptir. Bu bağlamda toplumların erişebilirlik düzeyi aynı zamanda bir gelişmişlik göstergesidir. Hedefler engelleri aşmak değil ortadan kaldırmak yönünde olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akın, G. & Önal, S. (2016), “Kentsel Alanların Tasarımında Ergonomik Sorunlar”, **AÜDTCF Antropoloji Dergisi**, 31, ss.51-60.
- Bezmez, D. & Yardımcı, S. (2010), “Dönüşen Vatandaşlık Kurguları Çerçevesinde Sakat Hakları: Kurumsal Yaklaşımlar ve Türkiye Örneği”, **Yurttaşlık Tartışmaları: Yeni Yaklaşımlar**, Editör: Kartal, F. Ankara: TODAİE.
- Çağlar, S. (2012), “Engellilerin Erişebilirlik Hakkı ve Türkiye’de Erişebilirlikleri”, **Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 61(2), ss. 541-598.
- Çiftçi, İ. – Çağlayan Gümüş, D.- Fevzioglu, G. – Ayanoglu, S. & Sayan, T. (2017), **Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Formları**, Ed: Çiftçi, İ. & Çağlayan Gümüş, D., Ankara: Aile ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yayını, Yayın No: 01
- Doğan, Ö. E. (2017), “Evrensellik ve Erişilebilirliğin Grafik Tasarım Çalışmalarında Kullanımı”, **Ulakbilge**, 5(16), ss.1677-1692.
- Fırat, S. (2009), “Engelsiz Bir Kent Tasarlamada Yerel Politikaların Önemi” (2009), **Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi**, 20(2), ss. 57-68.
- Keleş, R. (1998), **Kentbilim Terimleri Sözlüğü**, Ankara: İmge Kitabevi.
- Kesgin, B. (2014), “Engellilere Yönelik Yerel Sosyal Politikaları”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, 23(4), ss.1-15.
- Odabaş Uslu, A. & Güneş, M. (2017), “Engelsiz Kentler-“Herkes İçin Erişilebilir Kentler””, **Uluslararası Peyzaj Mimarlığı Araştırma Dergisi**, 1(2), ss.30-36.
- Soykut Sarıca, Y. P. & Yüksel, E. (2012), “Yerel Yönetimlerde Sosyal Sorumluluk Projesi Uygulaması Olarak Sosyal Hayata Katılım: Engelsiz Yaşam”, **Çalışma İlişkileri Dergisi**, 3(1), ss. 48-66.
- Şat, N. & Göver, T. (2017), “Engelliler İçin Belediyelerin Erişilebilirlik Sorumlulukları: Çorum Engel Haritası Projesi”, **Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 10(1), ss. 521-541.
- TSE, (2011), TS 9111 Özürlüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklere, Erişim Adresi: <http://hissedilebiliryuzeyler.com/pdf/tse9111.pdf> (13.06.2019).
- 2002 Türkiye Özürlüler Araştırması Temel Göstergeleri, Erişim Adresi: <http://www.ozida.gov.tr/arastirma/oztemelgosterge.htm>, (06. 02. 2012).
- 2002 Türkiye Özürlüler Araştırması İleri Analiz Raporu, Erişim Adresi: <http://www.ozida.gov.tr/arastirma/troailerianaliz.htm?menu=arastirma&sayfa=ilerianaliz>, (06. 02. 2012)
- 2011 Nüfus ve Konut Araştırması, Erişim Adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/2618/nufus-ve-konut-arastirmasi-engellilik-arastirma-sonuclari.pdf> (16.06.2019).

YAŞLILARA BAKIM VEREN AİLE BİREYLERİNDE ALGILANAN BAKIM YÜKÜ VE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

(Sayfa 53-78)

Dr. Öğretim Üyesi, **Gülsüm KORKUT**
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü,
gkorkut@mehmetakif.edu.tr,

Öğr. Gör. Dr., Zahide GENÇTÜRK
Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Atabey Meslek Yüksekokulu,
Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri,
zahidegencturk@isparta.edu.tr,

Öz

Bu araştırma, yaşlılara bakım veren aile bireylerinde bakım verme yükü ve yaşam doyumunu etkileyen değişkenleri belirleyerek, bakım verme yükü ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma kapsamında Kahramanmaraş ili Çağlayancerit ilçesinde yaşayan 201 bireye ulaşılmıştır. Katılımcılara sosyo-demografik bilgilerinin ölçüldüğü veri formu ile Yetişkin Yaşam Doyumu Ölçeği ve Bakım Verme Yükü Ölçeği uygulanmıştır. Kaba ve diğerleri (2018) tarafından geliştirilen 'Yetişkin Yaşam Doyumu Ölçeği'; 21 maddeden ve 5 faktörden (genel yaşam doyumunu, ilişki doyumunu, benlik doyumunu, sosyal çevre doyumunu, iş doyumunu) oluşmaktadır. Zarit ve diğerleri (1980) tarafından geliştirilen ve İnci (2006) tarafından Türkçe'ye uyarlanarak geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan 'Bakım Verme Yükü Ölçeği'; 22 maddeden ve tek boyuttan oluşmaktadır. Verilerin analizinde ölçek puanının demografik özelliklere göre farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi için t testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. Bununla birlikte puanlar arasındaki ilişki için pearson korelasyon ve etki için lineer regresyon testi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı, Bakım Veren, Bakım Yükü, Yaşam Doyumu, Aile Bireyleri.

EVALUATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PERCEIVED BURDEN OF CARE AND LIFE SATISFACTION IN ELDERLY FAMILY MEMBERS GIVING CARE TO THE ELDERS

Abstract

This study was conducted to evaluate the relationship between the burden of caregiving and life satisfaction by identifying the variables that affect the burden of caregiving and life satisfaction in elderly caregiving family members. Within the scope of this study, 201 individuals living in Çağlayancerit District of Kahramanmaraş province were reached. Adult Life Satisfaction Scale and Caregiving Burden Scale were applied to the participants with the data form in which their socio-demographic information was measured. "Adult Life Satisfaction Scale" developed by Kaba et al. (2018) consists of 21 articles and 5 factors (general life satisfaction, relationship satisfaction, self-satisfaction, social satisfaction, job satisfaction). The Caregiving Burden Scale developed by Zarit et al. (1980) and adapted to Turkish by İnci (2006) and conducted a validity and reliability study, consists of 22 articles and one dimension. The t test and ANOVA test were used to analyse the difference of the scale score according to demographic characteristics in the analysis of the data. However, Pearson correlation test was used for the relationship between scores and linear regression test were used for the effect.

Key Words: Elderly, Caregiver, Burden of Care, Life Satisfaction, Family Members.

1.GİRİŞ

Yaşlanma kaçınılmaz olup, doğumdan ölüme kadar insan hayatı boyunca meydana gelen birçok değişikliği yansıtmaktadır. Bireyler yaşamlarının kendine özgü özellikleri olan farklı yaşam evrelerine uyum sağlamak zorunda kalmaktadır. Bu süreçte insan vücudunda çeşitli değişiklikler meydana gelmektedir. Bilhassa yaşlı bireylerde fizyolojik ve psikolojik olarak bütün sistemde değişiklik yaşanmaktadır. Yaşlı bireylerin bağışıklık sistemi zayıftır ve çeşitli hastalıklara karşı daha elverişlidir (Gurung ve Ghimire, 2014: 8). Temelde yaşlanma ile birlikte fiziksel, psikolojik ve toplumsal değişimler ve sorunlar ortaya çıkmaktadır. Söz konusu değişimlere uyum sağlayabilme sadece yaşlı bireyin yaşantısını etkilemekle kalmayıp aynı zamanda bakımları da özel bir yaklaşımı gerekli kılmaktadır (Bilgili, 2000: 9-10).

Dünyanın hemen hemen her yerinde aileler günlük yaşam pratiklerinde kendi kendilerine yetemediklerinde yaşlı aile bireylerinin temel bakım sorumluluğunu üstlenen sosyal birim olarak kabul edilmektedir (Wacker ve Roberto, 2011: 216). Bakımın aile bireyleri tarafından gerçekleştirilmesine yönelik beklentiler, aile yapısı ve büyüklüğünde meydana gelen değişimler ile birlikte değerlendirildiğinde bakımın aile tarafından sürdürülüp sürdürülemeyeceği hususunda birtakım belirsizlikler ortaya çıkmaktadır (Wongsawang vd., 2013: 337).

Bakıma olan ihtiyacın her geçen gün artmasına karşın potansiyel bakım verecek aile bireyleri ise sayıca azalmaktadır. Düşük doğurganlık, çocuk sahibi olmayan/olamayan bireylerin oranının yüksek olması, boşanmaların artması, hiç evlenmeme gibi aile yapısını şekillendiren günümüzdeki mevcut eğilimler, yakın gelecekte bakım ihtiyacı olan-bakım veren dengesinin bozulmasına ve kötüleşmesine neden olacaktır. Geçmişin aksine yaşlı yetişkinlerin güvenebilecekleri daha az aile bireyelerine sahip olacaktır. Mevcut aile yapısındaki eğilimlerden hareketle, yaşlı yetişkinlerin coğrafik olarak çocuklarından uzak, tek başına hatta hiç evlenmemiş ya da boşanmış bir şekilde hayatlarını devam ettirecekleri kuvvetle muhtemeldir (Schulz ve Eden, 2016: 66).

Uzun süreli bakım aynı zamanda bakım verenin fiziksel varlığını gerektirir. Gittikçe küçülen aile yapılarına bağlı olarak gelecekteki yaşlıların bakımında yetişkin çocukların oynayacağı rol azalacaktır. Yetişkin çocuk sayısının azalması bakım verme sürecinde eşlerin rolünü daha da önemli hale getirecektir (Knodel ve Chayovan, 2011: 24).

Yaşlı bireyler yaşamın erken dönemlerine kıyasla daha fazla yalnızlık, hastalık ve ölüm korkusu yaşamaktadır. Bireyler önceki yaşamlarından daha fazla güvenlik, saygı ve aidiyet ihtiyacı hissetmektedir. Söz konusu bütün korkularla mücadele edecek ve ihtiyaçları karşılayacak en iyi ortam ailedir (Świdarska, 2014: 22). Aile çoğu yaşlı birey bakımından temel destek sağlayıcı bir işleve sahiptir. Yaşlı bireylerin yanı sıra günlük yaşamda bağımsız olarak hayatını devam ettirebilen diğer yetişkin bireyler dahi yaşlılığa geçiş sürecinde günlük yaşamda üstlenilen sorumlulukları yerine getirme, duygusal bağ ve destek için aile üyelerine bağlıdır (Fingerman vd., 2009: 49).

Doğum oranlarının azalması ve yaşamdan beklenen sürenin artması, yaşlı bireylerin toplam nüfus içerisindeki payının artmasıyla sonuçlanmaktadır (WHO, 2011: 4). 2030 yılına kadar daha çok yaşlılıktan kaynaklanan kronik hastalıklar, sağlığın bozulması ve başkasının bakımına bağımlı olma riski altında olan bireylerin sayısının artacağı tahmin edilmektedir (WHO, 2015: 5). Bakım veren aile bireyleri, bakıma ihtiyacı olan yaşlıların fiziksel ve ruhsal iyi olma halini sürdürmelerinde hayati bir role sahiptir. Önümüzdeki on yıllarda bakım ihtiyacı olan yaşlı bireylerin sayısının artmasına bağlı olarak bakım veren aile bireyelerinin önemi daha da artacaktır (Toseland vd., 2001: 575).

Yakın ve samimi ilişki desteğinin günlük yaşamın tatmin edici davranışı için esas olmasından dolayı aile ve bakım hemen hemen her yerde birlikte ele alınmaktadır (McCallum, 2013: 14). Aile desteği, nüfus içerisinde ağırlığı gün geçtikçe artan yaşlı bireyler bakımından en büyük endişe kaynağıdır. Yaşlı bireylerin çoğunluğu yaşlılık süreçlerinde aile bireyelerinin desteğine güvenmektedir (Gurung ve Ghimire, 2014: 15).

Tarihsel olarak yaşlı bakımının aile kurumu içerisinde ağırlıklı olarak kadınların sorumluluğunda olduğu bir gerçektir. Günümüzde ise yaşlı bakımı sağlık hizmeti sağlayıcıları, sivil toplum kuruluşları temelli hizmet ajansları, işverenler, devlet, aileler ve yaşlılar olmak üzere temelde altı temel paydaştan oluşan çok sektörlü bir girişim haline gelmiştir (Bookman ve Kimbrel, 2011: 118).

2.GEREÇ ve YÖNTEM

2.1.Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, yaşlılara bakım veren bireylerde bakım verme yükü ve yaşam doyumunu etkileyen değişkenleri belirlemek ve bakım verme yükü ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkiyi değerlendirmektir.

2.2.Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma 27 Mayıs 2019-8 Haziran 2019 tarihleri arasında Kahramanmaraş ili Çağlayancerit ilçesinde yaşayan 65 yaş üstü yaşlıların bakımını üstlenen ve araştırmaya katılmayı kabul eden 201 bakım veren aile bireylerine yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Kahramanmaraş ili Çağlayancerit ilçesinde yaşayan yaşlı bireylere bakım veren aile bireyleri oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiştir. Örneklemi ise; araştırmaya dahil olma kriterleri arasında olan yaşlı bireyin bakımını üstlenen 18 yaş ve üzerinde olma, bakım verilen yaşlı bireyin 65 yaş ve üzerinde olması, yaşlı bireyle aynı evi paylaşma, bakım veren ile yaşlı birey arasında akrabalık ilişkisinin olması ve bakım verenin yaşlı bireyin bakımından doğrudan sorumlu olması, bakım verenin herhangi bir iletişim probleminin olmaması gibi özellikleri taşıyan bakım verenlerin tamamı oluşturmaktadır.

2.3.Veri Toplama Aracı

Araştırma verilerinin toplanması için literatür bilgileri (İnci, 2006; Gülpak ve Kocaöz, 2014; Yaşar, 2009) doğrultusunda hazırlanan anket formu, Yetişkin Yaşam Doyumu Ölçeği ile Bakım Verme Yükü Ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmacılar tarafından literatür bilgisi (İnci, 2006; Gülpak ve Kocaöz, 2014; Yaşar, 2009) dahilinde hazırlanan bakım veren bireye ilişkin, yaşlı bireye ilişkin ve aynı evi paylaşma ile ilgili özelliklerin yer aldığı toplam 15 sorudan oluşan anket formu kullanılmıştır. *Bakım veren bireyin* sosyo-demografik özelliklerini ölçmek amacıyla; yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, çocuk sayısı, çalışma durumu ve meslek olmak üzere 7 sorudan oluşan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. *Yaşlı bireyin* sosyo-demografik özelliklerini ölçmek amacıyla; yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, kronik hastalık olma durumu olmak üzere 5 sorudan oluşan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. *Birlikte evde yaşama* ile ilgili özelliklerin belirlenmesine yönelik bilgiler ise; evde yaşayan yaşlı birey sayısı, bakım veren ile yaşlının yakınlığı ve birlikte yaşam süresi olmak üzere 3 sorudan oluşmaktadır.

Bakım veren bireylerin yaşam doyumlarını ölçmek amacıyla Kaba ve diğerlerinin (2018) geliştirdiği 'Yetişkin Yaşam Doyumu Ölçeği' kullanılmıştır. Ölçek 21 maddeden ve 5 faktörden (genel yaşam doyumunu, ilişki doyumunu, benlik doyumunu, sosyal çevre doyumunu, iş doyumunu) oluşmaktadır. Ölçekte ifadeler '1=Hiç Uygun Değil, 2=Uygun değil, 3=Kısmen uygun, 4=Uygun, 5=Tamamen Uygun' şeklinde puanlandırılmaktadır. Ölçekte yer alan 6. madde tersinden puanlanmaktadır.

Bakım verenlerin yaşadıkları güçlükleri değerlendirmek amacıyla Zarit ve diğerleri (1980) tarafından geliştirilen ve İnci (2006) tarafından Türkçe'ye uyarlanarak geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan 'Bakım Verme Yükü Ölçeği' kullanılmıştır. 22 maddeden oluşan ölçeğin tek boyutlu olarak kullanılabileceği belirlenmiştir. Ölçekte ifadeler '0=Hiçbir zaman, 1=Nadiren, 2=Bazen, 3=Oldukça sık, 4=Hemen her zaman' şeklinde puanlanmaktadır.

2.4.Verilerin Analizi

Araştırmanın istatistiksel analizleri SPSS 24.0 ile yapılmıştır. Ölçek puanları normal dağılım göstermiştir ve bu nedenle çalışmada parametrik test teknikleri kullanılmıştır. Ölçek puanının demografik özelliklere göre farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi için t testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. T testi, 2 gruplu demografik değişkenlerin analizinde kullanılırken ANOVA testi k (k>2) gruplu değişkenlerin analizinde kullanılmıştır. Bununla birlikte puanlar arasındaki ilişki için pearson korelasyon ve etki için lineer regresyon testi kullanılmıştır.

3.BULGULAR

Bakım veren katılımcılardan; 18-24 yaş aralığında olanların oranı %29,9; kadınların oranı %54,7; evli olanların oranı %65,7; ilkokul mezunu olanların oranı %30,0; 3 ve daha fazla çocuğu olanların oranı %48,3; çalışmayanların oranı %77,1; ev hanımı olanların oranı %39,3'tür (Tablo 1).

Tablo 1: Bakım Veren Demografik Özellikleri

	n	%
Bakım verenin yaşı	18-24 arasında	60 29,9
	25-34 arasında	29 14,4
	35-44 arasında	34 16,9
	45-54 arasında	34 16,9
	55 yaş ve üstü	44 21,9
Bakım verenin cinsiyeti	Kadın	110 54,7
	Erkek	91 45,3
Bakım verenin medeni durumu	Hiç evlenmemiş	68 33,8
	Evli	132 65,7
	Dul	1 0,5
	Boşanmış/ayrı yaşıyor	0 0,0
Bakım verenin eğitim düzeyi	Okuryazar değil	50 25,0
	Okuryazar	5 2,5
	İlkokul	60 30,0
	Ortaokul	18 9,0
	Lise	30 15,0
	Üniversite	37 18,5
Bakım verenin çocuk sayısı	Çocuğu yok	75 37,3
	1-2 çocuk sahibi	29 14,4
	3 ve üzeri çocuk sahibi	97 48,3
Bakım verenin çalışma durumu	Çalışan	46 22,9

Bakım verenin mesleği	Çalışmayan	155	77,1
	Ev hanımı	79	39,3
	İşçi	21	10,4
	Memur	12	6,0
	Serbest meslek	22	10,9
	İşsiz	22	10,9
	Emekli	3	1,5
	Öğrenci	42	20,9

Yaşlı bireylerden; 86-95 yaş aralığında olanların oranı %45,3; kadın olanların oranı %69,2; dul olanların oranı %84,6; okuryazar olmayanların oranı %86,6; kronik hastalığı olanların oranı %81,1'dir (Tablo 2).

Tablo 2: Yaşlı Bireyin Demografik Özellikleri

	n	%
Yaşlı bireyin yaşı	65-75 arasında	33 16,4
	76-85 arasında	55 27,4
	86-95 arasında	91 45,3
	96 ve üstü	22 10,9
Yaşlı bireyin cinsiyeti	Kadın	139 69,2
	Erkek	62 30,8
Yaşlı bireyin medeni durumu	Hiç evlenmemiş	0 0,0
	Evli	31 15,4
	Dul	170 84,6
	Boşanmış/ayrı yaşıyor	0 0,0
Yaşlı bireyin eğitim durumu	Okuryazar değil	174 86,6
	Okuryazar	19 9,5
	İlkokul	8 4,0
	Ortaokul	0 0,0
	Lise	0 0,0
	Üniversite	0 0,0

Yaşlı bireyde kronik hastalık olma durumu	Kronik hastalığı var	163	81,1
	Kronik hastalığı yok	38	18,9

Evinde bir yaşlı birey olanların oranı %86,1; bakım veren bireyin yaşlı bireyle yakınlığı 'torun' olanların oranı %39,3; 1-10 yıldır birlikte yaşayanların oranı %68,7'dir (Tablo 3).

Tablo 3: Birlikte Evde Yaşama İle İlgili Özellikler

	n	%
Evde yaşayan yaşlı birey sayısı	Bir yaşlı	173 86,1
	İki yaşlı	18 9,0
	Üç ve üzeri yaşlı	10 5,0
Bakım veren ile yaşının yakınlığı	Kızı	24 11,9
	Oğlu	34 16,9
	Gelini	30 14,9
	Damadı	13 6,5
	Torunu	79 39,3
	Eşi	9 4,5
	Diğer	12 6,0
Birlikte yaşam süresi	Doğduğundan beri	23 11,4
	1-10 yıl arası	138 68,7
	11-20 yıl arası	30 14,9
	21-30 yıl arası	0 0,0
	31 ve üzeri yıl	10 5,0

Yapılan araştırmaya katılanların genel yaşam doyumu puanları ortalaması 17,56; ilişki doyumu 17,70; benlik doyumu 17,11; sosyal çevre doyumu 8,33; iş doyumu 7,69 ve yetişkin yaşam doyumu ortalaması 68,39'dur. Katılımcıların bakım veren yükü puanları ortalaması 59,76'dır (Tablo 4).

Bu sonuçlara göre katılımcıların yetişkin yaşam doyumu düzeyleri %65 ve bakım verme yükü düzeyleri %54'tür (Tablo 4).

Yetişkin yaşam doyumu ve bakım verme yükü ölçeklerinin güvenilirlik düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Cronbach's alfa katsayısı hesaplanmıştır. Katsayılar incelendiğinde güvenilirlik düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo 4).

Tablo 4: Ölçeklerin Tanımlayıcı İstatistikleri ve Güvenirlik Düzeyleri

n	Min.	Maks	Ort.	ss	Çarpıklık	Basıklık	Cronbach's Alpha
---	------	------	------	----	-----------	----------	------------------

Genel Yaşam Doyumu	201	6	30	17,56	5,47	-0,236	-0,549	0,836
İlişki Doyumu	201	5	25	17,70	5,05	-0,507	-0,623	0,867
Benlik Doyumu	201	4	20	17,11	2,94	-1,402	2,421	0,674
Sosyal Çevre Doyumu	201	3	15	8,33	2,86	-0,426	-0,416	0,652
İş Doyumu	201	3	15	7,69	3,31	0,322	-0,697	0,647
Yetişkin Yaşam Doyumu	201	29	100	68,39	14,41	-0,372	-0,166	0,888
Bakım Verme Yükü	201	27	102	59,76	16,09	0,324	-0,465	0,888

Bakım verme yükü ile yetişkin yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan korelasyon testi sonuçları tabloda verilmiştir. Analiz sonucuna göre bakım verme yükü ile iş doyumu arasında negatif yönlü, zayıf bir ilişki bulunmaktadır ($r=-0,160$; $p<0,05$). Bununla birlikte bakım verme yükü ile yetişkin yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$) (Tablo 5).

Tablo 5: Bakım Verme Yükü İle Yetişkin Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki

	Genel Yaşam Doyumu	İlişki Doyumu	Benlik Doyumu	Sosyal Çevre Doyumu	İş Doyumu	Yetişkin Yaşam Doyumu	Bakım Verme Yükü
Genel Yaşam Doyumu	1	,599**	,318**	,589**	,478**	,881**	-0,109
İlişki Doyumu		1	,253**	,509**	,317**	,803**	-0,096
Benlik Doyumu			1	,150*	,246**	,500**	0,024
Sosyal Çevre Doyumu				1	,277**	,695**	-0,018
İş Doyumu					1	,627**	-,160*
Yetişkin Yaşam Doyumu						1	-0,111
Bakım Verme Yükü							1

* $p<0,05$ ** $p<0,01$

Bakım verme yükünün yetişkin yaşam doyumu üzerindeki etkisinin incelenmesi amacıyla yapılan regresyon testi sonuçları tabloda verilmiştir. Analiz sonucuna göre kurulan regresyon modeli anlamlı bulunmamıştır ($F=2,469$; $p>0,05$). Bununla birlikte bakım verme yükünün katsayısı anlamlı bulunmamıştır ($\beta=-0,111$; $p>0,05$). Bu sonuca göre bakım verme yükünün yetişkin yaşam doyumu üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (Tablo 6).

Tablo 6: Bakım Verme Yükünün Yetişkin Yaşam Doyumu Üzerindeki Etkisi

Bağımlı	Bağımsız	B	sh	β	t	p
Yetişkin Yaşam Doyumu	Bakım Verme Yüğü	-0,099	0,063	-0,111	-1,571	0,118

F=2,469; p=0,118

R²=0,012

Bakım verme yükü ile yetişkin yaşam doyumunun bakım verenin yaşı bakımından incelenmesi amacıyla yapılan ANOVA testi sonuçları tabloda verilmiştir (Tablo 7).

Analiz sonucuna göre sosyal çevre doyumu ve bakım verme yükü bakım verenin yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Yetişkin yaşam doyumu bakım verenin yaşına göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$) (Tablo 7).

Tablo 7: Bakım Verme Yükü İle Yetişkin Yaşam Doyumunun Bakım Verenin Yaşına Bakımından İncelenmesi

		n	Ort.	ss	F	p
Genel Yaşam Doyumu	18-24 arasında	60	16,80	6,24	0,812	0,519
	25-34 arasında	29	18,48	4,39		
	35-44 arasında	34	17,62	5,25		
	45-54 arasında	34	17,03	5,59		
	55 yaş ve üstü	44	18,36	5,07		
İlişki Doyumu	18-24 arasında	60	17,88	5,67	0,390	0,816
	25-34 arasında	29	17,59	4,89		
	35-44 arasında	34	17,88	5,36		
	45-54 arasında	34	18,26	4,19		
	55 yaş ve üstü	44	16,93	4,76		
Benlik Doyumu	18-24 arasında	60	16,93	2,94	0,208	0,934
	25-34 arasında	29	16,97	2,43		
	35-44 arasında	34	17,03	3,74		
	45-54 arasında	34	17,44	2,29		
	55 yaş ve üstü	44	17,25	3,09		

	18-24 arasında	60	7,77	3,25		
	25-34 arasında	29	7,34	3,27		
Sosyal Çevre Doyumu	35-44 arasında	34	9,09	2,76	2,687	0,033*
	45-54 arasında	34	8,88	2,14		
	55 yaş ve üstü	44	8,75	2,27		
	18-24 arasında	60	7,37	3,87		
	25-34 arasında	29	7,90	2,97		
İş Doyumu	35-44 arasında	34	7,38	3,49	0,529	0,714
	45-54 arasında	34	7,71	2,77		
	55 yaş ve üstü	44	8,23	3,00		
	18-24 arasında	60	66,75	16,85		
	25-34 arasında	29	68,28	12,89		
Yetişkin Yaşam Doyumu	35-44 arasında	34	69,00	14,86	0,309	0,871
	45-54 arasında	34	69,32	12,96		
	55 yaş ve üstü	44	69,52	12,77		
	18-24 arasında	60	55,40	15,57		
	25-34 arasında	29	60,24	15,16		
Bakım Verme Yükü	35-44 arasında	34	60,65	17,41	2,492	0,044*
	45-54 arasında	34	59,06	14,14		
	55 yaş ve üstü	44	65,23	16,67		

*p<0,05

Bakım verme yükü ile yetişkin yaşam doyumunun bakım verenin cinsiyeti bakımından incelenmesi amacıyla yapılan t testi sonuçları tabloda verilmiştir (Tablo 8).

Analiz sonucuna göre genel yaşam doyumu, ilişki doyumu, sosyal çevre doyumu ve yetişkin yaşam doyumu bakım verenin cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,05). Bakım verme yükü bakım verenin cinsiyetine göre farklılık göstermemektedir (p>0,05) (Tablo 8).

Tablo 8: Bakım Verme Yükü İle Yetişkin Yaşam Doyumunun Bakım Verenin Cinsiyetine Bakımından İncelenmesi

	n	Ort.	ss	t	p
--	---	------	----	---	---

Genel Yaşam Doymu	Kadın	110	18,73	5,18	3,408	0,001*
	Erkek	91	16,15	5,51		
İlişki Doymu	Kadın	110	18,35	5,14	2,018	0,045*
	Erkek	91	16,91	4,85		
Benlik Doymu	Kadın	110	17,35	2,42	1,214	0,227
	Erkek	91	16,82	3,46		
Sosyal Çevre Doymu	Kadın	110	8,78	2,68	2,478	0,014*
	Erkek	91	7,79	2,98		
İş Doymu	Kadın	110	7,65	3,20	-0,174	0,862
	Erkek	91	7,74	3,45		
Yetişkin Yaşam Doymu	Kadın	110	70,85	14,09	2,705	0,007*
	Erkek	91	65,42	14,30		
Bakım Verme Yüğü	Kadın	110	60,91	17,37	1,138	0,257
	Erkek	91	58,36	14,36		

*p<0,05

Bakım verme yüğü ile yetişkin yaşam doymunun bakım verenin medeni durumu bakımından incelenmesi amacıyla yapılan t testi sonuçları tabloda verilmiştir (Tablo 9).

Analiz sonucuna göre bakım verme yüğü bakım verenin medeni durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,05). Yetişkin yaşam doymu bakım verenin medeni durumuna göre farklılık göstermemektedir (p>0,05) (Tablo 9).

Tablo 9: Bakım Verme Yüğü İle Yetişkin Yaşam Doymunun Bakım Verenin Medeni Durumu Bakımından İncelenmesi

		n	Ort.	ss	t	p
Genel Yaşam Doymu	Hiç evlenmemiş	68	16,84	5,87	-1,330	0,185
	Evli	132	17,92	5,26		
İlişki Doymu	Hiç evlenmemiş	68	18,41	5,58	1,359	0,176
	Evli	132	17,39	4,70		
Benlik Doymu	Hiç evlenmemiş	68	16,84	2,98	-0,954	0,341
	Evli	132	17,26	2,93		
Sosyal Çevre Doymu	Hiç evlenmemiş	68	7,82	3,35	-1,656	0,101

	Evli	132	8,59	2,55		
İş Doyumu	Hiç evlenmemiş	68	7,37	3,87	-0,909	0,365
	Evli	132	7,86	3,00		
Yetişkin Yaşam Doyumu	Hiç evlenmemiş	68	67,28	16,85	-0,746	0,457
	Evli	132	69,02	13,04		
Bakım Verme Yüğü	Hiç evlenmemiş	68	55,46	15,65	-2,822	0,005*
	Evli	132	62,11	15,88		

*p<0,05

Bakım verme yüğü ile yetişkin yaşam doyumunun bakım verenin eğitim durumu bakımından incelenmesi amacıyla yapılan ANOVA testi sonuçları tabloda verilmiştir (Tablo 10).

Analiz sonucuna göre sosyal çevre doyumunu bakım verenin eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,05). Yetişkin yaşam doyumunu ve bakım verme yüğü bakım verenin eğitim durumuna göre farklılık göstermemektedir (p>0,05) (Tablo 10).

Tablo 10: Bakım Verme Yüğü İle Yetişkin Yaşam Doyumunun Bakım Verenin Eğitim Durumu Bakımından İncelenmesi

		n	Ort.	ss	F	p
Genel Yaşam Doyumu	Okur yazar değil	56	18,39	5,15	1,029	0,394
	İlkokul	60	16,93	5,31		
	Ortaokul	18	15,94	6,10		
	Lise	30	18,23	5,76		
	Üniversite	37	17,57	5,63		
İlişki Doyumu	Okur yazar değil	56	17,55	4,74	0,654	0,625
	İlkokul	60	17,08	4,85		
	Ortaokul	18	17,50	4,71		
	Lise	30	18,80	5,95		
	Üniversite	37	18,11	5,29		
Benlik Doyumu	Okur yazar değil	56	17,29	2,41	1,920	0,109
	İlkokul	60	17,60	3,14		
	Ortaokul	18	17,11	3,22		
	Lise	30	15,83	3,03		

	Üniversite	37	17,08	2,98		
	Okur yazar değil	56	8,96	2,16		
Sosyal Çevre Doyumu	İlkokul	60	8,35	2,85		
	Ortaokul	18	6,67	2,97	2,859	0,025*
	Lise	30	8,80	3,20		
	Üniversite	37	7,78	3,16		
	Okur yazar değil	56	7,68	2,65		
İş Doyumu	İlkokul	60	7,97	3,33		
	Ortaokul	18	7,00	3,14	0,733	0,570
	Lise	30	8,23	3,55		
	Üniversite	37	7,16	4,04		
	Okur yazar değil	56	69,88	13,01		
Yetişkin Yaşam Doyumu	İlkokul	60	67,93	13,08		
	Ortaokul	18	64,22	13,82	0,639	0,635
	Lise	30	69,90	17,66		
	Üniversite	37	67,70	16,05		
	Okur yazar değil	56	64,16	16,88		
Bakım Verme Yüğü	İlkokul	60	60,53	14,71		
	Ortaokul	18	55,44	12,16	2,201	0,070
	Lise	30	55,37	17,80		
	Üniversite	37	57,49	16,17		
	Okur yazar değil	56	64,16	16,88		

*p<0,05

Bakım verme yüğü ile yetişkin yaşam doyumunun bakım verenin çocuk sayısı bakımından incelenmesi amacıyla yapılan ANOVA testi sonuçları tabloda verilmiştir (Tablo 11).

Analiz sonucuna göre yetişkin yaşam doyumunu ve bakım verme yüğü bakım verenin çocuk sayısına göre farklılık göstermemektedir (p>0,05) (Tablo 11).

Tablo 11: Bakım Verme Yüğü İle Yetişkin Yaşam Doyumunun Bakım Verenin Çocuk Sayısı Bakımından İncelenmesi

	n	Ort.	ss	F	p
--	---	------	----	---	---

	Çocuğu yok	75	16,81	5,71		
Genel Yaşam Doyumu	1-2 çocuk sahibi	29	19,41	4,13	2,400	0,093
	3 ve üzeri çocuk sahibi	97	17,59	5,55		
	Çocuğu yok	75	18,21	5,47		
İlişki Doyumu	1-2 çocuk sahibi	29	16,79	4,07	0,887	0,414
	3 ve üzeri çocuk sahibi	97	17,57	4,98		
	Çocuğu yok	75	16,85	2,93		
Benlik Doyumu	1-2 çocuk sahibi	29	17,28	2,93	0,453	0,637
	3 ve üzeri çocuk sahibi	97	17,26	2,97		
	Çocuğu yok	75	7,84	3,33		
Sosyal Çevre Doyumu	1-2 çocuk sahibi	29	8,10	2,24	2,451	0,089
	3 ve üzeri çocuk sahibi	97	8,78	2,57		
	Çocuğu yok	75	7,32	3,68		
İş Doyumu	1-2 çocuk sahibi	29	8,41	3,09	1,187	0,307
	3 ve üzeri çocuk sahibi	97	7,76	3,06		
	Çocuğu yok	75	67,04	16,43		
Yetişkin Yaşam Doyumu	1-2 çocuk sahibi	29	70,00	11,23	0,583	0,559
	3 ve üzeri çocuk sahibi	97	68,96	13,60		
	Çocuğu yok	75	57,16	15,87		
Bakım Verme Yüğü	1-2 çocuk sahibi	29	57,38	13,33	2,722	0,068
	3 ve üzeri çocuk sahibi	97	62,47	16,70		

Bakım verme yüğü ile yetişkin yaşam doyumunun bakım verenin çalışma durumu bakımından incelenmesi amacıyla yapılan t testi sonuçları tabloda verilmiştir (Tablo 12).

Analiz sonucuna göre yetişkin yaşam doyumu ve bakım verme yüğü bakım verenin çalışma durumuna göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$) (Tablo 12).

Tablo 12: Bakım Verme Yüğü İle Yetişkin Yaşam Doyumunun Bakım Verenin Çalışma Durumu Bakımından İncelenmesi

		n	Ort.	ss	t	p
Genel Yaşam Doyumu	Çalışan	46	18,26	5,34	0,987	0,325

	Çalışmayan	155	17,35	5,51		
İlişki Doymu	Çalışan	46	18,37	4,41	1,127	0,263
	Çalışmayan	155	17,50	5,22		
Benlik Doymu	Çalışan	46	17,28	2,99	0,454	0,650
	Çalışmayan	155	17,06	2,93		
Sosyal Çevre Doymu	Çalışan	46	8,20	2,75	-0,371	0,711
	Çalışmayan	155	8,37	2,89		
İş Doymu	Çalışan	46	8,28	3,65	1,382	0,169
	Çalışmayan	155	7,52	3,20		
Yetişkin Yaşam Doymu	Çalışan	46	70,39	14,17	1,072	0,285
	Çalışmayan	155	67,80	14,47		
Bakım Verme Yükü	Çalışan	46	56,33	16,52	-1,653	0,100
	Çalışmayan	155	60,77	15,87		

Bakım verme yükü ile yetişkin yaşam doyumunun bakım verenin mesleği bakımından incelenmesi amacıyla yapılan ANOVA testi sonuçları tabloda verilmiştir (Tablo 13).

Analiz sonucuna göre genel yaşam doymu, iş doymu ve bakım verme yükü bakım verenin mesleğine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p < 0,05$). Yetişkin yaşam doymu bakım verenin mesleğine göre farklılık göstermemektedir ($p > 0,05$) (Tablo 13).

Tablo 13: Bakım Verme Yükü İle Yetişkin Yaşam Doyumunun Bakım Verenin Mesleği Bakımından İncelenmesi

		n	Ort.	ss	F	p
Genel Yaşam Doymu	Ev hanımı	79	18,49	5,11	2,422	0,037*
	İşçi	21	16,00	5,80		
	Memur	12	20,33	4,60		
	Serbest meslek	22	17,95	4,91		
	İşsiz	22	15,32	5,44		
	Öğrenci	42	16,88	5,87		
İlişki Doymu	Ev hanımı	79	17,43	5,03	2,094	0,068
	İşçi	21	15,62	5,01		

	Memur	12	20,17	4,11		
	Serbest meslek	22	19,32	3,15		
	İşsiz	22	16,77	5,18		
	Öğrenci	42	18,26	5,67		
Benlik Doyumu	Ev hanımı	79	17,20	2,56		
	İşçi	21	16,52	3,50		
	Memur	12	17,33	3,50	0,626	0,680
	Serbest meslek	22	17,09	3,73		
	İşsiz	22	17,86	2,14		
	Öğrenci	42	16,71	3,16		
Sosyal Çevre Doyumu	Ev hanımı	79	8,86	2,54		
	İşçi	21	7,81	2,68		
	Memur	12	9,00	2,73	1,352	0,244
	Serbest meslek	22	8,14	2,42		
	İşsiz	22	7,41	3,25		
	Öğrenci	42	8,12	3,42		
İş Doyumu	Ev hanımı	79	7,38	2,74		
	İşçi	21	6,71	2,59		
	Memur	12	11,00	2,66	3,223	0,008*
	Serbest meslek	22	7,86	3,63		
	İşsiz	22	7,45	3,16		
	Öğrenci	42	7,45	3,96		
Yetişkin Yaşam Doyumu	Ev hanımı	79	69,37	13,46		
	İşçi	21	62,67	13,17		
	Memur	12	77,83	13,85	2,228	0,053
	Serbest meslek	22	70,36	12,84		
	İşsiz	22	64,82	12,37		

	Öğrenci	42	67,43	17,25		
Bakım Verme Yüğü	Ev hanımı	79	63,24	16,46	2,794	0,018*
	İşçi	21	59,24	14,77		
	Memur	12	56,25	20,82		
	Serbest meslek	22	53,05	12,37		
	İşsiz	22	64,50	13,11		
	Öğrenci	42	55,14	16,29		

*p<0,05

Bakım verme yüğü ile yetişkin yaşam doyumunun bakım alan bireyin yaşı bakımından incelenmesi amacıyla yapılan ANOVA testi sonuçları tabloda verilmiştir (Tablo 14).

Analiz sonucuna göre bakım verme yüğü bakım alan bireyin yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,05). Yetişkin yaşam doyumunu bakım alanın yaşına göre farklılık göstermemektedir (p>0,05) (Tablo 14).

Tablo 14: Bakım Verme Yüğü İle Yetişkin Yaşam Doyumunun Bakım Alanın Yaşı Bakımından İncelenmesi

		n	Ort.	ss	F	p
Genel Yaşam Doyumu	65-75 arasında	33	16,58	6,07	2,062	0,107
	76-85 arasında	55	17,76	5,23		
	86-95 arasında	91	17,20	5,66		
	96 ve üstü	22	20,05	3,50		
İlişki Doyumu	65-75 arasında	33	17,30	5,23	0,555	0,646
	76-85 arasında	55	17,47	4,90		
	86-95 arasında	91	17,67	5,31		
	96 ve üstü	22	18,95	4,10		
Benlik Doyumu	65-75 arasında	33	16,79	3,25	1,381	0,250
	76-85 arasında	55	17,33	3,10		
	86-95 arasında	91	16,85	2,90		
	96 ve üstü	22	18,14	1,93		
Sosyal Çevre Doyumu	65-75 arasında	33	7,18	3,29	2,585	0,054

	76-85 arasında	55	8,58	2,71		
	86-95 arasında	91	8,41	2,95		
	96 ve üstü	22	9,14	1,46		
İş Doyumu	65-75 arasında	33	7,06	3,58	0,768	0,513
	76-85 arasında	55	7,64	3,29		
	86-95 arasında	91	7,78	3,38		
	96 ve üstü	22	8,41	2,65		
	65-75 arasında	33	64,91	15,77		
Yetişkin Yaşam Doyumu	76-85 arasında	55	68,78	14,07	2,125	0,098
	86-95 arasında	91	67,90	14,88		
	96 ve üstü	22	74,68	8,86		
	65-75 arasında	33	55,64	14,20		
	76-85 arasında	55	55,89	15,11		
Bakım Verme Yükü	86-95 arasında	91	61,73	16,39	4,093	0,008*
	96 ve üstü	22	67,45	16,63		

* $p < 0,05$

Bakım verme yükü ile yetişkin yaşam doyumunun bakım alan bireyin cinsiyeti bakımından incelenmesi amacıyla yapılan t testi sonuçları tabloda verilmiştir (Tablo 15).

Analiz sonucuna göre benlik doyumunu bakım alan bireyin cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p < 0,05$). Yetişkin yaşam doyumunu ve bakım verme yükü bakım alanın cinsiyetine göre farklılık göstermemektedir ($p > 0,05$) (Tablo 15).

Tablo 15: Bakım Verme Yükü İle Yetişkin Yaşam Doyumunun Bakım Alanın Cinsiyeti Bakımından İncelenmesi

		n	Ort.	ss	t	p
Genel Yaşam Doyumu	Kadın	139	17,22	5,74	-1,319	0,189
	Erkek	62	18,32	4,77		
İlişki Doyumu	Kadın	139	17,57	5,06	-0,538	0,591
	Erkek	62	17,98	5,05		
Benlik Doyumu	Kadın	139	16,78	3,11	-2,632	0,009*
	Erkek	62	17,84	2,38		

Sosyal Çevre Doyumu	Kadın	139	8,18	2,81	-1,141	0,255
	Erkek	62	8,68	2,96		
İş Doyumu	Kadın	139	7,61	3,53	-0,561	0,575
	Erkek	62	7,87	2,77		
Yetişkin Yaşam Doyumu	Kadın	139	67,37	15,12	-1,517	0,131
	Erkek	62	70,69	12,48		
Bakım Verme Yüğü	Kadın	139	59,09	16,29	-0,883	0,378
	Erkek	62	61,26	15,65		

*p<0,05

Bakım verme yüğü ile yetişkin yaşam doyumunun bakım alan bireyin medeni durumu bakımından incelenmesi amacıyla yapılan t testi sonuçları tabloda verilmiştir (Tablo 16).

Analiz sonucuna göre benlik doyumunu ve bakım verme yüğü bakım alan bireyin medeni durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,05). Yetişkin yaşam doyumunu bakım alanın medeni durumuna göre farklılık göstermemektedir (p>0,05) (Tablo 16).

Tablo 16: Bakım Verme Yüğü İle Yetişkin Yaşam Doyumunun Bakım Alanın Medeni Durumu Bakımından İncelenmesi

		n	Ort.	ss	t	p
Genel Yaşam Doyumu	Evli	31	18,42	4,33	0,949	0,344
	Dul	170	17,41	5,65		
İlişki Doyumu	Evli	31	17,61	4,23	-0,100	0,920
	Dul	170	17,71	5,20		
Benlik Doyumu	Evli	31	17,94	2,14	2,170	0,034*
	Dul	170	16,96	3,04		
Sosyal Çevre Doyumu	Evli	31	9,16	2,81	1,764	0,079
	Dul	170	8,18	2,85		
İş Doyumu	Evli	31	7,39	2,33	-0,725	0,471
	Dul	170	7,75	3,46		
Yetişkin Yaşam Doyumu	Evli	31	70,52	10,05	1,172	0,246
	Dul	170	68,01	15,06		
Bakım Verme Yüğü	Evli	31	66,06	11,98	2,401	0,017*

*p<0,05

Bakım verme yükü ile yetişkin yaşam doyumunun bakım alan bireyin kronik hastalığı olma durumu bakımından incelenmesi amacıyla yapılan t testi sonuçları tabloda verilmiştir (Tablo 17).

Analiz sonucuna göre genel yaşam doyumunu, benlik doyumunu ve bakım veren yükü bakım alan bireyin kronik hastalığı olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,05). Yetişkin yaşam doyumunu bakım alanın kronik hastalığı olma durumuna göre farklılık göstermemektedir (p>0,05) (Tablo 17).

Tablo 17: Bakım Verme Yükü İle Yetişkin Yaşam Doyumunun Bakım Alanın Kronik Hastalığı Olma Durumu Bakımından İncelenmesi

		n	Ort.	ss	t	p
Genel Yaşam Doyumu	Kronik hastalığı var	163	17,19	5,61	-2,300	0,025*
	Kronik hastalığı yok	38	19,16	4,52		
İlişki Doyumu	Kronik hastalığı var	163	17,52	5,14	-1,053	0,293
	Kronik hastalığı yok	38	18,47	4,64		
Benlik Doyumu	Kronik hastalığı var	163	16,91	3,00	-2,202	0,031*
	Kronik hastalığı yok	38	17,95	2,50		
Sosyal Çevre Doyumu	Kronik hastalığı var	163	8,23	2,92	-1,093	0,276
	Kronik hastalığı yok	38	8,79	2,57		
İş Doyumu	Kronik hastalığı var	163	7,64	3,40	-0,419	0,676
	Kronik hastalığı yok	38	7,89	2,92		
Yetişkin Yaşam Doyumu	Kronik hastalığı var	163	67,49	14,76	-1,850	0,066
	Kronik hastalığı yok	38	72,26	12,23		
Bakım Verme Yükü	Kronik hastalığı var	163	57,97	15,40	-3,342	0,001*
	Kronik hastalığı yok	38	67,42	16,92		

*p<0,05

Bakım verme yükü ile yetişkin yaşam doyumunun evde yaşayan yaşlı birey sayısı bakımından incelenmesi amacıyla yapılan t testi sonuçları tabloda verilmiştir (Tablo 18).

Analiz sonucuna göre benlik doyumunu, yetişkin yaşam doyumunu ve bakım verme yükü bakım alan bireyin evde yaşayan yaşlı birey sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,05). Genel yaşam doyumunu, ilişki doyumunu, sosyal çevre doyumunu ve iş doyumunu bakım alan bireyin evde yaşayan yaşlı birey sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir (p>0,05) (Tablo 18).

Tablo 18: Bakım Verme Yükü İle Yetişkin Yaşam Doyumunun Evde Yaşayan Yaşlı Birey Sayısı Bakımından İncelenmesi

		n	Ort.	ss	t	p
Genel Yaşam Doymu	Bir yaşlı	173	17,34	5,68	-1,972	0,054
	İki ve üzeri yaşlı	28	18,96	3,73		
İlişki Doymu	Bir yaşlı	173	17,60	5,14	-0,664	0,507
	İki ve üzeri yaşlı	28	18,29	4,48		
Benlik Doymu	Bir yaşlı	173	16,94	3,04	-2,772	0,008*
	İki ve üzeri yaşlı	28	18,14	1,94		
Sosyal Çevre Doymu	Bir yaşlı	173	8,23	2,94	-1,525	0,134
	İki ve üzeri yaşlı	28	8,96	2,25		
İş Doymu	Bir yaşlı	173	7,68	3,43	-0,125	0,901
	İki ve üzeri yaşlı	28	7,75	2,52		
Yetişkin Yaşam Doymu	Bir yaşlı	173	67,79	15,04	-2,112	0,039*
	İki ve üzeri yaşlı	28	72,11	8,96		
Bakım Verme Yüğü	Bir yaşlı	173	58,08	15,82	-3,803	0,000*
	İki ve üzeri yaşlı	28	70,14	13,90		

*p<0,05

Bakım verme yüğü ile yetişkin yaşam doyumunun bakım veren ile yaşlının yakınlığı bakımından incelenmesi amacıyla yapılan ANOVA testi sonuçları tabloda verilmiştir (Tablo 19).

Analiz sonucuna göre yetişkin yaşam doymu ve bakım verme yüğü bakım veren ile yaşlının yakınlığına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir (p>0,05) (Tablo 19).

Tablo 19: Bakım Verme Yüğü İle Yetişkin Yaşam Doyumunun Bakım Veren İle Yaşlının Yakınlığı Bakımından İncelenmesi

		n	Ort.	ss	F	p
Genel Yaşam Doymu	Kızı	24	17,21	5,00	0,902	0,495
	Oğlu	34	17,00	5,70		
	Gelini	30	18,73	5,50		
	Damadı	13	16,92	4,46		
	Torunu	79	17,10	5,95		
	Eşi	9	20,44	3,47		

	Diğer	12	18,50	4,21		
İlişki Doyumu	Kızı	24	17,71	4,13		
	Oğlu	34	17,71	4,68		
	Gelini	30	18,10	5,03		
	Damadı	13	18,08	2,18	0,083	0,998
	Torunu	79	17,61	5,80		
	Eşi	9	17,33	5,17		
	Diğer	12	17,08	5,60		
	Benlik Doyumu	Kızı	24	16,92	3,46	
Oğlu		34	17,32	2,66		
Gelini		30	17,63	2,13		
Damadı		13	17,15	4,30	0,998	0,428
Torunu		79	16,61	3,07		
Eşi		9	17,89	2,32		
Diğer		12	18,25	1,76		
Sosyal Çevre Doyumu		Kızı	24	8,42	2,50	
	Oğlu	34	8,35	2,53		
	Gelini	30	9,00	2,89		
	Damadı	13	9,00	1,73	1,153	0,333
	Torunu	79	7,84	3,33		
	Eşi	9	9,67	1,12		
	Diğer	12	8,00	2,49		
	İş Doyumu	Kızı	24	7,58	3,02	
Oğlu		34	8,68	3,33		
Gelini		30	6,97	2,75	1,096	0,366
Damadı		13	8,46	3,10		
Torunu		79	7,38	3,74		

	Eşi	9	7,33	2,24		
	Diğer	12	8,42	2,68		
	Kızı	24	67,83	13,42		
	Oğlu	34	69,06	12,67		
	Gelini	30	70,43	14,32		
Yetişkin Yaşam Doymu	Damadı	13	69,62	10,60	0,511	0,799
	Torunu	79	66,53	16,80		
	Eşi	9	72,67	10,33		
	Diğer	12	70,25	10,75		
	Kızı	24	61,96	16,65		
	Oğlu	34	58,44	13,05		
	Gelini	30	62,23	16,39		
Bakım Verme Yüğü	Damadı	13	56,31	17,25	1,652	0,135
	Torunu	79	57,10	17,37		
	Eşi	9	66,44	10,08		
	Diğer	12	69,08	11,90		

Bakım verme yüğü ile yetişkin yaşam doyumunun birlikte yaşam süresi bakımından incelenmesi amacıyla yapılan ANOVA testi sonuçları tabloda verilmiştir (tablo 20).

Analiz sonucuna göre yetişkin yaşam doymu ve bakım verme yüğü birlikte yaşam süresine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$) (Tablo 20).

Tablo 20: Bakım Verme Yüğü İle Yetişkin Yaşam Doyumunun Birlikte Yaşam Süresi Bakımından İncelenmesi

		n	Ort.	ss	F	p
	Doğduğundan beri	23	17,17	5,30		
Genel Yaşam Doyumu	1-10 yıl arası	138	17,46	5,47	0,290	0,832
	11-20 yıl arası	30	17,90	5,73		

	31 ve üzeri yıl	10	18,90	5,59		
	Doğduğundan beri	23	19,00	4,03		
İlişki Doyumu	1-10 yıl arası	138	17,52	5,16	0,893	0,446
	11-20 yıl arası	30	18,00	5,17		
	31 ve üzeri yıl	10	16,20	5,35		
	Doğduğundan beri	23	16,78	2,97		
Benlik Doyumu	1-10 yıl arası	138	17,27	2,97	0,581	0,628
	11-20 yıl arası	30	16,57	3,02		
	31 ve üzeri yıl	10	17,30	2,16		
	Doğduğundan beri	23	7,57	3,15		
Sosyal Çevre Doyumu	1-10 yıl arası	138	8,28	2,78	1,228	0,301
	11-20 yıl arası	30	8,87	3,05		
	31 ve üzeri yıl	10	9,20	2,44		
	Doğduğundan beri	23	8,00	3,30		
İş Doyumu	1-10 yıl arası	138	7,81	3,41	0,879	0,453
	11-20 yıl arası	30	6,80	2,89		
	31 ve üzeri yıl	10	8,00	3,09		
	Doğduğundan beri	23	68,52	13,37		
Yetişkin Yaşam Doyumu	1-10 yıl arası	138	68,34	14,49	0,027	0,994
	11-20 yıl arası	30	68,13	16,16		
	31 ve üzeri yıl	10	69,60	11,66		
	Doğduğundan beri	23	53,22	14,09		
Bakım Verme Yükü	1-10 yıl arası	138	60,08	16,35	1,892	0,132
	11-20 yıl arası	30	61,20	17,14		
	31 ve üzeri yıl	10	66,00	9,60		

SONUÇ

Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi- C:3- -S:3 Yıl: 3- 2019 Yılı

Kahramanmaraş ili Çağlayancerit ilçesinde yaşayan yaşlılara bakım veren bireyler üzerinde yapılan bu çalışmada; bakım verenlerin bakım verme yüklerini ve yaşam doyumlarını belirlemek ve bakım verenlerin bakım verme yükleri ile yaşam doyumları arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amaçlanmıştır. Bakım verme yükü ölçeği ile yetişkin yaşam doyumu ölçeğinin Cronbach alpha güvenilirlik değeri 0,888 olarak bulunmuştur.

Araştırmaya katılan bakım verenlerin genel yaşam doyumu puanları ortalaması 17,56; ilişki doyumu 17,70; benlik doyumu 17,11; sosyal çevre doyumu 8,33; iş doyumu 7,69 ve yetişkin yaşam doyumu ortalaması 68,39'dur. Katılımcıların bakım verme yükü puanları ortalaması 59,76'dır.

Bakım verme yükü ile yetişkin yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan korelasyon testi sonuçlarına göre bakım verme yükü ile iş doyumu arasında negatif yönlü, zayıf bir ilişki bulunmaktadır. Bununla birlikte bakım verme yükü ile yetişkin yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Bakım verme yükünün yetişkin yaşam doyumu üzerindeki etkisinin incelenmesi amacıyla yapılan regresyon testi sonuçlarına göre kurulan regresyon modeli anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre bakım verme yükünün yetişkin yaşam doyumu üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Bakım verenin yaşına göre, sosyal çevre doyumu ve bakım verme yükü istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Yetişkin yaşam doyumu bakım verenin yaşına göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Bakım verenin cinsiyetine göre, genel yaşam doyumu, ilişki doyumu, sosyal çevre doyumu ve yetişkin yaşam doyumu istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Bakım verme yükü bakım verenin cinsiyetine göre farklılık göstermemektedir. Bakım verenin medeni durumuna göre, bakım verme yükü istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Yetişkin yaşam doyumu bakım verenin medeni durumuna göre farklılık göstermemektedir. Bakım verenin eğitim durumuna göre, sosyal çevre doyumu istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Yetişkin yaşam doyumu ve bakım verme yükü bakım verenin eğitim durumuna göre farklılık göstermemektedir. Bakım verenin çocuk sayısına göre, yetişkin yaşam doyumu ve bakım verme yükü farklılık göstermemektedir. Bakım verenin çalışma durumuna göre, yetişkin yaşam doyumu ve bakım verme yükü farklılık göstermemektedir. Bakım verenin mesleğine göre, genel yaşam doyumu, iş doyumu ve bakım verme yükü istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Yetişkin yaşam doyumu bakım verenin mesleğine göre farklılık göstermemektedir.

Bakım alan bireyin yaşına göre, bakım verme yükü istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Yetişkin yaşam doyumu bakım alanın yaşına göre farklılık göstermemektedir. Bakım alan bireyin cinsiyetine göre, benlik doyumu istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Yetişkin yaşam doyumu ve bakım verme yükü bakım alanın cinsiyetine göre farklılık göstermemektedir. Bakım alan bireyin medeni durumuna göre, benlik doyumu ve bakım verme yükü istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Yetişkin yaşam doyumu bakım alanın medeni durumuna göre farklılık göstermemektedir. Bakım alan bireyin kronik hastalığı olma durumuna göre genel yaşam doyumu, benlik doyumu ve bakım veren yükü istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Yetişkin yaşam doyumu bakım alanın kronik hastalığı olma durumuna göre farklılık göstermemektedir.

Evde yaşayan yaşlı birey sayısına göre, benlik doyumu, yetişkin yaşam doyumu ve bakım verme yükü istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Genel yaşam doyumu, ilişki doyumu, sosyal çevre doyumu ve iş doyumu evde yaşayan yaşlı birey sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. Bakım veren ile yaşının yakınlığına göre, yetişkin yaşam doyumu ve bakım verme yükü istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. Birlikte yaşam süresine göre, yetişkin yaşam doyumu ve bakım verme yükü istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Dünya ölçeğinde yaşlı nüfusun payının toplam nüfus içinde gittikçe artması yaşlı bakımının nasıl sağlanacağı konusunu gündeme getirmiştir. Tarihsel olarak bakıldığında yaşlı bakımının genellikle aile bireyleri tarafından sağlandığı ve sağlanmaya devam ettiği görülmektedir. Yaşlı bakımı sorumluluğunun aile bireyleri tarafından üstlenilmesinin ise aile bireyleri üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Olumlu etkileri; kuşaklararası dayanışmanın artması, bilgi ve tecrübelerin yeni nesillere aktarılması, aile içi ilişkilerin güçlenmesi vs. olabilirken, olumsuz etkileri ise; bakım veren aile bireylerinin fiziksel ve psikolojik yorgunluk, tahammül gücünün zayıflaması vs. olabilmektedir. Yaşlı bakımının aile bireyleri tarafından üstlenilmesi sonucu ortaya çıkması muhtemel olumsuz sonuçları ortadan kaldırmak/azaltmak, sadece aile bireylerinin değil aynı zamanda yaşlı bireyin de yaşam kalitesini iyileştirecektir. Bunun için yaşlı bireye bakım veren aile bireylerinin bakım

yükünün sosyal/kurumsal destek mekanizmalarıyla hafifletilmesi, bakım veren aile bireylerinin yaşam doyumu üzerinde de pozitif etkiler sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- BİLGİLİ, Naile, (2000), Yaşlı Bireye Bakım Veren Ailelerin Yaşadıkları Sorunların Belirlenmesi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, **Doktora Tezi**, Ankara.
- BOOKMAN, Ann, KİMBREL, Delia, (2011), Families and Elder Care in The Twenty-First Century, **The Future of Children**, Vol. 21, No. 2, Fall
- FINGERMAN, Karen L., MILLER, Laura M., SEIDEL, Amber J. (2009), Functions Families Serve in Old Age, **Aging Families and Caregiving**, (Editors: Sara Honn Qualls, ve Steven H. Zarit), John Wiley&Sons, Inc.
- GURUNG, Sunita, GHİMİRE, Sudha, (2014), Role of Family in Elderly Care, Lapland University of Applied Sciences, School of Health Care and Social Services Degree Programme in Nursing, **Bachelor's Thesis**.
- GÜLPAK, Merve, KOCAÖZ, Semra, (2014), Hemodiyaliz Tedavisi Alanlara Bakım Veren Bireylerin Bakım Yüğü ve Etkileyen Faktörler, **TAF Preventive Medicine Bulletin**, 13(2).
- İNCİ, Fadime Hatice, (2006), Bakım Verme Yüğü Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması, Geçerlilik Ve Güvenilirliği, Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, **Yüksek Lisans Tezi**.
- KABA, İlker, EROL, Murat, GÜÇ, Kadir, (2018), Yetişkin Yaşam Doyumu Ölçeğinin Geliştirilmesi, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 18, Sayı: 1.
- KNODEL, John, CHAYOVAN, Napaporn, (2011), Intergenerational Family Care for and by Older People in Thailand, **Population Studies Center Research Report**, Report II-732, March.
- MCCALLUM, John, (2013), Foreword: 'De-Constructing' Family Care Policy for the Elderly: A Note, **International Perspectives on State and Family Support for the Elderly**, (Editors: Scott A. Bass ve Robert Morris), Routledge.
- SCHULZ, Richard, EDEN, Jill, (2016), Families Caring for an Aging America, **The National Academies Press**, Washington, DC.
- ŚWİDERSKA, Mariola, (2014), The Importance of Family Support in Old Age, **Family Pedagogy**, 4(1).
- TOSELAND, Ronald W., SMITH, Gregory C., MCCALLION, Philip, (2001), Family Caregivers of The Frail Elderly, **Handbook of Social Work Practice with Vulnerable Populations**, Columbia University Press, (Editor: A. GITTERMAN), January.
- WACKER, Robbyn R., ROBERTO, Karen A. (2011), **Aging Social Policies: An International Perspective**, SAGE Publications.
- WONGSAWANG, Nongnuch, LAGAMPAN, Sunee, LAPVONGWATTANA, Punyarat, BOWERS, Barbara J. (2013), Family Caregiving for Dependent Older Adults in Thai Families, **Journal of Nursing Scholarship**, 45:4.

- **World Health Organization** (2011), Global Health and Aging, NIH Publication No. 11-7737, October.
- **World Health Organization** (2015), The Growing Need for Home Health Care for The Elderly: Home health care for the elderly as an integral part of primary health care services, Regional Office for the Eastern Mediterranean.
- YAŞAR, Esra Koyuncu, (2009), Yaşlıya Evde Bakım Veren Aile Bireylerinin Bakım Yükü ve Etkileyen Faktörler, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, **Yüksek Lisans Tezi**.
- ZARİT, Steven H., REEVER, Karen E., BACH-PETERSON, Julie, (1980), Relatives of the Impaired Elderly: Correlates of Feelings of Burden, **Gerontologist**, Vol. 20, No. 6.